

Hvordan tolke Bibelen på dens egne premisser?

Peters andre brev 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel med fokus
på Jesu oppstandelse som historisk hendelse

Øyvind Døvik

VID vitenskapelige høgskole

Misjonshøgskolen

Masteroppgave

Master i Det nye testamentet

Antall ord: 29.056

Dato: 09.05.2019

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven er skrevet innenfor det nytestamentlige fagfeltet. Problemstillingen jeg ønsket å undersøke nærmere er: «Hvordan tolke Bibelen på dens egne premisser? - Peters andre brev 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel med fokus på Jesu oppstandelse som historisk hendelse». Gjennom eksegesi og hermeneutisk metode har jeg forsøkt å svare på dette spørsmålet, og med bakgrunn i den eksegetiske analysen formulerte jeg følgende tolkningsnøkkel: «Bibelen må tolkes ut fra opprinnelig kontekst og anses som ord fra Gud». Med dette som utgangspunkt drøftet jeg Paulus' forståelse av Jesu oppstandelse. Der fant jeg at Paulus anser Jesu oppstandelse til å være en faktisk hendelse og en kroppslig oppstandelse fra de døde. Videre diskuterer jeg noen synspunkter hos Marcus J. Borg og Carl Fredrik Wisløff, samt noen røster i aktuell norsk diskusjon. Skal vi tolke bibelen på dens egne premisser mener jeg det fordrer et minimumskrav om å tolke Jesu oppstandelse til å være en historisk hendelse av fysisk karakter.

FORORD

For et privilegium det har vært å få studere Bibelen på fulltid gjennom disse seks årene! Tross skiftende entusiasme for enkelte deler av pensumlitteraturen, personlige prosesser og en tendens til å fullføre arbeidskravene mine i siste liten, så har dette vært en svært lærerik og spennende periode.

I prosessen med denne masteroppgaven har jeg lært mye, ikke minst om meg selv og min evne til å presse meg selv fremover. Det har vært lærerikt å få sette av et helt semester til å dykke ned i et tema på denne måten.

Denne masteroppgaven blir mitt lille bidrag inn i en stadig pågående debatt omkring Bibelens autoritet i hjemmet, i lokalmenigheten og på de teologiske utdanningsinstitusjonene våre.

For det første vil jeg takke Jesus. Takk for at du er en stødig klippe som gir livet mitt trygghet, retning og mening.

Takk til Bjerkely menighet og DELK for solid kristen trosopplæring, og for å ha bidratt til å gi meg bibel- og forkynnerglede. Takk til ACTA Bibelskole og IMI - Kirken for å ha lært meg viktigheten av å søke å leve både sterkt åndelig og sant menneskelig.

Takk til staben ved VID Stavanger for å ha lagt til rette for meg som student og særlig takk til min veileder Jostein Ådna for samtaler, tilbakemeldinger, konstruktiv kritikk og all tiden du har satt av til gjennomlesning av mine utkast i forbindelse med denne oppgaven. Tusen takk!

Takk til Mamma og Pappa. Dere er mine to største forbilder!

Sist men ikke minst: takk til min fantastiske kone Stine, min beste venn og mitt livs kjærlighet. Takk for gjennomlesning, tålmodighet og de utallige middagene du har lagd til meg de siste ukene! Takk for at du er du!

Stavanger 7. Mai 2019

INNHALDSFORTEGNELSE

Sammendrag	I
Forord	II
Innholdsfortegnelse	III
 KAPITTEL 1. INTRODUKSJON OG METODE	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Tema og mål med oppgaven	1
1.3 Problemstilling og avgrensing	2
1.3.1 Problemstilling	2
1.3.2 Avgrensing	3
1.4 Metode	3
1.4.1 Eksegese	3
1.4.2 Hermeneutisk metode	3
 KAPITTEL 2. EKSEGESE AV 2 PET 1,19-21 OG 3,15-16	5
2.1 Innledningsspørsmål til Peters andre brev	5
2.1.1 Forfatter og datering	5
2.1.2 Sted	8
2.1.3 Oversikt over Peters andre brev	10
2.1.4 Sjanger	10
2.1.5 Historisk kontekst	11
2.2 Detaljeksegese av 2 Pet 1,19-21	12
2.2.1 Funksjonen til 2 Pet 1,19-21 innen Peters andre brev	12
2.2.1.1 Kontekstavgrensing	12
2.2.1.2 Oppbygning	12
2.2.2 Oversettelse av 2 Pet 1,19-21	13
2.2.3 Detaljeksegese	13
2.2.3.1 Vers 19	13
2.2.3.2 Vers 20	17
2.2.3.3 Vers 21	19
2.3 Detaljeksegese av 2 Pet 3,15-16	20
2.3.1 Funksjonen til 2 Pet 3,15-16 innen Peters andre brev	20
2.3.1.1 Kontekstavgrensing	20
2.3.1.2 Oppbygning	21
2.3.2 Oversettelse av 2 Pet 3,15-16	21
2.3.3 Detaljeksegese	21
2.3.3.1 Vers 15	21
2.3.3.2 Vers 16	23
2.4 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel	25
2.4.1 Tolkingsnøkkelen	25
2.4.2 Tolkning fra opprinnelig kontekst	27
2.4.3 Bibelen som Guds ord	29
2.4.3.1 Bibelens ufeilbarlighet	31
2.4.3.2 Bibelens selvvitnesbyrd som mysterium	32
2.4.4 Forholdet mellom enkeltskrifter og helhet i den kristne kirkes kanon	35
2.4.5 2 Pet 3,15-16 og Jesu oppstandelse	37

KAPITTEL 3. TEKSTMATERIALE HOS PAULUS OM JESU OPPSTANDELSE	39
3.1 1 Kor 15,1-19	39
3.1.1 Kontekst	39
3.1.2 Paulus' forståelse av Jesu oppstandelse fra de døde	40
3.1.3 Utleggelse av 1 Kor 15,1-19	42
3.1.3.1 Vers 1-11	42
3.1.3.2 Vers 12-19	47
3.2 Andre tekster hos Paulus om Jesu oppstandelse fra de døde	49
3.2.1 Paulinske brev og forfatterskap	49
3.2.2 Paulus' første og andre brev til tessalonikerne	49
3.2.3 Paulus' brev til galaterne	51
3.2.4 Paulus' brev til filipperne	51
3.2.5 Paulus' brev til efeserne og kolosserne	52
3.2.6 Paulus' brev til romerne	53
3.2.7 Paulus' andre brev til korinterne	54
3.3 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 applisert som tolkningsnøkkel på Paulus' tekster om Jesu oppstandelse fra de døde	55
3.3.1 Paulus' fremstilling av Jesu oppstandelse	55
3.3.2 Sekulær hermeneutikk	56
3.3.3 Anvendelse av tolkningsnøkkelen	57
KAPITTEL 4. JESU OPPSTANDELSE SOM HISTORISK HENDELSE	59
4.1 Marcus J. Borgs «etter-påske-Jesus»	59
4.1.1 Gjenoppdaget kristendom	59
4.1.2 Før og etter påske	60
4.1.3 Tolkningsnøkkelen applisert på Borgs forståelse av Bibelen og Jesu oppstandelse	62
4.2 Carl Fredrik Wisløff og Bibelens autoritet	64
4.2.1 Bibelens selvvitnesbyrd	64
4.2.2 Jesu oppstandelse	65
4.2.3 Tolkningsnøkkelen applisert på Wisløffs forståelse av Bibelen og Jesu oppstandelse	66
4.3 Aktuell diskusjon i norsk kontekst	68
4.3.1 Halvor Nordhaug	68
4.3.1.1 Halvor Moxnes – Jesus før og etter påske	68
4.3.1.2 Jostein Ådna – Før og etter påske	69
4.3.1.3 Evangelienes historiske troverdighet	70
4.3.2 Marius Timman Mjaaland	73
4.3.3 Sturla J. Stålsett	75
4.3.4 Karl Olav Sandnes	76
KAPITTEL 5. KONKLUSJON	78
LITTERATURLISTE	80

KAPITTEL 1: Introduksjon og metode

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I fagteologien spiller bibelsyn og hermeneutisk posisjon ofte en helt avgjørende rolle med tanke på tolkningen av de bibelske tekstene, enten det dreier seg om vår tids kontroversielle spørsmål, eller fokuset er på de helt sentrale delene av kristen tro og lære. Tenker man seg at de kanoniske bøkene kun er menneskeverk på lik linje med all annen litteratur, får det naturlig nok konsekvenser for tilnærmingen til tekstene. Det nye testamentet (NT) er intet unntak i denne sammenheng.

De nytestamentlige forfatterne hadde på sin side det syn på Det gamle testamentet (GT) at det var noe mer enn bare menneskeord: «Hver bok i Skriften er innblåst av Gud og nyttig til opplæring, tilrettevisning, veiledning og oppdragelse i rettferd», leser vi i 2 Tim 3,16. Den nærmeste parallellen vi kan finne er kanskje i 1 Mos 2,7 hvor Gud blåste livspust inn i mennesket så det «ble en levende skapning», og tilsvarende har han ifølge 2 Tim 3,16 blåst sitt liv inn i bøkene i Det gamle testamentet på en slik måte at de karakteriseres som Guds egne ord. For «drevet av Den Hellige Ånd talte mennesker ord fra Gud» (2 Pet 1,21).

Hebreerbrevet 1,1-2a slår for øvrig fast: «Mange ganger og på mange måter har Gud i tidligere tider talt til fedrene gjennom profetene. Men nå, i disse siste dager, har han talt til oss gjennom Sønnen.» Dermed er også Det nye testamentet regnet for å være Guds ord. Både gjennom Jesus som selve Ordet (Joh 1,1.14) og gjennom hans autorisasjon av apostlene til å kunne tale på hans vegne (Luk 10,16).

Den viktigste grunnen til valg av tema er først og fremst egen interesse og ikke minst en «brann» etter at vi som Kristi kropp skal lese Bibelen slik Skriften ser på seg selv og tolker seg selv. Jeg tenker at det ikke finnes hundrevis av forskjellige måter å tolke samme bibeltekst på, men at Det gamle og Det nye testamentet har en selvforståelse som leder oss til et knippe nøkler som viser oss hvordan vi skal kunne tolke og forstå deres materiale. På samme måte som vi ikke kan lese en skjønnlitterær bok som det skulle vært en lærebok i naturvitenskap, kan vi heller ikke lese Bibelen på akkurat samme måte som en hvilken som helst annen historiebok. Ganske enkelt på bakgrunn av hvordan de bibelske bøkene fremstiller seg selv.

1.2 Tema og mål med oppgaven

Temaet for denne avhandlingen er altså hvordan vi skal kunne tolke Bibelen på basis av dens selvvitnesbyrd, og mitt ønske er å teste ut hvorvidt det er hermeneutisk forsvarlig å lese

Bibelen ut fra den forutsetning at alle dens bøker er Guds ord. Siden dette blir for vidtrekkende i en oppgave av dette formatet, blir målet mitt å eksegere Peters andre brev 1,19-21 og 3,15-16 og å benytte disse versene som tolkningsnøkkel for å kunne drøfte hvordan Det nye testamentet ser på Jesu oppstandelse som historisk hendelse. Hvilke konsekvenser får Bibelens selvvitnesbyrd i 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 for vår fortolkning av Jesu oppstandelse? Videre vil jeg se på noen av Paulus' tekster om Jesu oppstandelse, samt drøfte Marcus J. Borgs tilnærming til oppstandelsen i lys av tolkningsnøkkel og se på Carl Fredrik Wisløffs bibelsyn. Helt til slutt vil jeg drøfte problemstillingen i lys av aktuell norsk diskusjon.

Først og fremst ønsker jeg å skrive om dette temaet fordi jeg synes det er spennende. Jesu oppstandelse er den mest grunnleggende hendelsen i kristen tro (jf. 1 Kor 15,17), og derfor ser jeg på det som naturlig å kunne bruke dette temaet som fokus for å diskutere hva som kan være en rett og god tilnærming til de bibelske tekstene. Videre ønsker jeg i enda større grad å bli grunnfestet i Bibelens eget bibelsyn i møte med dens tekster. Samtidig håper jeg at dette kan få betydning også for dem som kommer til å lese denne oppgaven, høre meg forkynne, eller på annen måte formidle evangeliet og det kristne budskapet. Min drøm er at dette arbeidet kan gi deg en større sult etter å studere, dykke ned i og granske Bibelens ord.

Til sist er jeg også fascinert av Petersbrevene, som vi kanskje ikke så ofte får undervisning om eller hører forkynnelse over. Peters andre brev ble et naturlig valg med dets beskrivelse av profetordet i Skriften (2 Pet 1,19-21) og fordi det peker mot annen litteratur, nærmere bestemt Paulus' brever som skrifter (2 Pet 3,15-16). Sistnevnte kan dermed fungere som en god bro over til å drøfte Jesu oppstandelse sett i lys av 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel.

1.3 Problemstilling og avgrensning

1.3.1 Problemstilling

Problemstillingen for oppgaven er som følger: «Hvordan tolke Bibelen på dens egne premisser? – Peters andre brev 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel med fokus på Jesu oppstandelse som historisk hendelse». Jeg ønsker å undersøke dybdene i de nevnte versene og bruke disse til å danne en plattform slik at vi forhåpentligvis kan tolke Det nye testamentet rett. De nevnte skriftstedene vil jeg forsøke å benytte som tolkningsnøkkel for å drøfte fokuspunktet vårt på Jesu oppstandelse fra de døde.

1.3.2 Avgrensing

I tillegg til 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 er det mange tekster jeg gjerne ville ha analysert mer inngående. Slik som for eksempel 2 Tim 3,16, Hebr 1,1-2a og Joh 1,1.14 (nevnt under punkt 1.1). Mange bibelsteder kunne vært aktuelle for mitt anliggende, men med tanke på denne oppgavens omfang er det imidlertid ikke plass til å behandle andre tekster som i og for seg ville ha vært relevante.

Med Jesu oppstandelse som test-case for problemstillingen, vil jeg hovedsakelig se på tekster hos Paulus som direkte omtaler denne hendelsen. Derfor utelater jeg andre interessante tekster om oppstandelsen, slik som 1 Tess 4,13-18 i sin helhet (utenom v.14), 2 Kor 5,1-10 og lignende.

Selv om utvalget av moderne røster under punkt 4.1-4.3 også kunne sett annerledes ut, er nettopp disse valgt for å presentere et visst spekter av ulike synspunkter, bibelsyn og tilnærminger til diskusjonen omkring Jesu oppstandelse.

Dersom annet ikke er opplyst benytter jeg meg for øvrig gjennomgående av *Bibelen* - Bibelselskapets oversettelse 2011.

1.4 Metode

1.4.1 Eksegese

I kapittel to i denne oppgaven vil jeg bruke eksegese som metode. En eksegese stiller spørsmål av både innholdsmessig og kontekstuell art og undersøker den aktuelle teksten på en grundig måte. Eksegese søker å finne svar på spørsmål som hva den bibelske forfatteren mente med det han skrev, samt hva han sa og hvorfor han formidlet akkurat dette i den aktuelle perioden i historien.¹ Som struktur for eksegesen henter jeg enkelte momenter fra «Detaljeksegese av nytestamentlige tekster», utarbeidet av professor Jostein Ådna ved VID vitenskapelige høyskole, fakultetet for teologi, diakoni og ledelsesfag.²

1.4.2 Hermeneutisk metode

Fra kapittel tre beveger vi oss inn i hermeneutikken. Hermeneutikk (gresk: ἐρμηνεύω, å oversette, forklare, tolke, eller proklamere) kan bli bredt definert som et forsøk på å forstå hva

---

¹ Gordon D.Fee, *New Testament Exegesis: A Handbook for Students and Pastors*, 3.Edition (Louisville/London: Westminster John Knox Press, 2002), 1.

² Jostein Ådna. *Detaljeksegese av nytestamentlige tekster – Arbeidsskritt i besvarelsen av skriftlige eksamener og hjemmeoppgaver* (Stavanger: VID vitenskapelige høyskole, Campus Stavanger, Vårsemester (2019). 1-6 (Upublisert studie).

en annen har sagt eller skrevet.³ En sentral person i utviklingen av hermeneutikken er blant andre den tyske filosofen Hans Georg Gadamer.⁴ Kjernen i hans hermeneutikk kan beskrives slik: «å være åpen overfor den tekst, sak, person eller overlevering, som taler til oss - og lytte til den andres meninger, uten at vi behøver å glemme våre egne.»⁵

Jeg starter som nevnt med en eksegeese av 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16, hvor jeg ønsker å bygge en plattform for å kunne forstå Det nye testamentets selvvitnesbyrd. På bakgrunn av den informasjon og de innsikter eksegesen forhåpentligvis gir, vil de to nevnte tekstavsnittene i Peters andre brev bli anvendt som tolkningsnøkkel på noen tekster hos Paulus om Jesu oppstandelse. Videre vil jeg diskutere enkelte avsnitt fra boken *Gjenoppdag Kristendommen* av Marcus J. Borg, før jeg ser litt nærmere på Wisløffs bibelsyn. Til slutt vil jeg gå inn i en aktuell diskusjon om Jesu oppstandelse i norsk kontekst. Dette kan derfor sies å være en slags todelt oppgave hvor jeg forsøker å undersøke hvordan vi kan tolke Bibelen på dens egne premisser gjennom eksegeese og hermeneutisk fremgangsmåte.

---

³ Stanley E. Porter, *A Handbook to the Exegesis of the New Testament* (Leiden: Brill Academic Publishers, Inc. Boston, 2002), 5.

⁴ Sigurd Tønnessen, «Hans Georg Gadamer», i Store Norske Leksikon. Sist endret 5. juli 2018, https://snl.no/Hans-Georg_Gadamer.

⁵ Jesper Gulddal og Martin Møller, *Hermeneutik: En antologi om forståelse* (København: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, A.S., 1999), 37. (Min oversettelse).

KAPITTEL 2: Eksegese av 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16

2.1 Innledningsspørsmål til Peters andre brev

2.1.1 Forfatter og datering

I åpningsverset hevdes Peters andre brev å være skrevet av «Simeon Peter, Jesu Kristi tjener og apostel» (2 Pet 1,1a). I tillegg uttrykker 2 Pet 3,1 at dette «er det andre brevet» forfatteren skrev til dem. Hvorvidt det virkelig er apostelen Peter som har forfattet brevet, er imidlertid omstridt blant forskerne, og det finnes ingen endelige bevis. Muligens er brevet forfattet av en av Peters disipler, kanskje ble det benyttet en kilde som skriver seg til Peter, eller at det faktisk var apostelen Peter som skrev brevet selv.⁶

Reidar Hvalvik skriver: «det er trolig skrevet av en jødekristen forfatter i et hellenistisk miljø. Siden brevet fremhever Peters posisjon som garantist for den apostoliske tradisjon, har man gjettest på at det er skrevet av en Peter-disippel i Roma.»⁷ Helt sikre kan vi likevel ikke være. Richard J. Bauckham trekker frem hvordan Peters andre brev bærer tegn til å kunne plasseres innen sjangeren testamente, og det i en så stor grad at de opprinnelige leserne ville ha forventet at det ikke var Peter som var forfatteren. Sjangeren testamente var velkjent i samtidens jødedom. «I et slikt testamente gir en gammeltestamentlig skikkelse (f.eks. Moses eller Esra) et siste budskap til sitt folk. Han vet at han snart skal dø, og kommer med formaninger og profetier om fremtiden.»⁸ Dersom mottakerne visste at brevet kom fra en petrinsk sirkel i Roma, stolte de kanskje på forfatteren i å ha gjort en god jobb med å formidle essensen av Peters lære, men de ville ikke ha forventet at det var Peter som skrev brevet, mener Bauckham.⁹

Bauckham konkluderer med at det som kirken gjenkjente i Peters andre brev var dens apostoliske innhold, og at det dermed ikke er noen grunn til at Peters andre brev ikke skal ha en ærefull plass blant de andre kanoniske skriftene.¹⁰

Mange har pekt på likhetene mellom Peters andre brev og Judas' brev, og i den sammenheng løftet frem tanken om at forfatteren av Peters andre brev har benyttet seg av

---

⁶ *Biblex - Hermons store bibelhåndbok* (Skjetten: Hermon Forlag AS, 2004), 752.

⁷ Reidar Hvalvik/Terje Stordalen, *Den store fortellingen: Om Bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning* (Oslo: Det Norske Bibelselskap, 1999), 358.

⁸ Ibid.

⁹ Richard J. Bauckham, *Jude, 2 Peter*. Word Biblical Commentary, Volume 50 (Waco: Word Books Publisher, 1983), 134.

¹⁰ Ibid., 162.

Judas' brev som kilde.¹¹ 2 Pet 2,1-18 har for eksempel likhetstrekk med Jud 4-13, og 2 Pet 3,1-3 med Jud 16-18.

Bauckham tenker at det hovedsakelig er to elementer som peker på at Peter ikke kan være forfatteren: litterær sjanger og datering. På bakgrunn av 2 Pet 3,4 daterer han brevet til ca. 80-90 e.Kr.¹² og argumenterer for at sjangeren tilsier at dette er et pseudepigrafon. Begge påstander mener jeg det kan settes spørsmålstegn ved. For det første er standardinnholdet innen testamente-sjangeren som følger: ens nærstående død, instruksjon/moralsk formanings, eskatologiske forutsigelser formidlet gjennom drømmer eller visjoner, et historisk overblikk, overføring av autoritet, og velsignelser eller forbannelser.¹³ Charles J. Daryl peker i den sammenheng på noen forskjeller mellom et pseudepigrafon og Peters andre brev:

«Peters andre brev er fri fra legendariske og apokryfe elementer som karakteriserer falske dokumenter, både hva gjelder jødiske apokalyptiske testamenter så vel som petrinsk pseudepigrafon fra det andre århundret. Helt fraværende fra Peters andre brev er apokalyptiske drømmer eller visjoner og elementene med velsignelser eller forbannelser [...] Peters andre brev begynner med et substansielt didaktisk materiale, som ikke pleier å være en del av pseudepigrafiske avskjedstaler. Sist og ikke minst er allusjonen i 2 Pet til forfatterens død (2 Pet 1,14) ikke nærstående, heller ikke fremtredende».¹⁴ (min oversettelse).

Dermed kan Peters andre brev ha vært skrevet enda tidligere enn 80-90 år e.Kr., i motsetning til det Bauckham hevder. Det tradisjonelle synet er at Peter ble korsfestet i Roma under keiser Neros tid mellom år 64 og 67 e.Kr.¹⁵ Siden vi vet at Peter i sitt første brev benyttet seg av en sekretær (1 Pet 5,12), kan han også ha gjort det samme i Peters andre brev. Bibelselskapets 1930-oversettelse formulerer 1 Pet 5,12 på denne måten: «Med Silvanus, den trofaste bror – det holder jeg ham for – skriver jeg kortelig til eder for å formane og vidne at dette er Guds sanne nåde som I står i.» Dette kan være en forklaring på de lingvistiske forskjellene mellom de to brevene, og kanskje hadde den ene sekretæren en jøde-kristen

---

¹¹ Hvalvik et al., *Den store fortellingen*. 365.

¹² Bauckham, *Jude, 2 Peter*, 158-159.

¹³ J. Daryl Charles, «Epistolary destination, authorship, and the question of pseudonymity», *The Expositor's Bible Commentary – Hebrews-Revelation* 13: 365-371, 368.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Josh McDowell & Sean McDowell, *Evidence That Demands a Verdict: Life-Changing Truth for a Skeptical World* (Nashville: Harper Collins Publishers, 2017), 363.

bakgrunn mens den andre var hedning-kristen? Eller at Peter selv fullt og helt skrev 2 Pet? Dermed er det verken nødvendig å anse dette som et pseudepigrafon, eller at det skal ha vært skrevet i generasjonen etter apostlenes bortgang.

Den tidlige responsen på heresi, som la vekt på rollen til institusjonelle embetsmenn, og som kan peke på en sen datering, er fraværende i Peters andre brev. Den nærværende eskatologiske forventningen i brevet forblir viktig, og motstanderne er heller ikke nødvendigvis det andre århundrets gnostikere.¹⁶

Både den langvarige tradisjonen, nøyaktigheten til de tidlige kirkemøtene i å luke ut forfalskninger, taler etter mitt syn for at det er Peter som er forfatter/kilde, akkurat slik som brevet hevder (2 Pet 1,1; 1,16-18; 3,1), og at det dermed ble skrevet en tid før år 67 e.Kr. Siden Peters andre brev kom med i den nytestamentlige kanon, på tross av både tidlige og moderne uenigheter om dette, kan statusen som kanonisk likevel antyde at den tidlig hadde fått et apostolisk godkjenningstempel over seg.

For det første tenker jeg at ἐλεύσονται, «skal komme», i 2 Pet 3,3 peker mot fremtid. Dermed er det snakk om folk i *fremtiden* som vil kommet til å spotte og si «fedrene våre er døde, men alt er slik det har vært fra skapelsen av» (2 Pet 3,4), derfor gjelder dette ikke den kristne generasjonen rett etter apostlenes tid, og jeg ser heller ikke noe i veien for at en profeti kan være av en presist beskrivende karakter. For det andre kan det fint ha blitt gjort litterære grep hentet fra ulike sjangre samtidig som Peter er forfatteren/kilden bak innholdet. Muligheten for at det er blitt brukt en sekretær kan også som nevnt gi en mulig forklaring på språkforskjellene mellom Peters første og andre brev.

Det er videre blitt understreket at uttryksmåten «vår kjære bror Paulus» ikke sannsynliggjør en sen datering. Polykarp, flere generasjoner senere, kaller Paulus for «den velsignede og strålende Paulus». Det er altså et visst grunnlag for å reise tvil om hvorvidt Paulus kan ha blitt kalt for en «kjær bror» av senere generasjoner.¹⁷

Dette er imidlertid diskutabelt og mange forskere er av den oppfatning at det ikke kan være Peter som forfattet Peters andre brev. Samtidig som jeg er åpen for at jeg kan ta feil angående forfatterskapet, er posisjonen min for øyeblikket at Peters andre brev er forfattet av apostelen Peter og sendt ut en tid før hans død i år 67 e.Kr. Ifølge Bauckham var følgende dokumenter kjent for Peters andre brev: Paulinske brev (ca. 50-60 e.Kr), Judas' brev (ca. 50-

---

¹⁶ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 158.

¹⁷ J. Daryl Charles, «History of Interpretation: Dating and composition», *The Expositor's Bible Commentary – Hebrews-Revelation* 13: 359-363, 363.

60 e.Kr), og Peters første brev (ca. 60-65, eller 65-75 e.Kr), og dermed kan vi forklare Peters kjennskap til Paulus' brever, samt eventuelle likheter med Judas' brev.¹⁸

Tanken om en eventuell avhengighet til Judas' brev ser jeg heller ikke på som et avgjørende argument mot tidlig datering eller petrinsk forfatterskap. Snarere tenker jeg at det kan antyde en felles kilde. Tradisjons-materialet blir brukt på en litt annen måte i Judas enn det vi finner i Peters andre brev. En undersøkelse av den litterære avhengigheten har vist at av det totale antallet ord i begge brev er 70% av vokabularet ulikt. Dermed er det nærliggende å tenke at de historiske situasjonene bak Judas' brev og Peters andre brev og intensjonen til de to forfatterne er unike. Å kopiere en litterær kilde for så i prosessen å redigere 70% av materialet, synes for meg lite sannsynlig.¹⁹

Når dette er sagt, er forøvrig mange av den oppfatning at det er apostolisk autoritet eller apostolisk godkjennelse, som er den grunnleggende testen for kanonisk status, og ikke bare apostolisk forfatterskap.²⁰ En slik posisjon støtter også undertegnede seg til. Mange, undertegnede inkludert, er villig til å akseptere at «Bibelens inspirasjon» er i samsvar med nær sagt en hvilke som helst form for litterær komposisjon som er i tråd med karakteren og vanene til den aktuelle bibelske forfatteren. Dette gjelder også pseudonyme komposisjoner.²¹ Selv om jeg for øyeblikket tenker at Peters andre brev er forfattet av apostelen Peter på et tidlig tidspunkt, er jeg derfor samtidig av den oppfatning at det er det apostoliske *innholdet* i brevet som til syvende og sist er den avgjørende faktoren for dets kanoniske status.

2.1.2 Sted

Fraværet av navn og steder gjør det vanskelig å plassere sted og mottakere av Peters andre brev. Men på bakgrunn av 2 Pet 3,15-16 har vi et hint om at brevet muligens kan være adressert til kristne i Hellas eller Lilleasia, hvor Paulus' brever allerede hadde sirkulert.²² Når det gjelder Peters første brev, virker det til at adressatene befant seg i et hedensk miljø preget av forfølgelse og lidelse. De som Peters første brev henvendte seg til, befant seg spredt omkring i Pontos, Galatia, Kappadokia, Asia og Bitynia (1 Pet 1,1), og 2 Pet 1,16 presiserer at Peter selv hadde forkynt evangeliet for mottakerne av Peters andre brev, noe som var hans andre brev til disse mottakerne (2 Pet 3,1). For mange er det nærliggende å tenke at

---

¹⁸ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 157.

¹⁹ Daryl, «History of Interpretation: Dating and composition», 545.

²⁰ McDowell, *Evidence that demands a verdict*, 28.

²¹ David A. DeSilva, *An Introduction to the New Testament: Contexts, Methods, & Ministry Formation* (Nottingham: InterVarsity Press, 2004), 685-686.

²² Daryl, «History of Interpretation: Dating and composition», 363.

adressatene var jødekristne menigheter i Midtøsten og omkringliggende strøk, for eksempel Syria.²³ Andre har påpekt at mens forfatteren av Peters første brev kun kaller seg Peter, tilnavnet han fikk av Jesus og som ble brukt av de hedningkristne menighetene, kaller han seg imidlertid for «Simeon Peter» i 2 Pet 1,1. Bruken av Simeon, som ellers bare er benyttet i Apg 15,14, kan derfor peke i retning av at brevet er skrevet til jødekristne.

Dette gjenspeiler det bibelske materialet med tanke på hvor Peter virket og forkynte. For i tillegg til at Peter var en sentral skikkelse i å forkynne til de omskårne, ser Paulus ut til å forutsette at Peter også fungerte som en omreisende apostel (1 Kor 9,5). Etter at Peter forlot Jerusalem (Apg 12,17), og deltok på apostel- og eldstemøtet (Apg 15,7-11), er Apostlenes gjerninger taus om Peters videre liv. I Galaterbrevet 2 befinner han seg forøvrig i Antiokia (helt sør i Tyrkia mot Syria), hvor han ble konfrontert av Paulus angående at han forandret oppførsel og ikke lenger satt og spiste sammen med de hedningkristne da det kom noen jødekristne fra Jerusalem (Gal 2,11-12). Etter tradisjonen endte Peter livet sitt i Roma,²⁴ og hadde altså sitt virke også blant hedningkristne. Derfor er det ikke noe i veien for at Peters første brev er adressert til hedningkristne, mens vårt aktuelle brev virker til å henvende seg mer mot jødekristne, eller «de omskårne», som Paulus omtaler jødekristne som i Gal 2,9.

Fraværet av stedsnavn i Peters andre brev kan imidlertid like godt bety at adressaten er geografisk den samme som i Peters første brev og at forfatteren derfor ikke tar seg bryet med å nevne dette siden han allerede har sendt dem et brev i fortiden (2 Pet 3,1). 2 Pet 1,16 forutsetter at Peter selv har forkynt for mottakerne av brevet og hypotetisk sett kan Peter derfor først ha sendt et brev til menigheten, før han selv avla dem et besøk, og en tid senere sendte dem Peters andre brev (2 Pet 3,1).

---

²³ Trygve Bjerkrheim, *Fortolkning til Peters første og annet brev*. Bibelverket (Oslo: Luther Forlag, 1976), 127.

²⁴ Turid Karlsen Seim, «Peter-apostel», i Store Norske Leksikon. Sist endret 12. februar 2019, https://snl.no/Apostelen_Peter.

2.1.3 Oversikt over Peters andre brev

Før jeg går videre, ønsker jeg å danne meg et overblikk over strukturen i Peters andre brev. En struktur jeg særlig vil benytte meg av i detaljeksegelsen (under punkt 2.2 og 2.3):²⁵

- I. Forfatter og hilsen (1,1-2)
- II. Mål for brevet og profetisk autoritet (1,3-21)
  - A. Tilgjengelige ressurser for et etisk liv (1,3-4)
  - B. Dydkatalog (1,5-7)
  - C. Formaning til å holde fast på deres etiske kall (1,8-11)
  - D. Påminnelse om å holde seg våken (1,12-15)
  - E. Vitnesbyrd i sammenheng med moralsk autoritet (1,16-18)
  - F. Profetisk autoritet (1,19-21)
- III. Falske lærere (2,1-22)
  - A. Profetisk avvisning av frafallet (2,1-3)
  - B. Moralske paradigmer (2,4-10a)
  - C. Portrett av frafallet (2,10b-18)
  - D. Frafallets slaveri (2,19-22)
- IV. Formaning til de trofaste (3,1-18)
  - A. Påminnelse (3,1-2)
  - B. Beskrivelse av moralskeptikerne (3,3-7)
  - C. Alle skal stilles ansvarlig for sitt liv (3,8-13)
  - D. Sluttformaning (3,14-18). (min oversettelse).

2.1.4 Sjanger

Åpningen av brevet (2 Pet 1,1-2), omtalt som «forfatter og hilsen» ovenfor, svarer til sjangeren for de jødiske og tidlige kristne brevene.²⁶ I v. 3-21 følger «mål for brevet og profetisk autoritet» og seks underpunkter. Tilgjengelige ressurser for å leve et etisk liv (2 Pet 1,3-4), dydkatalog (2 Pet 1,5-7), formaning til å holde fast på det etiske kallet deres (2 Pet 1,8-11), og en påminnelse om å holde seg «våken» (2 Pet 1,12-15). Peters andre brev ble sendt til en spesifikk menighet eller gruppe, som jeg tenker også hadde vært blant mottakerne av Peters første brev (2 Pet 3,1). Innholdet er rettet mot et gitt lokalt fellesskap som hadde aktuelle innvendinger til den kristne læren. Brevet svarer på innvendingene blant annet ved å påpeke hva som har autoritet i kirken: De apostoliske øyenvitneskildringene (2 Pet 1,16-18), og så følger punkt II F: profetisk autoritet (2 Pet 1,19-21). Brevet peker også på hva som kjennetegner falske lærere (2,1-22) og understreker at vi alle vil måtte stå til ansvar for våre liv (2 Pet 3,8-13).

---

²⁵ J. Daryl Charles, «Outline», The Expositor's Bible Commentary - Hebrews-Revelation 13: 381-381, 381.

²⁶ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 131.

Under punkt 2.1.1 ser vi at Bauckham hevder at Peters andre brev tilhører brevsjangeren, men også sjangeren testamente. Slik jeg ser det har Peter enten forfattet brevet selv, benyttet seg av en sekretær (eller en kombinasjon av disse), samt at det er en viss mulighet for at Peter kan ha hentet virkemidler fra en annen sjanger. Jeg mener imidlertid for øyeblikket at Peters andre brev tilhører en «ren» brevsjanger.

2.1.5 Historisk kontekst

Fra år 54 til 68 e.Kr. var Nero keiser i Romerriket. Han støttet gresk kunst, litteratur og var populær blant grekerne fordi det ble rapportert at han var villig til å gi Hellas politisk frihet.²⁷ På samme tid var det innflytelsesrike hoffmenn rundt keiseren som forsvarte de jødiske interessene i sterk konkurranse med grekerne. Nero var imidlertid kjent for å fronte den greske sivilisasjon, noe som gjorde at antallet jødiske seloter økte raskt, og ledet til krigen i 66-70 e.Kr. Kristne sto derfor foran et dilemma, hvorvidt de skulle vende seg bort fra jødisk tradisjon og til den gresk- romerske verden, eller ikke. Ironisk nok, på samme måte som Jakob ble steinet ca. 62. e.Kr av ledende jøder, på tross av sin tidligere innsats i å opprettholde en god relasjon med jødedommen, ble også Peter og Paulus drept i forfølgelse befalt av Nero, på tross av sine formaninger, som vi finner i deres brev, om å respektere de romerske autoritetene og det hedenske samfunnet.

Bakgrunnen for Peters andre brev virker blant annet til å være forebygging mot falske lærere som i fremtiden ville komme til å sette spørsmålstegn ved Guds dom og ved fortapelsen (jf. 2 Pet 3,3-7; 3,17). DeSilva²⁸ skriver at disse lærerne forsøker å «frigjøre» kristendommen fra et utvalg av elementer som blir regnet som uopplyste i et hedensk miljø. Brevet svarer på innvendinger knyttet til grunnlaget for troen, og responderer med de apostoliske øyenvitneskildringene (2 Pet 1,16-18) samt profetordet i Det gamle testamentet (2 Pet 1,19-21). Brevet inneholder også en rekke formaninger angående hvordan de skulle leve som etterfølgere av Jesus i et hedensk miljø (2 Pet 1,5-7; 3,2.11.14.17-18).

---

²⁷ Bo Reicke, *The Epistles of James, Peter and Jude*. The Anchor Bible, Volume 37 (New York: Doubleday & Company, Inc, 1964), XVI-XVIII.

²⁸ DeSilva, *An Introduction to the New Testament*, 875.

2.2 Detaljeksegese av 2 Pet 1,19-21

2.2.1 Funksjonen til 2 Pet 1,19-21 innen Peters andre brev

2.2.1.1 Kontekstavgrensing

Nærkontekst:

Slik det fremkommer av punkt 2.1.3, er v. 19-21 en del av den selvstendige tekstenheten 2 Pet 1,3-21. Avsnittet begynner i v. 3 etter nådehilsenen i v. 2 og slutter i v. 21, da 2 Pet 2,1-22 danner en ny tekstenhet og behandler et annet fokusområde.

Fjernkontekst:

Del II av brevet danner grunnlaget for delene III og IV. Dette gjennom blant annet å slå fast hva som har autoritet i kirken (se 2 Pet 1,16-18 og 1,19-21). Med dette som bakgrunn går forfatteren over til å advare mot falske lærere og frafall (2 Pet 2,1-22), samt fremme avsluttende formaninger til de trofaste medlemmene av menigheten (2 Pet 3,1-18).

V. 19-21 har med andre ord stor betydning for brevet som helhet. Gjennom å slå fast hva som har profetisk autoritet i menigheten, blir det dermed enkelt å foreta en avvisning av frafallet med profetisk tyngde, autoritet og troverdighet.

2.2.1.2 Oppbygning

II. Mål for brevet og profetisk autoritet (1,3-21)²⁹

- A. Tilgjengelige ressurser for et etisk liv (1,3-4)
- B. Dydskatalog (1,5-7)
- C. Formaning til å holde fast på deres etiske kall (1,8-11)
- D. Påminnelse om å holde seg våken (1,12-15)
- E. Vitnesbyrd i sammenheng med moralsk autoritet (1,16-18)
- F. Profetisk autoritet (1,19-21)

V. 19-21 inngår i avsnittet 2 Pet 1,3-21 som vist ovenfor.

V. 3-4 peker på ressursene vi har fått til å kunne leve «i gudsfrykt», et liv i tillit til Gud gjennom å leve i henhold til kristen etikk. V. 5-7 går videre i å beskrive hvordan dette livet skal se ut, mens v. 8-11 formaner til å holde fast på dette etiske kallet. V. 12-15 er på sin side en påminnelse til mottakerne av brevet om å holde seg våkne slik at de holder fast «i den sannhet som er kommet til» dem.

---

²⁹ Daryl, «Outline», 381. (Min oversettelse).

Bakgrunnen for at leserne kan ha tillit til at dette er rett måte å leve på, har en tofoldig fremstilling: På den ene siden apostolisk autoritet i v. 16-18 og på den andre siden Skriftens profetiske autoritet i v. 19-21. Hele dette avsnittet bygger seg altså opp mot et slags klimaks i v. 19-21, og i tillegg til den apostoliske autoritet er autoriteten til Det gamle testamentet en uunnværlig grunnmur.

Hva gjelder posisjonen til v. 19-21, skiller disse versene seg ut som en egen underkategori for seg selv i form av at de alle tre omhandler «profetordet» (v. 19), «Skriften» (v. 20) og «profeti» (v. 21). Temaet for de tre versene er altså det samme: profetisk autoritet.

2.2.2 Oversettelse av 2 Pet 1,19-21³⁰

V. 19: Derfor står også profetordet så mye fastere for oss. Dette ordet gjør dere rett i å holde fast på. Det er en lampe som lyser på et mørkt sted til dagen gryr og morgenstjernen stiger opp i deres hjerter.

V. 20: Men dere må framfor alt vite at en ikke kan tyde noe profetord i Skriften på egen hånd.

V. 21: For aldri ble noen profeti båret fram fordi et menneske ville det, men drevet av Den hellige ånd talte mennesker ord fra Gud.

2.2.3 Detaljeksegese

2.2.3.1 Vers 19

Et sentralt begrep i dette verset er «profetordet» (gresk: τὸν προφητικὸν λόγον). Denne ordsammenstillingen er brukt bare denne ene gangen i Det nye testamentet. Ut fra konteksten (eksempelvis i v. 16) virker det til å ha vært enkelte i forsamlingen som benektet apostlenes autoritet og autoriteten til «profetordet».

Gjeldende jødisk forståelse var at all inspirert skrift var profeti. Frasen ὁ προφητικός λόγος har blitt tolket i forskjellige retninger, enten som referanse til gammeltestamentlig profeti, til hele GT forstått som messiansk profeti, eventuelt én spesifikk gammeltestamentlig profeti, både gammeltestamentlige og nytestamentlige profetier, eller Jesu forklarelse som en profeti om hans andre komme. Bauckham skriver at bruken av frasen τὸν προφητικὸν λόγον i denne sammenheng betyr at det er tale om «profetordet» i betydningen hele GT forstått som messiansk profeti.³¹

---

³⁰ Bibelen – Bibelselskapets oversettelse 2011.

³¹ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 224.

Sett i lys av 2 Pet 3,16 og uttrykket skriftene (gresk: γραφαί), er det imidlertid mulig at også Paulus' brev ble ansett som inspirert tekst på lik linje med GT. Γραφή forekommer 49 ganger i NT. Kun i 2 Pet 3,16 taler det, i flertallsform, om nytestamentlige skrifter, ellers sikter det til GT 48 av 49 ganger.³² Muligens kan dette peke i retning av at «profetordet» i 2 Pet 1,19 sikter både til GT, og til de av Paulus' brev som var kjent for Peters andre brev, samt kanskje til og med ett eller flere av de fire evangeliene. I det minste kan sammenhengen i 2 Pet 1,16-18 vise at apostlenes autoritet og vitnesbyrd i urkirken hadde en autoritet av like stor betydning som Det gamle testamentet.

Peter Stuhlmacher kommenterer i den forbindelse følgende:

«I henhold til Peters andre brev inkluderer den apostoliske tradisjon vitnesbyrdet om Guds stemme som ble talt over Jesus på forklarelsesberget, særlig i henhold til Matteus' versjon (sml. 2 Pet 1,17 med Matt 17,5), i tillegg til Matteus-evangeliet som en helhet (sml. 2 Pet 2,21 med Matt 21,32; 28,19-20), Paulus' brev, som tydeligvis allerede eksisterte som en samling, og 'de andre skriftene', αἱ λοιπαὶ γραφαί (2 Pet 3,15-16). [...] Uttrykket αἱ λοιπαὶ γραφαί i 2 Pet 3,16 kan referere til andre gammeltestamentlige skrifter i tillegg til 'profetordet' fra Salmene og Profetene som allerede er nevnt i 2 Pet 1,19. Men vi kan ikke utelukke muligheten for at andre nytestamentlige bøker også kan være tilsiktet, slik som 1 Pet (sml. 2 Pet 3,1) eller andre evangelier (ved siden av Matteus). Uansett er de grunnleggende elementene til den kristne kanon allerede synlige i 2 Pet. Det omfatter de hellige skrifter (fra Det gamle testamentet) og de nytestamentlige skriftene, som kom opp på siden av dem i form av evangeliene og apostlenes brev, spesielt dem forfattet av Paulus. Foranledningen til utformingen av denne todelte kanon var oppdraget med å binde sammen den autentiske apostoliske tradisjonen sammen med det bibelske vitnesbyrdet som opprettholder det.»³³ (min oversettelse).

I v. 19-21 responderer Peter til dem som benekter profetordet som autoritativt. Kontant slår han fast at det som var mottatt fra de gamle profetene, var regnet for å være ord fra Gud. Denne samme normen, bekreftet av apostolisk autoritet, skulle fortsette å være de kristnes rettesnor. Peters respons, som fungerer som en nødvendig introduksjon til kapittel 2 og 3,

---

³² Logos Bible Software.

³³ Peter Stuhlmacher, *Biblical Theology of the New Testament* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 2018), 547-548.

bekrefter at profetisk tale har sin kilde i Gud, selv om det blir talt av mennesker. Det gamle testamentets skrifter er inspirerte og profetiske, og kommer dermed som Guds ord til leserne. Peter ønsker med dette å poengtere overfor mottakerne at han som en apostel taler ut fra Guds autoritet og inspirasjon. Å fornekte Simeon Peters autoritet var med andre ord å fornekte GT og profetene.³⁴

Leserne blir i v. 19 oppfordret til «å holde fast på» profetordet som står «så mye fastere for oss», noe som kan gi grobunn for å trekke den slutning at profetordet står sterkere enn forklarelsen og apostlene som øyenvitner. Bauckham skriver at dette i så fall ville ha vært et overraskende argument i denne sammenheng, siden dette virker til å relativisere verdien av vitnesbyrdet fra de apostoliske øyenvitnene som blir så vektlagt i v. 16-18. Videre sier Bauckham at Jesu forklarelse var mer enn en stemme fra himmelen, det var den synlige «ordinasjonen» av Jesus med hans kongelige herlighet og begynnelsen til oppfyllelsen av Skriftens profeti. I lys av dette er majoriteten av forskerne av den oppfatning at forklarelsen oppfylte gammeltestamentlig profeti.³⁵

Profetordet blir forøvrig beskrevet som «en lampe som lyser på et mørkt sted» med klar assosiasjon til for eksempel Salme 119,105 og Ordspråkene 6,23. Med andre ord: uten profetordet kan vi ikke se. Da mangler vi lyset vi trenger inntil «dagen gryr og morgenstjernen stiger opp i deres hjerter», for uten lyset fra profetordet kan vi ikke se det vi trenger inntil den dagen kommer når Guds fulle åpenbaring «stiger opp» ved Jesu andre komme.

«Morgenstjernen» (gresk: *φωσφόρος*), er blant annet en betegnelse som Jesus bruker om seg selv i Åp 22,16: «Jeg er Davids rotskudd og ætt, den klare morgenstjernen». De fleste kommentatorer er enige om at vi i 2 Pet 1,19 finner en allusjon til 4 Mos 24,17: «En stjerne stiger opp fra Jakob», et bibelord som på det tidspunktet allerede hadde blitt tolket messiansk innen jødedommen.³⁶ Ut fra konteksten i verset ser vi altså at guddommelig åpenbaring er temaet og det profetiske ordet blir beskrevet som en lampe som lyser opp i mørket. Dette innebærer en begrenset åpenbaring inntil morgenstjernen (*parusien*) stiger opp i hjertene våre fullt ut en gang der fremme. Uttrykket «til dagen gryr» symboliserer ifølge Bauckham sannsynligvis den eskatologiske tidsalderen som en helhet hvor de første strålene fra

---

³⁴ J. Daryl Charles, «Text and Exposition», *The Expositor's Bible Commentary - Hebrews-Revelation* 13: 382-411, 395.

³⁵ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 223.

³⁶ *Ibid.*, 226.

morgenstjernen skal introdusere selve dagslyset inn i verden, og selve daggryet representerer Kristi dag.

Daryl skriver: «referansen til et lys som skinner på et mørkt sted, og morgenstjernen, er spennende men samtidig vanskelig å tolke helt presist. Sammenhengen antyder at det profetiske lyset er en lykt som lyser opp veien vår i et mørkt miljø, og for de opprinnelige leserne kan dette muligens være en fortsettelse av formaningen om å være moralsk utholdende.»³⁷

Sett i forhold til at dette verset handler om åpenbaring, om profetordet som lyser opp i mørket, får vi imidlertid vite at det er i «deres hjerter» at gudsordet blir åpenbart. Ordet for hjerte er καρδιά, og dukker opp 171 ganger i Det nye testamentet. I 155 av disse tilfellene, som inkluderer vårt vers, er det forstått i betydning: senteret av en persons tanker (sinn), vilje, følelser, og kunnskap om rett og galt (samvittigheten).³⁸ Hjertet inkluderer med andre ord hele vår person som menneske. I 1 Pet 3,4 brukes frasen ὁ κρυπτός τῆς καρδίας ἄνθρωπος «hjertet, det skjulte mennesket». Hjertet er vår innerste person, den delen av oss som vi ytre sett ikke kan observere med øynene våre. I det skjulte mennesket vårt er det at profetordet lyser opp og gir oss åpenbaring fra Gud som deretter gir oss akkurat det vi trenger inntil Jesus fullt ut skal stige opp i hjertene våre. Bauckham skriver: «Når kristne erfarer den fulle åpenbaring av Jesu Kristi parusi, vil det bli som dagslyset som fjerner all nattens mørke, og Jesus Kristus vil selv bli lik morgenstjernen hvis stigning signaliserer soloppgang.»³⁹ Når dette er sagt, hva betyr det at Jesus i parusien «stiger opp i deres hjerter»?

Slik jeg ser det, representerer parusien Guds fulle åpenbaring til kristne mennesker, mens profeti er som en slags delvis åpenbaring som peker frem mot den fulle åpenbaringen på Kristi dag. Poengteringen av at dette vil skje «i deres hjerter» peker samtidig på en subjektiv erfaring som hver enkelt troende vil få oppleve i «hjertet».⁴⁰

Jeg tenker at «profetordet» sikter tilbake til hele Det gamle testamentet i betydningen messiansk profeti. Simeon Peter var blant øyenvitnene som selv hadde sett Jesu Kristi guddommelige storhet, og som i den forbindelse henviste til hendelsen på fjellet (Matt 17,1-7; Mark 9,2-13; Luk 9,28-36) hvor Jesus oppfylte gammeltestamentlig profeti gjennom å vise seg i sin kongelige herlighet. Med dette forsvarte Peter seg mot innvendingene om at han

---

³⁷ Daryl, «Text and Exposition», 395. (Min oversettelse).

³⁸ Logos Bible Software.

³⁹ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 227. (Min oversettelse).

⁴⁰ Ibid., 226.

lærte «klokt uttenkte myter». Leserne skulle holde fast på profetordet fordi det fungerer som en lampe som gir oss det lyset vi trenger.

Ordene som var blitt overlevert fra de gamle profetene, var derfor fortsatt autoritative og skulle bli regnet som ord fra Gud. Denne normen, bekreftet av apostolisk autoritet, her ved Peter, skulle fortsette å være den kristnes rettesnor. Profetisk tale har sin kilde i Gud, selv om det blir talt av mennesker. Det gamle testamentets skrifter er inspirerte og profetiske og kommer dermed som Guds ord til leserne. Som apostel talte Peter ut fra Guds autoritet og inspirasjon på tilsvarende måte som Skriften i kraft av å være et personlig øyenvitne og én av Jesu 12 disipler. Å fornekte Simeon Peters autoritet blir derfor tilsvarende med det å fornekte GT og profetene.

Guds ord er lampen som lyser opp for oss slik at vi kan leve et liv i guds frykt (2 Pet 1,3) i et miljø preget av mørke. Og dette har gyldighet inntil «morgenstjernen», Jesus Kristus, fullt ut skal bli åpenbart for oss en dag der fremme og forvandle «vårt hjertes skjulte menneske» inntil «dagen gryr». Guds ord (GT og apostolisk autoritet) skal derfor fungere som en lampe for oss inntil den eskatologiske tidsalderen bryter inn for alvor.

2.2.3.2 Vers 20

I Bibelselskapets 2011-oversettelse er ordlyden her følgende: «en kan ikke tyde noe profetord i Skriften på egenhånd». 1930-oversettelsen sier det på denne måten: «intet profetord i Skriften er gitt til egen tydning». Verset peker på at det ikke er et eneste profetord i Det gamle testamentet som er gitt til oss selv å tyde, og vi kan dermed ikke utvikle vår egen forståelse av et skriftsted, men må rette oss etter dens selvforståelse.

Bjerkrheim skriver: «'Ingen er i stand til å fortolke etter sitt rent menneskelige skjønn, sin fornuft eller klokskap. For profetien er ikke menneskeverk – den har en himmelsk kilde – Den Hellige Ånd.' (Horstmann). Derfor er det bare ved Åndens opplysning at vi kan få den rette forståelse av det profetiske budskap.»⁴¹

Bauckham⁴² nevner i den sammenheng blant annet bruken av ordet ἱδιος, og skriver at det er relevant å legge merke til at dette ordet er brukt i en rekke hellenistiske, jødiske og kristne erklæringer som benekter at profeti er av menneskelig opprinnelse. Uansett er det klart at det blir satt opp en kontrast mellom det å tolke profetordet i Skriften etter eget forgodtbefinnende kontra det å søke og forstå den opprinnelige betydning. Siden Skriften ikke

---

⁴¹ Bjerkrheim, *Fortolkning til Peters første og annet brev*, 165.

⁴² Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 229.

er av menneskelig opphav, kan ikke mennesket tolke profetordet på en vilkårlig måte og på den måten forandre den opprinnelige betydningen.

Uttrykket ἐπίλυσεως (Bibelselskapet 2011: «tyde») er på sin side blitt forsøkt forklart på forskjellige måter. Bauckham støtter seg til følgende bruk av ordene ἐπίλυσις og ἐπίλυειν:

«I Aquilas versjon er ἐπίλυσις og ἐπίλυειν brukt om Josefs tolkninger av bakerens og munnskjenkens drømmer (1 Mos 40,8; 41,8.12) [...] Hermas (som sannsynligvis tilhører samme miljø som 2 Pet) bruker konstant ἐπίλυσις og ἐπίλυειν til å referere til tydningen gitt til ham av 'hyrden' over hans 'lignelser' som i de fleste tilfeller er symbolske visjoner. [...] Dette bekrefter et vidt akseptert syn på profetiens natur, med tanke på hvordan profeten blir gitt et tegn (Amos 7,1; Jer 1,11.13), en drøm (Sak 1,8; Dan 7,2) eller en visjon (Dan 8,1), og deretter dens tolkning. I sann profeti er ikke denne tolkningen profetens egne forklaringer av sin visjon, men en inspirert, gudgitt tydning.»⁴³ (min oversettelse).

Tydningen av profetordet er derfor tilskrevet Gud på lik linje med det aktuelle profetordet. Om vi for eksempel ser på profeten Daniels drøm i Daniel 7,1-28, observerer vi at både synene han fikk i drømmen, var fra Gud, og selve tolkningene ble gitt til ham av Gud. «Jeg gikk bort til en av dem som sto der, og ba ham om en pålitelig forklaring på alt dette» (Dan 7,16a). Daniel tenkte tydeligvis at det ikke var ham gitt å tolke drømmen på egenhånd. På samme måte kan vi lese i 2 Pet 1,20 «at en ikke kan tyde noe profetord i Skriften på egen hånd». Både det aktuelle skriftordet og tydningen av dette må være gitt av Gud. Videre skriver Bauckham:

«Det er mulig at 2 Pet 1,20 taler mot en posisjon som mente at profetene muligens hadde mottatt visjoner, men at deres profetier, i GT, bare var deres egne tolkninger av visjonene, kun menneskelige gjetninger. Dette var en måte å benekte det guddommelige opphavet til skriftens profeti. Denne forklaringen av v. 20 mottar støtte fra en slående hedensk parallell, hvor en profetinnens ugunstige tolkning av et tegn er avvist med klagen: 'Du ga tegnet din egen tolkning'. [...] Denne parallellen er spesielt nevneverdig i lys av sannsynligheten for at hovedmotivasjonen bak den falske læren

---

⁴³ Ibid., 231.

som 2 Pet opponerer mot, var rasjonalistisk skepsis med bakgrunn fra de hedenske og hellenistiske omgivelsene.»⁴⁴ (min oversettelse).

I sin kommentar⁴⁵ til v. 20 skrev Hilarius av Arles (403-449 e.Kr.)⁴⁶ med skarp penn: «Du må passe på når du tolker Skriftene slik at du ikke blir for opptatt av plassene, stedene og menneskene som skrev dem ned, som om de bare var menneskeverk. I stedet er du nødt til å stole på klarheten og tilstrekkeligheten til Ånden.» Beda⁴⁷ (672-735 e.Kr.) forklarte det slik: «Profetene hørte Gud tale til dem i de hemmelige dyp av deres hjerter. De ganske enkelt videreformidlet budskapet ved sin forkynnelse og sine skrifter til Guds folk. De var ikke lik hedenske orakler som forvengte guddommelige budskap etter sin egen interesse, for de skrev ikke ned sine egne ord, men Guds ord. Av denne grunn kan ikke leseren tolke på egenhånd, fordi han er tilbøyelig til å gå bort fra den sanne betydning, men i stedet må han heller vente til han hører hvordan Han som skrev ordene ønsker at de skal bli forstått.»

2.2.3.3 Vers 21

Bauckham peker på at vi med fordel kan være oppmerksomme på at ordet for «båret» (gresk: ἡνέχθη) også blir brukt i v. 17-18 om røsten fra himmelen. «Forfatterens anliggende der med å understreke at forklaringen kom fra Gud, er sammenlignbart med hans anliggende her med å understreke at ordene i gammeltestamentlig profeti også kom fra Gud.»⁴⁸ På tilsvarende måte som Gud talte over Jesus på forklarelsens berg så taler Gud i Skriften, men der gjennom mennesker. Disse ordene fra Gud er kommet som en følge av at mennesker ble «drevet» (gresk: φερόμενοι). Akkurat det samme ordet som blir brukt om Guds stemme i v. 17 og 18, bare at det her står i presens passiv, og ikke i aorist passiv slik som «båret» tidligere i v. 21 og røsten fra himmelen i v. 17 og 18.

I tillegg får jeg assosiasjoner til 1 Pet 1,12 hvor Peter bruker uttrykket «ἐν πνεύματι», altså: «ved Ånden». Samme ord er ikke brukt i 2 Pet 1,21, men tanken kan synes å være den samme. Evangeliet om Jesus Kristus ble forkynt «ved Den Hellige Ånd». Autoriteten Peter appellerer til er Den Hellige Ånd. De som forkynte evangeliet, gjorde det ikke kun i kraft av

---

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Gerald Bray. *Ancient Christian Commentary on Scripture* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2000), 141. (Min oversettelse).

⁴⁶ Wikipedia, «Hilarius av Arles». Sist endret 23. oktober 2018, https://no.wikipedia.org/wiki/Hilarius_av_Arles.

⁴⁷ Bray. *Ancient Christian Commentary on Scripture*, 141. (Min oversettelse).

⁴⁸ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 233. (Min oversettelse).

sin egen menneskelige fornuft, kunnskap og visdom, men gjennom at de forkyste ved Den Hellige Ånd kom autoriteten deres fra Gud.

«Aldri ble noen profeti båret fram fordi et menneske ville det», skrev Peter. Kilden er med andre ord ikke menneskelig, og derfor kunne de ikke tolke ordene som er skrevet ved Den Hellige Ånd vilkårlig på den måten som de selv måtte ønske. Det er ganske så mulig at den negative klausulen i v. 21 også er en spesifikk benektelse av de falske lærernes påstand om at profeti er av menneskelig opprinnelse, skriver Bauckham.⁴⁹

«Drevet av Den Hellige Ånd talte mennesker ord fra Gud.» Den Hellige Ånds inspirasjon gjør at apostlenes ord og ordene i Det gamle testamentet karakteriseres som «ord fra Gud», eller med andre ord: som «Guds ord». Bjerkheim skriver i den forbindelse: «apostelen bruker her et maritimt uttrykk: ‘drevet’, også brukt i Apostlenes gjerninger (Apg 27,15, min tilleggelse) om et skip som blir ført av sted med vinden. Profetene heiste så å si sine seil (de var lydige og mottakelige, og Den Hellige Ånd fylte dem og førte deres fartøy i den retning han ønsket. Mennesker talte – Gud talte).⁵⁰

2.3 Detaljeksegese av 2 Pet 3,15-16

2.3.1 Funksjonen til 2 Pet 3,15-16 innen Peters andre brev

2.3.1.1 Kontekstavgrensing

Nærkontekst:

Slik det fremkommer av punkt 2.1.3 er v. 15-16 en del av den selvstendige tekstenheten 2 Pet 3,1-18. Avsnittet begynner i v. 1 etter siste vers av avsnittet om de falske lærerne i 2 Pet 2,22, og slutter i v. 18 ved brevets avslutning.

Fjernkontekst:

Del IV av brevet er en slags sluttformaning til de trofaste. Del II og v. 19-21 har som sagt stor betydning for hele brevet. Gjennom å slå fast hva som har profetisk autoritet i menigheten, blir det i neste omgang enkelt å foreta en avvisning av frafallet med en profetisk tyngde, autoritet og troverdighet. Dette er en type hermeneutikk som igjen blir bekreftet her i del IV av brevet samt i v. 15-16. Gjennom advarselen mot å «forvreng» budskapet i Paulus' brev og i «de andre skriftene» settes det opp en kontrast til de «ugudelige menneskene». Som en

---

⁴⁹ Ibid., 234.

⁵⁰ Bjerkheim, *Fortolkning til Peters første og annet brev*, 167.

konsekvens av at disse menneskene verken gir akt på profetene eller apostlene, vil det «føre til fortapelse for dem selv» (3,16).

2.3.1.2 Oppbygning

IV. Formaning til de trofaste (3,1-18)⁵¹

- A. Påminnelse (3,1-2)
- B. Beskrivelse av moralskeptikerne (3,3-7)
- C. Alle skal stilles ansvarlig for sitt liv (3,8-13)
- D. Sluttformaning (3,14-18).

V. 15-16 inngår som vist ovenfor i avsnittet 2 Pet 3,1-18. Mottakerne av brevet blir formant til å holde seg våkne, huske på det profetene hadde sagt og rette seg etter budet fra sine egne apostler (2 Pet 3,1-2). Videre følger beskrivelsen av de fremtidige moralskeptikerne (2 Pet 3,3-7) og en påminnelse om at alle vil måtte stå ansvarlige for det livet man har levd (2 Pet 3,8-13). Til slutt følger oppfordringer til å legge vinn på å leve et gudfryktig liv, frem til tiden da løftet om den nye himmel og den nye jorden skal gå i oppfyllelse (2 Pet 3,14-18).

Når det kommer til v. 15-16, skiller disse seg ut fra avsnittet gjennom en henvisning til Paulus' brever og en understrekning av alvoret i det å tolke apostlenes og profetenes forfatterskap på en vilkårlig og gal måte.

2.3.2 Oversettelse av 2 Pet 3,15-16⁵²

V. 15: Og Herrens tålmod skal dere se som en mulighet til frelse. Det samme har jo også vår kjære bror Paulus skrevet til dere, ut fra den visdom som er gitt ham.

V. 16: Om dette taler han i alle de brevene hvor han kommer inn på disse spørsmålene. Det er noe der som er vanskelig å forstå, og de ukyndige og svake forvrenger dette, slik de også gjør med de andre skriftene, og det fører til fortapelse for dem selv.

2.3.3 Detaljeksegese

2.3.3.1 Vers 15

Vranglærernes spørsmål: «hva med løftet om hans gjenkomst?» (2 Pet 3,4), blir i kapittel 3 møtt med en påminnelse om at på samme måte som Gud har holdt dom i fortiden, vil det også komme en dom i fremtiden. Slik som Gud dømte verden i Noahs dager gjennom en

---

⁵¹ Daryl, «Outline», 381. (Min oversettelse).

⁵² Bibelen – Bibelselskapets oversettelse 2011.

verdensvid flom (2 Pet 3,5-7), vil Gud imidlertid dømme verden med ild på den siste dagen (2 Pet 3,12), den dagen «da ugudelige mennesker skal gå fortapt» (2 Pet 3,7).

Τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγείσθε, «Herrens tålmod skal dere se som en mulighet til frelse». I kontrast til de falske lærerne, som tolket forsinkelsen av Herrens komme som «treghet» (2 Pet 3,9), kan leserne av Peters andre brev gi dette en positiv tolkning. Guds tålmodighet gir mennesker som ellers ville ha gått fortapt, en mulighet til frelse,⁵³ for målet med Herrens tålmod er nettopp det at flest mulig skal få del i Jesu Kristi frelse.

Bemerkningen om Silvanus som «en bror jeg har tillit til» i 1 Pet 5,12 viser at uttrykket ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος, «vår kjære bror Paulus», ikke er begrenset til Paulus eller de tolv. Silvanus blir i tillegg betegnet som apostel sammen med Timoteus og Paulus i 1 Tess 1,1.7, og det fremkommer av NT at også enkelte utenom de tolv blir kalt apostler (1 Kor 15,5-7). Peter skriver om «apostler» i flertall i 2 Pet 3,2, og v. 15 peker i retning av at Peter sidestiller Paulus både med seg selv og resten av de tolv. Mange kommentatorer bemerker imidlertid at frasen «vår kjære bror Paulus» ikke kan ha blitt brukt av den historiske Peter med tanke på gnisningene mellom han og Paulus (Gal 2,11-14). Gal 1,18; 2,7-9 viser imidlertid at Peter anerkjente Paulus som apostel, og det er ingen grunn til å tro at deres uenighet i Antiokia skulle ha hindret Peter i å omtale Paulus på denne måten. Dette var kun én hendelse i en lang relasjon som vi forøvrig vet svært lite om.⁵⁴ Det virker til at Peter ønsker å poengtere at hans egen lære er i harmoni med Paulus, på bakgrunn av at Paulus tydeligvis var en viktig autoritet for mottakerne av brevet.

Κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν, «ut fra den visdom som er gitt ham», Bauckham skriver at denne frasen er tilsvarende ordet πνευματικῶς («under Åndens inspirasjon») i 1 Klem 47,1. I begge tilfeller er appellen til Paulus' lære, i hans brev, forsterket av referansen til det faktum at apostelen skrev under guddommelig inspirasjon. «Δοθεῖσαν er en guddommelig 'passiv', med Gud som den underforståtte agent, og Paulus' 'visdom' er derfor en karismatisk gave fra Gud (jf. ytringen av visdom, λόγος σοφίας: 1 Kor 12,8; og for visdom som Guds gave: Esra 7,25; Dan 1,19; Vis 7,7; 9,17; Ef 1,17; Kol 1,9; Mark 6,2 [...] og for visdom assosiert med Ånden: Apg 6,3; 10,1; 1 Kor 2,13».⁵⁵

Peter peker altså mest sannsynlig på Paulus' brev som «inspirert» lære. Paulus hadde ikke skrevet ut fra sin egen menneskelige fornuft og evner, men med en guddommelig

---

⁵³ Bauckham, *Jude - 2 Peter*, 327.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid., 329. (Min oversettelse).

inspirasjon, og dermed guddommelig autoritet, fra Den Hellige Ånd. Hvilke brev Peter sikter til, har imidlertid vært mye diskutert, og de fleste brevene i det paulinske korpus er blitt foreslått. Grunnlaget som man har vurdert ut fra, er blant annet bestemmelsesstedet. 2 Pet 3,1 indikerer muligens at mottakerne er de samme, eventuelt noen av de samme, som mottok Peters første brev.

«Dersom referansen viser til et eksisterende Paulus' brev, må det derfor ha vært Galaterbrevet, Kolosserbrevet eller Efeserbrevet. Det er ingen måte vi kan velge mellom disse på, og kanskje forfatteren av 2 Pet til og med ikke hadde bestemt seg. Siden han ikke viser noe stort kjennskap til Paulus' brev, så trenger vi ikke å anta at han tenkte på stort mer enn at Paulus ofte inkluderte eskatalogiske instruksjoner i sine brev, og at Paulus hadde skrevet brev til noen av kirkene som hans eget brev var adressert til.»⁵⁶ (min oversettelse).

2.3.3.2 Vers 16

«I alle de brevene», ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς. Uansett hvilke av Paulus' brev man tenker Peter sikter til, så antyder det likevel at han hadde kjennskap til en eller annen slags samling av Paulus' brev, enten den var stor eller liten, og at disse ble satt på linje med «de andre skriftene». Som antydning i punkt 2.2.3.1 er de grunnleggende elementene til den kristne kanon synlige allerede her i Peters andre brev og inkluderer både Det gamle testamentet pluss de nytestamentlige skriftene i form av evangeliene og apostlenes brev, spesielt Paulus sine.

Δυσνόητά τινα ἃ οἱ ἁμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλώσουσιν, «det er noe der som er vanskelig å forstå, og de ukyndige og svake forvrenger dette». Selv om Peter anerkjenner at noe av Paulus' forfatterskap er vanskelig å forstå, betyr ikke dette nødvendigvis at Peter selv syntes det var vanskelig å tolke Paulus. Snarere er det, i motsetning til Peter, «de ukyndige og svake» som forvrenger det som står skrevet. Siden det bare er de ἁμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι (de ukyndige og svake) som vil være tilbøyelig til å mistolke noen avsnitt hos Paulus, slik de også mistolker «de andre skriftene», skriver Bauckham at denne referansen sannsynligvis peker mot avsnitt som er lette å misforstå dersom de ikke blir tolket i lyset fra resten av Paulus' lære og den apostoliske lære generelt. Det handler dermed ikke om avsnitt som er tvetydige i seg

---

⁵⁶ Ibid., 330.

selv, men om mennesker som feiltolker på basis av at de mangler kjennskap til en helhetlig apostolisk lære.⁵⁷

2 Pet 2,19 antyder at de falske lærernes tilhengere var ferske etterfølgere av Jesus. Beskrivelsen er at de lokket «dem som nettopp har sluppet bort fra slike som går på ville veier» (2 Pet 2,18). Οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι, «de ukyndige og svake» i 2 Pet 3,16, kan derfor betegne de menneskene som fulgte de falske lærerne.

«Disse menneskene har ikke mottatt tilstrekkelig instruksjon i troen til å kunne være i stand til å tolke vanskelige tekster i Skriften korrekt, ἀστήρικτοι (de svake) har en tilsvarende bibetydning [...] de er lette å mislede fordi deres forståelse og erfaring med kristendommen er relativt overflatisk. Det er muligens et element av fordømmelse i beskrivelsen: disse menneskene er uvitende fordi de er uvillige til å lære, og svake fordi de tillater seg selv å bli villedet.»⁵⁸ (min oversettelse).

I tillegg virker det som Peter også peker mot dem som villedet. 2 Pet 2,12 uttrykker det slik: «disse menneskene spotter det de ikke kjenner», og i 2 Pet 3,5: «de som sier slikt, glemmer at». De falske lærerne forvrenger altså skriftene, enten fordi de ikke har satt seg grundig nok inn i kristen tro og lære, eller - kanskje enda mer sannsynlig ut fra konteksten - fordi de ikke var interessert i å lære og leve i henhold til den helhetlige apostoliske læren.

Στρεβλώσουσιν, «de forvrenger», muligens sikter dette til at disse vranglærerne mistolker Paulus' lære om Jesu gjenkomst på en slik måte at den fremtidige «Herrens dag» blir avlyst i 2 Pet 3,4a. «Hånlige sier de: Hva med løftet om hans gjenkomst?», og deres forståelse av Paulus' skrifter gjør at de ikke forstår grunnen til at Herrens dag ennå ikke er kommet. Responsen i 2 Pet 3,9 lyder slik: «Herren er ikke sen med å oppfylle løftet, som noen mener. Nei, han er tålmodig med dere, for han vil ikke at noen skal gå fortapt, men at alle skal nå fram til omvendelse».

Henvisningen til τὰς λοιπὰς γραφὰς, «de andre skriftene» vil gi liten mening dersom det ikke sikter til betydningen inspirerte, autoritative skrifter. Λοιπὰς er nødt til å bety at Paulus' brev er inkludert i kategorien skrifter som er inspirert av Gud. Paulus' brev blir altså rangert side om side med GT og sannsynligvis også noen andre skrifter som vi i dag omtaler som nytestamentlige bøker. Det betyr imidlertid ikke at Peter kjenner til en komplett

---

⁵⁷ Ibid., 327.

⁵⁸ Ibid., 331.

nytestamentlig kanon, men 2 Pet 3,16 viser likevel at apostoliske skrifter må ha vært ansett for å være autoritative skrifter lenge før en fullført nytestamentlig kanon var fastslått.⁵⁹

I tillegg ser vi at konsekvensene for de falske lærernes ukyndighet er fatale: πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν, «det fører til fortapelse for dem selv». Måten de leser Paulus og GT på, gjør at de vil gå fortapt. Uansett hva forvrengningen av skriftene går ut på, vet vi i det minste at de søker å rettferdiggjøre sin egen umoralske livsstil (2 Pet 3,11), ἰδίαν peker muligens tilbake på 2 Pet 1,20 hvor det ble satt opp en kontrast mellom det å tolke profetordet i Skriften etter eget forgodtbefinnende kontra det å søke og forstå den opprinnelige Guds betydning. I motsetning til å være lærevillig og ivrig etter å leve tett på Jesus (2 Pet 3,11b), fører uvilligheten til å lære og til å søke hva som er Guds vilje på den andre siden til «fortapelse for dem selv» når «Herrens dag» til slutt kommer.⁶⁰

2.4 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel

2.4.1 Tolkingsnøkkel

Vi har nå sett hvordan jeg argumenterer for at de falske lærernes vilkårlige skriftfortolkning står i direkte strid med Det gamle testamentet og den apostoliske læren som helhet. Dermed ser jeg i disse versene en tidlig modell for kirkelig hermeneutikk,⁶¹ en tidlig veiledning for hvordan den kristne kirke skulle kunne luke ut lære som ikke kom fra Herren. Dette er en veiledning som vi også i dag kan bruke som målestokk når vi skal vurdere ulike spørsmål av teologisk art.

I større eller mindre grad er alle de store kristne kirkesamfunnene bundet til den kristne todelte kanon, Stuhlmacher skriver «Hvordan skal en tolkning som er rettferdig overfor de bibelske bøkene se ut? H. Gese har stilt seg selv dette spørsmålet, og råder eksegeter av Det gamle og Det nye testamentet å gå frem etter følgende hermeneutiske prinsipper: *‘En tekst skal forstås slik den ønsker å bli forstått, altså slik den forstår seg selv’* [...] en riktig tolkning må først og fremst respektere den unike karakteren til den bibelske tradisjonen».⁶²

Hvilke konsekvenser får Bibelens selvforståelse i 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 for vår fortolkning av Jesu oppstandelse? Dette vil jeg forsøke å drøfte fra og med neste kapittel, og med utgangspunkt i detaljeksegesen vil jeg nå først trekke ut fem hermeneutiske slutninger

---

⁵⁹ Ibid., 333.

⁶⁰ Ibid., 334.

⁶¹ Stuhlmacher, *Biblical Theology of the New Testament*, 550.

⁶² Ibid., 792. (Min oversettelse).

som er vesentlige når det kommer til Bibelens selvforståelse og koke disse ned til den tolkningsnøkkel jeg vil benytte meg av videre. På bakgrunn av eksegesen jeg nå har utført, mener jeg å ha tilstrekkelig grunnlag for å bruke 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 til å nærme meg Det nye testamentets selvforståelse og hvordan vi på den bakgrunn kan tolke de bibelske bøkene nærmest mulig Bibelens egne premisser.

De fem slutningene mine, utarbeidet fra eksegesen i punkt 2.2.3 og 2.3.3 er som følger:

1. Det gamle testamentets skrifter er inspirerte og profetiske, og dermed Guds ord (2 Pet 1,19).
2. Ingen kan utvikle sin egen forståelse av et skriftsted, men alle må rette seg etter dets selvforståelse. Denne selvforståelsen er autoritativ på grunnlag av Guds inspirasjon helt uavhengig av tid, kultur og personlige preferanser (2 Pet 1,20).
3. Den Hellige Ånds inspirasjon gjør at ordene til apostlene og ordene i Det gamle testamentet anses som Guds ord (2 Pet 1,21).
4. Paulus' skrifter er guddommelig inspirerte og dermed autoritative i menigheten (2 Pet 3,15).
5. En kristen skal leve og lære i henhold til den helhetlige apostoliske læren (2 Pet 3,16).

Skal vi tro disse slutningene, betyr det at Det gamle testamentet og Paulus' forfatterskap er Guds ord. Derfor vil jeg argumentere for at enhver kristen er forpliktet på å rette seg etter tekstenes selvforståelse i lys av en helhetlig apostolisk (nytestamentlig) lære. Enhver tolkning som er basert på ens egne meninger, følelser eller trender i tiden, må derfor avvises og forkastes i lokalmenigheter som ønsker å følge Jesus.

Selvforståelsen i 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 ser ut til å fordre tanken om at Det gamle testamentet og Paulus' skrifter er inspirert av Den Hellige Ånd og dermed å anse som Guds ord. Tolkingsnøkkelen vi skal benytte oss av videre i denne oppgaven, vil jeg dermed formulere på denne måten:

«Bibelen må tolkes ut fra opprinnelig kontekst og anses som ord fra Gud».

Slik jeg ser det, forutsetter derfor enhver sann utarbeidelse av teologi og bibelforskning et utgangspunkt i Bibelens selvvitnesbyrd, at Bibelen må tolkes i henhold til seg selv og anses som Guds Ord. All lære som ikke kan understøttes av Bibelens

selvforståelse, karakteriseres dermed som en «forvrengning» (2 Pet 3,16) av det Gud har talt til oss gjennom sitt ord.

Noen vil kanskje kalle dette en form for naiv tro på bibelordets tidløshet, som vanskelig kan legitimere en åpning for endring av innhold og praksis slik Bibelen reflekterer det. For er det virkelig hermeneutisk og historisk forsvarlig å lese Bibelen, i vårt tilfelle spesielt Paulus' skrifter, ut fra den forutsetning at det er tidløse ord fra Gud?

2.4.2 Tolkning fra opprinnelig kontekst

De bibelske bøkene er nedtegnet av omkring 40 ulike forfattere i en tidsperiode som strekker seg over 1500 år⁶³ og er skrevet ut fra forskjellige kulturelle og historiske kontekster. Språket Gud har valgt som middel til å formidle sitt ord med er menneskelig, formidlerne er menneskelige og kontekstene er menneskelige. Dette betyr at bibelvitenskapen er et høyst viktig og aktuelt redskap i fortolkningsarbeidet vårt. Denne vitenskapsformen er tradisjonelt inndelt i fire felt:⁶⁴

- Isagogikk (innledningsvitenskap): drøfter skriftenes litterære art, tilblivelse og forfatterskap
- Tekst- og kanonhistorie: utforskning av de eldste bibelhåndskriftene, samt utviklingen mot en kirkelig kanon
- Eksegese (fortolkning): utleggelse av tekstene
- Bibelteologi: systematiske og tematiske fremstillinger av tekstenes teologiske posisjoner

Jostein Ådna påpeker hvordan vi som fortolker må være bevisste på egne aksiomer, overbevisninger og tvil i møte med tekstene. Snarere skal møtet mellom teksten og fortolkeren være en slags vekseldialog.⁶⁵ For ingen av oss har helt nøytrale «briller» i vår lesning av en gitt tekst, og trenger å gjøre oss bevisste på nettopp dette. Jo større bevissthet omkring egne aksiomer og overbevisninger, desto nærmere kommer vi å tolke tekstene slik de forstår seg selv.

Den tyske filosofen og professoren Hans Georg Gadamer peker i den forbindelse på at ingen forståelse kan starte fra *scratch*, fordi enhver forståelse forutsetter en annen forutgående

---

⁶³ Sten Sørensen, *Bibelen – Bøkernes bok* (Hermon Forlag, 2018), 44.

⁶⁴ Ragnar Leivestad og Turid Karlsen Seim, «Bibelvitenskap», i Store Norske Leksikon. Sist endret 21. januar 2019, <https://snl.no/bibelvitenskap>.

⁶⁵ Jostein Ådna, «Hva vil det si å tolke en bibelsk tekst?», *Teologi og kirke* 3/1994: 173-186, 179.

forståelse.⁶⁶ Dette kaller han «fordom», og i den sammenheng snakker Gadamer om å rehabilitere fordommene våre og skiller mellom legitime og ikke legitime fordommer. Vi kan si ut det som forstyrrer forståelsen av de tekstene vi arbeider med. Fordommene våre kan bli korrigert fordi vi kan skille mellom dem som åpner for og dem som forstyrrer forståelsen.

Krogh påpeker at det er naivt å tro at vi, uten å ta hensyn til alt som skiller oss, kan tolke fortiden slik den virkelig var på en riktig måte. «Det originale ved Gadamer er at han *neker for* at dette betyr at vi må gi opp å forstå fortiden. Tvert om er våre fordommer, det at vi tilhører vår egen tid og vår egen kultur, en forutsetning for å forstå fortiden [...] Poenget er altså at vår periodes fordommer binder oss sammen med tidligere perioder, de skiller oss ikke fra dem.»⁶⁷ Enhver forståelse forutsetter en annen forutgående forståelse, og det er ingen automatikk i at tidligere tiders fordommer nødvendigvis skulle være helt utilgjengelige for oss i dag.

Men all forståelse er altså gjennomsyret av vår forforståelse, ifølge Gadamer. Som mennesker tolker vi virkeligheten rundt oss fra et unikt utkikkspunkt og med et begrenset synsfelt. Det som er utenfor synsfeltet vårt, har vi for øyeblikket ingen tilgang til, og dermed heller ikke muligheten til å kunne forstå. «Forståelse forutsetter en forbindelse mellom to perioder. Å forklare hva forståelse er, betyr at man forklarer hvordan en slik forbindelse er mulig».⁶⁸ Men vi er altså ikke fanget i vårt eget synsfelt og kan derfor utvikle forståelseshorisonten vår. Forståelse handler om å nærme seg en annen horisont med en bevissthet omkring vår egen.

«Gadamer introduserer begrepet ‘horisont’ som betegnelse på det synsfelt som et menneskes forståelse innfanger fra det ståsted dette menneske til enhver tid inntar. [...] Fortidens mennesker er døde, men de har etterlatt seg tekster som er bærere av fortidige horisonter. [...] Den hermeneutiske prosess tar ifølge Gadamer form av at de fordommer eller leseforventninger som inngår i tolkens horisont, trer inn i åpen dialog med teksten om dens sak og gradvis forskyver eller beveger seg. Lykkes denne forståelsesprosessen, ender den med at tolken istemmer og gir sin tilslutning til den tekstens sak som i løpet av vekselvirkningsdialogen dem imellom har trådt tydeligere og tydeligere fram. Der dette mål virkeliggjøres, skjer en sammensmeltning av tekstens og leserens horisonter.»⁶⁹

---

⁶⁶ Thomas Krogh, *Hermeneutikk: Om å forstå og fortolke* (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2014), 49; 51.

⁶⁷ Ibid., 50.

⁶⁸ Ibid., 52.

⁶⁹ Ådna, «Hva vil det si å tolke en bibelsk tekst?», 180.

Jan Olav Henriksen peker på at hermeneutikkens oppgave er å foreta en kontrollert utarbeidelse av nettopp en slik sammensmeltning i spenningen mellom tekst og nåtid.⁷⁰ I tillegg er det alltid et gitt menneskelig språk vi arbeider med, og i den forbindelse er det avgjørende at vi har en god forståelse av det aktuelle språket i teksten vi skal tolke. Gadamer skriver at en lese-samvittighet nødvendigvis også er en historisk samvittighet som kommuniserer fritt med den historiske tradisjonen.⁷¹

Altfor ofte leser vi imidlertid Bibelen for å harmonisere dens skrifter med vår egen forforståelse, eller «fordom» for å bruke Gadamer's begrep. I stedet for å undersøke hva den aktuelle forfatteren mente med det han skrev ut fra hans kulturelle, språklige og historiske bakgrunn, og på den måte foreta en bevisst utarbeidelse av sammensmeltningen mellom teksten og leserens horisonter, så har mange av oss en tendens til å heller gjøre våre egne fordommer om til et styrende hermeneutisk prinsipp. Med det sagt mener jeg ikke at fordommene våre er noe negativt, for så lenge vi er oss dem bevisste, kan vi lettere nærme oss en annen forståelseshorisont. Når det kommer til bibelhermeneutikken, er det etter mitt syn imidlertid avgjørende viktig å tolke Bibelen ut fra den autoritet den selv hevder å inneha, og dermed beveger vi oss inn i andre del av tolkningsnøkkelen: «*Bibelen må [...] anses som ord fra Gud*».

Med «Bibelen» mener jeg for øvrig de 66 bøkene vi finner samlet i for eksempel Bibelselskapets bibeloversettelse fra 2011.

2.4.3 Bibelen som Guds ord

Ifølge Stuhlmacher gir 2 Pet 1,16-21 og 3,14-16 oss den første utleggingen av en kirkelig hermeneutikk for Bibelen. En hermeneutikk som har forblitt økumenisk gyldig inntil i dag i alle store hovedretninger innen kristenheten.⁷² Videre påpeker han at det ikke er tilstrekkelig for den bibelske tradisjonens fortolkere å tolke tekstene med den til enhver tid tilgjengelige gruppe av metoder i de historiske disipliner. Historisk bevissthet inkluderer at vi også er villige til å komme til tradisjonen med kritisk sympati.⁷³

Samtidig som vi skal være så etterrettelige vi kan i å tolke Bibelen ut fra dens historiske kontekst, mener jeg også at Bibelens selvvitnesbyrd om Guds inspirasjon, ved Den

---

⁷⁰ Jan Olav Henriksen, *Tegn, tekst og tolk: Teologisk hermeneutikk i fortid og nåtid* (Oslo: Universitetsforlaget AS, 1994), 224.

⁷¹ Hans Georg Gadamer, *Truth and method* (New York: The Continuum Publishing Company, 2000), 391.

⁷² Stuhlmacher, *Biblical Theology of the New Testament*, 798.

⁷³ Ibid., 792.

Hellige Ånd, gjør at det ikke er hermeneutisk forsvarlig å skulle sette et skille mellom menneskeord og gudsord i Bibelen.

I Paulus' første brev til tessalonikerne 2,13 beskriver Paulus hvordan han tenkte om sin egen forkynnelse: «for da dere fikk overlevert det Guds ord som vi forkynnte for dere, tok dere imot det - ikke som menneskeord, men *som det Guds ord det i sannhet er*» (min uthevelse). Robert L. Thomas kommenterer i dette verset at Paulus har en egenbevissthet om at hans forkynnelse ikke var utveksten av personlig filosofiske betraktninger, men snarere dypt rotfestet i et budskap gitt av Gud selv. Tessalonikernes vurdering av Paulus' forkynnelse som «Guds ord», var korrekt.⁷⁴

Her står vi ved et litt annerledes utkikkspunkt enn det vi ofte er vant til å tenke ut i fra. Siden Paulus er så tydelig på at de ordene han forkynnte var ord fra Gud, må vi etter mitt syn behandle tekstene deretter. Gjennom bibelvitenskapens fordommer kan vi etter egne preferanser enten avvise Bibelens selvvitnebyrd som løgn, eller så må vår tekstfortolkning ta til etterretning at det vi arbeider med er Guds egne ord talt gjennom mennesker.

Jeg heller mot det siste og mener derfor at konsekvensen av Bibelens selvvitnesbyrd blir at vi må anse dens skrifter (grunnteksten, som vi for øvrig ikke har tilgang til annet enn gjennom kopier) for å være ufeilbarlige, samtidig som vi ikke kan skryte på oss at våre egne tolkninger av disse nødvendigvis er ufeilbarlige. Samtidig har jeg et positivt syn på vår evne til å finne den opprinnelige meningen og deretter applisere denne på en etterrettelig måte inn i vår egen tidsperiode.

I urkirken var tanken om Bibelens inspirasjon en selvfølge.⁷⁵ Selv detaljer i Det gamle testamentet mente man åpenbarte åndelige sannheter, ganske enkelt fordi det var Gud som hadde formidlet ordene. Det har imidlertid vært ulike tanker om hvordan denne inspirasjonen av de bibelske forfatterne har foregått.

Calvin sto for en verbalinspirasjon der Den Hellige Ånd nærmest dikterte ordene.⁷⁶ Den lutherske ortodoksien på 1700-tallet vektla Guds inspirasjon samtidig som de ikke tenkte at forfatterne koblet ut intellektet under formidlingen sin. Friedrich Schleiermacher forklarte Guds inspirasjon som en form for personalinspirasjon hvor forfatterne som skrev, var inspirerte. Andre igjen bruker begrepet «saksinspirasjon» for å understreke at det er Bibelens budskap og *ikke* de konkrete ordene som er inspirert.

---

⁷⁴ Robert L. Thomas, «Text and Exposition», *The Expositor's Bible Commentary – Ephesians-Philemon* 12: 372-439, 394.

⁷⁵ Espen Ottosen, *Guds stemme: Er Bibelen til å stole på?* (Oslo: Lunde Forlag AS, 2005), 40.

⁷⁶ Ibid.

2.4.3.1 Bibelens ufeilbarlighet

«Hver bok i Skriften er *innblåst* av Gud», leser vi i 2 Tim 3,16 (min uthevelse). Ordet «innblåst» er en oversettelse av det greske ordet *θεόπνευστος* som man i den latinske Bibelen⁷⁷ oversetter til «inspirata», derav begrepet Bibelens *inspirasjon*.

Ved å kategorisere bibelsyn står vi ofte i fare for å gjøre grove forenklinger. Det kan likevel være nyttig med slike forenklinger for å hjelpe oss til å skjelne ulike nyanser. Derfor vil jeg nå se litt kort på følgende bibelsyn:⁷⁸

1. Fundamentalistisk
2. Konservativt
3. Bibeloppløsende (liberalt)

1. Helt sentralt i det fundamentalistiske bibelsynet finner vi ufeilbarhetslæren.⁷⁹ Bibelen er gitt oss av Den Hellige Ånd ord for ord, og er Guds ord fra første til siste side. De bibelske forfatterne hadde ikke noen reell innflytelse på forholdet mellom Åndens inspirasjon og det endelige skriftlige resultatet. Opprinnelig åpenbaring og nedskrevet bibeltekst er derfor å anse som identiske. Den Hellige Ånd kan ikke ta feil eller lyge, og dermed er alt han har sagt sant, enten det omhandler etiske, historiske, geografiske eller naturvitenskapelige opplysninger i Bibelen. Dersom Bibelen tar feil på et punkt, faller derfor hele dens troverdighet.

2. Det konservative bibelsynet har i utgangspunktet en større åpenhet for å avdekke feil av historisk, geografisk og naturvitenskapelig art.⁸⁰ Vitenskapen søker å komme nærmere sannheten og den er man ikke redd for. Like fullt har Gud valgt å åpenbare seg gjennom Bibelen, og dens tekster er derfor autoritative. Denne åpenbaringen gis, ikke gjennom enkelte ord og vers, men gjennom summen av Bibelen som en helhet.

3. Det bibeloppløsende (liberale) bibelsynet går ut fra at det er en betydelig forskjell mellom den opprinnelige kristendommen og det kirken (fra apostlene av) har *gjort* denne kristendommen til.⁸¹ Bibelens autoritet blir gjerne knyttet til en eller annen side ved Jesu person eller budskap. De bibelske tekstene settes ofte opp mot hverandre og man ser for seg at det er en mengde motstridende tanker og forestillinger i de bibelske tekstene. Bibelen er kun

---

⁷⁷ D. Eberhard Nestle, «Novum Testamentum Latine - Textum Vaticanum». Lastet ned 6. mai 2019.
<http://www.wilbourhall.org/pdfs/OTNT/novumtestamentu01nestgoog.pdf>.

⁷⁸ Oddvar Johan Jensen, «Skriftsynet og de teologiske skoleretninger», *Bibelsyn og forståelse* (NLA-Forlaget, 1992): 26-47, 31.

⁷⁹ Ibid., 32-33.

⁸⁰ Ibid., 37-38.

⁸¹ Ibid., 43-44.

en samling med historiske tekster hvor man kan komme på sporet av det opprinnelige ved Jesus og kristendommen.

Omkring og mellom disse tre hermeneutiske posisjonene vil det imidlertid være mange ulike synsvinkler som forfekter forskjellige utgangspunkt.

En klassisk *luthersk* forståelse av Bibelen fremhever tanken om «sacra Scriptura sui ipsius interpres» (Skriften er sin egen fortolker).⁸² Siden Bibelen er annerledes enn alle andre autoriteter må den forstås på sine egne premisser og ikke som et eksempel på, eller en bekreftelse av, noe annet. Ifølge Martin Luther er det derfor ikke noe utenfor Bibelen som kan begrunne dens autoritet. Dersom vi ikke lar Bibelen begrunne seg selv, blir Guds tale underlagt menneskelige vurderingskriterier. I stedet skulle vi la liv, lære og troen knytte seg til det faktiske bibelordet.

Personlig står jeg et sted forholdsvis tett oppunder det mange vil kalle et fundamentalistisk bibelsyn. Jeg tenker at Bibelen er ufeilbarlig hva gjelder etiske, læremessige og soteriologiske spørsmål, så vel som Bibelens geografiske, historiske og naturvitenskapelige opplysninger. Samtidig ser jeg det som avgjørende viktig å tolke bibeltekstene i lys av historisk kontekst og fra den enkelte forfatters forståelseshorisont.

2.4.3.2 Bibelens selvvitnesbyrd som mysterium

En slik forståelse får naturligvis store konsekvenser for hermeneutikken. Jeg tenker at vi som fortolkere har et ansvar for å ta Bibelens egne påstander til etterretning når vi skal prøve å forstå dens tekster. Videre er det i tro og tillit den enkelte av oss eventuelt forsøker å ta konsekvensene av denne selvforståelsen eller ikke. Det vi imidlertid *ikke* kan gjøre (og samtidig tolke tekstene ut i fra opprinnelig kontekst og selvvitnesbyrd), er å skulle prøve å skille ut såkalte menneskeord fra gudsordet i tekstene.

Min påstand er at et slikt prosjekt er et brudd med bibelsk (og dermed kristen) teologi. Da har man allerede tatt et standpunkt og valgt å ikke ha tro/tillitt til det Bibelen sier om seg selv (noe som selvfølgelig er et legitimt valg hermeneutisk sett). Dermed jobber man bevisst *mot* en horisontsammensmeltning på bakgrunn av en «fordom» som tilsier at deler av tekstene (eksempelvis de overnaturlige eller naturvitenskapelige aspektene) ikke er troverdige.

Fra mitt perspektiv er dette en høyst forståelig posisjon blant mennesker som ikke tror på Bibelens selvvitnesbyrd, men når det kommer til utarbeidelsen av kristen teologi og kristen teologisk forskning mener jeg det fremstår som hermeneutisk inkonsekvent å skulle «hoppe»

---

⁸² Knut Alfsvåg, «Kan Bibelens autoritet begrunnes?», *Ung Teologi* 3/2006: 57-67, 59.

frem og tilbake mellom to uforenlige «fordommer», nærmere bestemt et sekulært utkikkspunkt kontra et bibelsk kristent utkikkspunkt.

På den ene siden mener jeg derfor at det er viktig å benytte seg av bibelvitenskapen for å forske på de bibelske tekstene, og på den andre siden mener jeg at vi i de *kristne* fellesskapene ikke kan fristille disse tekstenes selvforståelse fra vår tolkning av de aktuelle tekstene.

Henriksen skriver at GT, og senere NT, var det selvsagte utgangspunktet for hvordan tolken forstod seg selv og sin plass i verden, både i urkirken og et godt stykke inn i middelalderen. På den bakgrunn bidro hermeneutikken til å skulle plassere tolken i den verden som teksten beskrev, teksten beskrev altså en sammenheng som den enkelte troende kunne plassere seg selv og hele sitt liv inn i.⁸³

Siden Bibelens skrifter hevder å være inspirert av Den Hellige Ånd, mener jeg at det alltid er hermeneutisk uredelig av en fortolker å skulle overstyre Bibelens selvvitnesbyrd med naturalistiske og sekulære fordommer mens han/hun samtidig hevder at dette skal tas på alvor som en kristen form for teologi. Å la bibeltekstene selv avgjøre konklusjonene i kristen teologi er ikke da biblisisme, men etter mitt syn snarere en klassisk bibelsk og apostolisk hermeneutikk der bibeltekstene selv bestemmer helhetsforståelsen. På denne bakgrunn mener jeg at tekstene selv ikke etterlater oss noe rom for å hevde at enkelte avsnitt har større autoritet enn andre. Bibelen må forstås på bakgrunn av sine egne tolkningsnøkler.

De lutherske lærefedre formulerte seg på følgende måte i konkordieformelen: «Vi tror, lærer og bekjenner at den eneste regel og rettesnor som all lære og alle lærere skal prøves og dømmes etter, er de profetiske og apostoliske skrifter i Det gamle og Det nye testamentet [...] andre skrifter av gamle eller nye lærere – uansett hvilke navn de har – skal ikke stilles på lik linje med Den hellige Skrift. Derimot må de alle som én underordnes denne».⁸⁴

Å hevde at Gud skulle være bundet til vanlige oppfatninger blant jøder i det første århundret etter Kristus, stiller jeg meg høyst spørrende til. Det er i så fall ensbetydende med å erklære at Guds ord er blandet med sin tids «feilaktige overbevisninger». Den kristne erkjennelsen av Bibelens helhetlige selvvitnesbyrd, som inspirerte skrifter, gir imidlertid ikke (slik jeg ser det) noe rom for en konklusjon der Det gamle testamentet og den apostoliske lære skulle kunne inneholde feilaktig informasjon om Gud og hans vilje. Min posisjon er derfor at

---

⁸³ Henriksen, *Tegn, tekst og tolk*, 263.

⁸⁴ Jens Olav Mæland, *Konkordieboken: Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter* (Oslo: Lunde Forlag, 2000), 388.

bibelvitenskapen er nødvendig for en så rett forståelse av Guds ord som mulig, men den kan aldri (i menigheten) tre frem som autoritet over det bibeltekstene selv hevder er sannheten.

Under punkt 2.2.3.3 så vi for øvrig på 2 Pet 1,21 og hvordan ordet «drevet» der, er det samme ordet som blir brukt om Guds røst over Jesus på forklarelsens berg. «Drevet av Den Hellige Ånd talte mennesker ord fra Gud», leser vi. «Drevet» står i passiv og kan antyde noe om hvordan inspirasjonen av de gammeltestamentlige skriftene foregikk. De bibelske forfatterne ganske enkelt *mottok* ord fra Gud akkurat slik som Guds røst lød over Jesus.

Like fullt ser vi for eksempel av Luk 1,1-4 at de bibelske forfatterne ikke koblet ut intellektet i arbeidet sitt med å forfatte de bibelske bøkene. Den Hellige Ånds inspirasjon «drev» dem til å skrive ned Guds ord. Siden Gud ikke kan lyge (Hebr 6,18), blir konsekvensen for undertegnede at Bibelens kanoniske bøker er feilfrie og ufeilbarlige. Jeg tenker imidlertid ikke at denne ufeilbarligheten står å faller med Bibelens eventuelle bruk av overdrivelser og metaforer. Jack Kilcrease⁸⁵ skriver at i samsvar med ufeilbarhetslæren til 1500- og 1600-tallets teologer, beskriver Robert Preus at følgende momenter ikke bestrider Bibelens ufeilbarlighet:

«Runde og generelle tall (f.eks. på hærer eller de som døde i kamp); beskrivelse av naturen slik den fremtrer (secundum apparentiam, secundum veritatem opticam) i stedet for slik den faktisk er (secundum veritatem physicam) (dvs. solen 'sto stille' for Josva etc.); bruken av poetisk eller metaforisk språk generelt; bruken av dagligtale som, dersom tatt bokstavelig, kunne forstås vitenskapelig feil (Josefs 'hjerter brant'); parallelle skildringer av bestemte hendelser fra ulike perspektiver som fremhever ulike fakta (Kongebøkene vs. Krønikebøkene, ulikhetene i evangeliene etc.); det at det finnes unøyaktige eller parafraserte sitater fra Det gamle testamentet i Det nye testamentet.»⁸⁶

På et slikt grunnlag kompromitteres ikke Bibelens ufeilbarlighet selv om forfatteren taler sannferdig, men ikke nødvendigvis rent bokstavelig. Ut fra dette synet på Bibelens inspirasjon ser vi at Den Hellige Ånd tilpasset seg normal og alminnelig bruk av det menneskelige språket til å formidle sitt ufeilbarlige gudsord. Dermed blir det også naturlig å

---

⁸⁵ Jack Kilcrease, «Læren om Skriftens ufeilbarlighet: aktuelle problemstillinger», *Guds Ord det er vårt arvegods - Artikkelsamling om skriftsynet og reformasjonen*: 142-155, 148.

⁸⁶ Ibid., 148-149.

utforske Bibelen i lys av bibelvitenskapen, men like fullt med den Bibelske kanons selvforståelse som «linse».

Professor Knut Alfsvåg ved VID vitenskapelige høyskole, fakultetet for teologi, diakoni og ledelsesfag, peker på at vi som mennesker ofte har en naturlig tendens til å ville begrunne autoritetene våre selv.⁸⁷ Det å skulle orientere seg ut fra en autoritativ tekst som det ikke stilles spørsmål ved, er veldig fremmed for oss moderne menneskers trang til tradisjonskritikk. Å skulle forstå teologien som bundet til bibeltekstene, og ikke omvendt, blir derfor krevende for mange. Men det er altså nettopp dette jeg mener vi blir invitert til sett i lys av Bibelens selvforståelse.

«De som forsøker å begrunne Bibelens autoritet for oss, tar [...] fatt på et prosjekt som vanskelig kan bli vellykket. Prosjektet er nemlig både gjennomført og avsluttet for lenge siden, nemlig av Jesus selv, da han vedkjente seg den samling av loven, profetene og skriftene han fikk seg forelagt (jfr. Luk 24,27.44) og valgte ut og autoriserte sine apostler med følgende fullmakt: 'Den som hører dere, hører meg' (Luk 10,16). Et forsøk på å etterprøve den begrunnelsen kan da vanskelig oppfattes som noe annet enn mistillit til ham som disse skriftene først og fremst vitner om. En står altså da overfor det logiske problem at en vil begrunne Jesu autoritet ved å betvile den».⁸⁸

Jeg mener derfor at det er et feilsteg å skulle tenke at den bibelske kanon i ettertid kan autoriseres av teologien eller en form for kirkelig tradisjon. Bibelen må leses *og tolkes* ut fra dens selvforståelse og historiske kontekst. Jf. min formulerte tolkningsnøkkel: *Bibelen må tolkes ut fra opprinnelig kontekst og anses som ord fra Gud*.

2.4.4 Forholdet mellom enkeltskrifter og helhet i den kristne kirkes kanon

Men på hvilken måte er det hermeneutisk forsvarlig å benytte seg av ett selvstendig brev for å vurdere andre bibelske skrifers selvforståelse?»

Bibelen består som kjent ikke bare av én bok eller ett brev, men er en stor *samling* bøker med ulike forfattere i forskjellige tidsepoker av verdenshistorien. Er det da i det hele tatt mulig å se på den som en enhetlig åpenbaring fra Gud? Min positive «fordom» er at Bibelens bøker lar seg harmonere som en enhetlig åpenbaring fra Gud. Jesu autorisasjon av

---

⁸⁷ Alfsvåg, «Kan Bibelens autoritet begrunnes?», 66.

⁸⁸ Ibid., 63.

apostlene til å tale på hans vegne (Luk 10,16; Matt 10,40), sammen med min drøfting av apostolisk innhold/forfatterskap i Peters andre brev, og Det nye testamentets bruk av Det gamle testamentet som legitimerende autoritet, anser jeg som tilstrekkelig nok til å kunne gå videre med min tolkningsnøkkel i møte med andre nytestamentlige skrifter.

Likevel ønsker jeg å begrunne mitt syn noe ytterligere. Mitt standpunkt er at alle bøkene innenfor den nytestamentlige kanon (kanon betyr «målestokk/rettesnor»⁸⁹) kan benyttes opp mot de andre bøkene innen NTs kanon.

De eneste bøkene som kunne bli ansett som «kanoniske» av kirken, var de som kunne spores tradisjons-historisk tilbake til apostlene eller deres direkte læringer, samt at innholdet samsvarte med den trosnormen som alle de ortodokse (rett-troende) menighetene fulgte. Ifølge B. M. Metzger var de tre kriteriene: ortodoksi, apostolisitet og konsensus mellom kirkene, de avgjørende i forhold til hvilke bøker som ble regnet som autoritative for kirken.⁹⁰

Trosnormen som den tidligste kirken fulgte, kan vi spore tilbake til Paulus' sammendrag av evangeliet i 1 Kor 15,3b-5. Her ser vi hvordan urkirken vektlegger distinksjonen mellom tro og ikke-tro, og samtidig setter standarden for å skille ut påstander, meninger og ny lære som ikke var i samsvar med den tradisjon som gikk helt tilbake til Jesu disipler.⁹¹ Jeg har også den positive «fordom» at jeg tenker den tidlige kirken lyktes med å sile ut de ikke-kanoniske bøkene fra de kanoniske på en slik måte at alle de 27 nytestamentlige «bøkene» vi finner i Bibelselskapets 2011 oversettelse, virkelig er kanoniske og dermed «inspirerte» av Gud. Min posisjon kan summeres gjennom følgende ord av Oskar Skarsaune:

«Graderingen av autoritet er godt uttrykt i Hebr 1,1-2b: 'Mange ganger og på mange måter har Gud i tidligere tider talt til fedrene gjennom profetene. Men nå, i disse siste dager, har han talt til oss gjennom Sønnen'. De to ultimate autoritetene er Skriften (Profetene) og Sønnen (som taler selv eller gjennom sine apostler). Jesus hadde selv autorisert sine apostler til å tale for ham: 'den som hører dere, hører meg' (Luk 10,16). Dette korresponderer til selve Det nye testamentets struktur: Jesus som taler i de fire

---

⁸⁹ Hvalvik et al., *Den store fortellingen*, 19.

⁹⁰ Stuhlmacher, *Biblical Theology of the New Testament* 756-757.

⁹¹ Ibid., 770.

evangeliene (og på en annen måte i Johannes' åpenbaring), hans apostler som taler for ham i Apostlenes gjerninger og i brevene.»⁹² (min oversettelse).

Uten å gå nærmere inn på den historiske bakgrunnen for dannelsen av den kristne kanon, holder jeg meg her til å ganske enkelt opplyse om min posisjon. Min bruk av Peters andre brev 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel på annen bibelsk litteratur, forklarer jeg med brevets status som del av den sluttede kristne kanon. Apostoliske bøker som samlet gruppe/kanon kan dermed forsvare bruken av Peters andre brev på en hvilken som helst annen bok innen den samme kanon-samlingen.

2.4.5 2 Pet 3,15-16 og Jesu oppstandelse

Etter å ha formulert og utdypet tolkningsnøkkelen, er jeg nå i ferd med å flytte fokuset mitt over på Jesu oppstandelse og spesifikt tekstmaterialet hos Paulus som omhandler oppstandelsen. Først må jeg imidlertid svare på følgende spørsmål: Hva har 2 Pet 3,15-16 med oppstandelsen å gjøre? Er Jesu oppstandelse et godt fokuspunkt for å teste ut tolkningsnøkkelen min?

Vi har sett at Peter i 2 Pet 3,15 peker på at noen av spørsmålene i Paulus' brev «er vanskelig å forstå» for de ukyndige. Ut fra konteksten taler Peter om «Herrens dag» og ikke spesifikt om oppstandelsen. Samtidig er dette temaet nært knyttet til Jesu gjenkomst. Uten oppstandelsen (1 Kor 15,17-18) ingen ny himmel og ny jord (2 Pet 3,13). Oppstandelsen er fundamentet for kristen tro, og dersom Jesu oppstandelse ikke er en historisk hendelse slik som NT beskriver det som, er kristen «tro uten mening» (1 Kor 15,17), påpeker Paulus. Jesu oppstandelse får dermed konsekvenser for menneskets eventuelle oppstandelse, som igjen får avgjørende følger for eskatologien. I kraft av Jesu liv, død og oppstandelse venter vi etter hans løfte «en ny himmel og en ny jord, hvor rettferdighet bor» (2 Pet 3,13).

Slik jeg viser i foregående underpunkter, mener jeg derfor 2 Pet 1,1-21 og 3,15-16 fint lar seg lese som tolkningsnøkkel, og at Jesu oppstandelse er et godt «case» å teste tolkningsnøkkelen på fordi den er så teologisk sentral at hele den kristne troens holdbarhet og berettigelse står og faller med den. Dersom Jesus ikke er stått opp, er han ikke «Herren» og er ikke til hjelp for noen på en eventuell dommedag i fremtiden (2 Pet 3,10). Referansen i 2 Pet

---

⁹² Oskar Skarsaune, *In the Shadow of the Temple: Jewish influences on early christianity* (Downers Grove: InterVarsity Press, 2002), 293.

3,15 til Paulus' skrifter gjør disse versene desto mer aktuelle for mitt anliggende og danner dermed en naturlig bro over til vår neste del av denne oppgaven.

Dermed beveger vi oss nå over til hva Paulus sier om Jesu oppstandelse som historisk hendelse. Oppstandelsen fungerer som en forutsetning for at vi mennesker kan nå fram til omvendelse (2 Pet 3,9). Å forvrengte skriftene på dette punktet har dermed også konsekvenser for selve frelsen vår, for å bruke en analogi til Peters andre brev 3,16.

KAPITTEL 3: Tekstmateriale hos Paulus om Jesu oppstandelse

1 Kor 15 er Paulus' mest grundige utleggelse av de troendes fremtidige oppstandelse, og av denne enkle grunnen gis dette valgte avsnittet mest plass. Dersom det ikke er noen fremtidig oppstandelse for oss, betyr det samtidig at Jesus aldri sto opp igjen fra de døde, og da er kristen tro «uten mening» (1 Kor 15,17). På denne bakgrunnen (at dette er et så omfattende kapittel om nettopp oppstandelsen) vil jeg derfor nå behandle dette avsnittet mer utførlig i eget avsnitt, samtidig som jeg innsnevrer utleggelsen til v. 1-19, mens andre viktige (og kortere) tekster om Jesu oppstandelse hos Paulus samles under punkt 3.2.

3.1 1 Kor 15,1-19

3.1.1 Kontekst

N. T. Wright deler 1 Kor 15 inn på følgende måte:

«A 15,1-11 (161 ord): introduksjon, Paulus' evangelium og hans egen rolle

B 15,12-28 (246 ord): spørsmålet og det grunnleggende svaret

[B1 15,12-19 (111 ord); B2 15,20-28 (135 ord)]

C 15,29-34 (81 ord): praktisk mellomspill

b 15,35-49 (214 ord): hva slags type kropp?

[b1 15,35-41 (110 ord); b2 15,42-9 (104 ord)]

a 15,50-58 (148 ord): konklusjon, mysteriet åpenbart.»⁹³

Med påfølgende oversikt over hele kapittelet:

«A. Evangeliet er forankret i Jesu oppstandelse (v. 1-11).

B1. Men dersom dette ikke skjedde, er evangeliet med alle dets fordeler, ugyldig og tomt (v. 12-19).

B2. Jesu oppstandelse er begynnelsen til 'de dødes oppstandelse', den siste eskatologiske hendelsen, som nå er delt inn i to: den oppstandne Jesus er 'førstegrøden', både den opprinnelige prototypen/eksempelet, og selve *middelet* til den påfølgende oppstandelsen av hans folk, fordi det er gjennom hans status og posisjon som det sanne mennesket, Messias, at døden og alle andre fiender av Skaperens prosjekt er overvunnet (v. 20-28).

---

⁹³ N. T. Wright, *The Resurrection of the Son of God* (Minneapolis: Fortress Press, 2003), 312. (Min oversettelse).

C. Paulus nevner deretter kjapt (v. 29-34) hva som ville følge dersom oppstandelsen *ikke* var sann likevel: den sentrale nerven i det kristne livet ville da vært kuttet av.

b. Så beveger han seg (v. 35-49) til oppstandelsens *hva* som er basert på flere punkter i B2: den oppstandne Jesus er modellen for hva den oppstandne menneskeheten vil bestå av, og også, gjennom Ånden, agenten for dens fullbyrdelse.

a. Han konkluderer triumferende (v. 50-58) med en beskrivelse av det fremtidige oppstandelsesøyeblikket, med vekt på uforgjengeligheten til den nye kroppen, og derav hendelsens karakter som *seier* over død. Han avslutter med både lovprisning (v. 57) og formaning (v. 58).»⁹⁴

Tekstenheten begynner i 1 Kor 15,1 etter gjennomgangen av hvordan profetisk tale skulle praktiseres i menigheten (1 Kor 14,29-40). I v. 1-11 forankres det kristne budskapet i Jesu oppstandelse, mens v. 12-19 påpeker at dersom det ikke finnes noen oppstandelse fra de døde så er heller ikke Jesus stått opp og troen deres står da igjen uten et innhold. Videre går Paulus (i v. 20-28) over til å beskrive Jesu oppstandelse som selve bakgrunnen for den påfølgende oppstandelsen til dem som tror evangeliet beskrevet i v. 3-5. I v.12 introduseres selve temaet for kapittelet, hvor det står: «når det blir forkynt at Kristus er stått opp fra de døde, hvordan kan noen blant dere da si at det ikke finnes noen oppstandelse fra de døde?».

Neste avsnitt (punkt B2 ovenfor) og v. 20-28 går over til å diskutere konsekvensene av at Jesus faktisk *er* stått opp fra de døde, og danner med det et nytt delavsnitt innen den totale tekstenheten om oppstandelsen i v. 1-58. Siden Kristus er stått opp fra de døde (v. 20), betyr det at også de som har «sovnet inn i Kristus» (v. 18), vil få liv ved Kristus og stå opp igjen fra de døde ved hans gjenkomst (v. 22-23).

3.1.2 Paulus' forståelse av Jesu oppstandelse fra de døde

Før vi går videre: hva mener Paulus med begrepet oppstandelse fra de døde? Tenker han kun oppstandelse i åndelig forstand, mens kroppen samtidig er i forråtnelse et sted på jorden? Eller ser han for seg at Jesus sto opp igjen fra de døde i kroppslig og fysisk forstand?

For evangelistene som skrev de synoptiske evangeliene (Matteus, Markus og Lukas), var det avgjørende viktig å formidle at Jesu liv ikke endte i en grav, i motsetning til alle andre menneskers liv. Historien om Jesu liv og død ender hos synoptikerne med en tom grav som kunne bevitne at han var stått opp fra de døde og fortsatt var levende og virksom. Historien

---

⁹⁴ Ibid., 317. (Min oversettelse).

om den tomme graven beviser for øvrig ikke Jesu kroppslige oppstandelse, men fungerer som en forutsetning for den.

Mange vil forsøke å forklare den tomme graven på andre måter enn at det skulle implisere en oppstandelse. Evangelisten Matteus var imidlertid så trygg på sin egen forklaring at han til og med tok med ryktet som overprestene satte ut: «De ga soldatene en stor sum penger og sa: si at disiplene hans kom om natten og stjal ham mens dere sov» (Matt 28,12-13). Det bemerkelsesverdige ved dette er at Jesu fiender helt tydelig anerkjente at graven var tom, og at de ikke visste helt hva som hadde skjedd. Svaret de kristne øyenvitnene ga, var at Jesus virkelig hadde stått opp igjen etter å ha blitt korsfestet og begravet, for de hadde selv sett og møtt Jesus etter hans død. I Johannes 20,5-9 fremheves betydningen av at linklærne lå igjen i graven, mens det ikke lenger var noen kropp der:

«Han bøyde seg fram og så linklærne ligge der, men gikk ikke inn i graven. Simon Peter kom nå etter og gikk inn, og han gikk inn. Han så linklærne som lå der, og tørkleet som Jesus hadde hatt over hodet. Det lå ikke sammen med linklærne, men sammenrullet på et sted for seg selv. Da gikk den andre disippelen også inn, han som var kommet først til graven. Han så og trodde. Fram til da hadde de ikke forstått det Skriften sier, at han måtte stå opp fra de døde.»

Hans Kvalbein skriver: «Jesu oppstandelse er ikke bare at hans ånd lever videre mens kroppen hviler i graven og går i oppløsning. Hans kropp er forvandlet, og han kan vise seg for sine disipler og spise sammen med dem. For graven ble ikke hans siste hvilested.»⁹⁵ Vi vet også at det i Palestina på Jesu tid var minst femti gravsteder hvor profeter eller andre hellige personer var gjenstand for religiøs tilbedelse. Selv om Jesus i aller høyeste grad ville ha kvalifisert for en slik status, er det imidlertid ingen indisier på at en slik praksis var assosiert med Jesu grav. Denne mangelen på ærbødighet foran Jesu grav kan derfor tyde på at graven var tom.⁹⁶

Evangelistene fremstiller nettopp en fysisk oppstandelse og en slags forvandling av Jesu kropp på samme tid. I 1 Kor 15,35-38 kommenterer Paulus følgende i den sammenheng: «nå vil vel noen si: Hvordan står de døde opp? Hva slags kropp har de? Du uforstandige menneske! Det du sår, får da ikke liv igjen uten at det dør. Og det du sår, er jo ikke den

---

⁹⁵ Hans Kvalbein, *Jesus Hva ville han? Hvem var han?: En innføring i de tre første evangeliernes budskap* (Oslo: Luther Forlag, 2008), 373.

⁹⁶ McDowell, *Evidence That Demands a Verdict*, 262.

planten som kommer opp, men et nakent korn, av hvete eller annet slag. Gud lar det få den skikkelse som han vil».

I kontinuitet med evangelistene trodde Paulus på en fysisk oppstandelse, slik som synoptikerne, samt den forvandling av kroppen som linklærne i Jesu grav antyder i Joh 20,5-9. I 2 Kor 5,4 formulerer Paulus seg på denne måten: «så lenge vi bor i vårt jordiske telt, er vi nedtrykt og sukker. For vi ønsker ikke å bli avkledd, men påkledd, *så dette dødelig kan bli oppslukt av livet*» (min uthevelse). Også i 1 Kor 15,53-54 er Paulus tydelig på at oppstandelsen betyr at den «forgjengelige» kroppen forvandles, og at «dette dødelige» blir «kledd i udødelighet». Dette er helt på linje med hvordan disiplene erfarte Jesus etter hans oppstandelse, for der hadde han både en fysisk, men samtidig, forvandlet kropp. I ett møte med disiplene spiste Jesus stekt fisk (Luk 24,42) og viste at han hadde en fysisk kropp: «Se på hendene og føttene mine. Det er jeg. Ta på meg og se! En ånd har ikke kjøtt og bein, som dere ser at jeg har» (Luk 24,39).

I god apostolisk tradisjon videreformidlet Paulus nyheten om Jesu død og oppstandelse (1 Kor 15,3), og begrunnet denne troen med rekken av øyenvitner som hadde erfart å se Jesus etter at hans død. Hans Kvalbein understreker det avgjørende ved disiplenes møter med Jesus etter hans død på denne måten: «vi må ikke undervurdere den tomme gravs betydning for påskebudskapet og oppstandelsestroen. Men det er tydelig at det egentlige vendepunktet hos disiplene skjedde da de fikk møte Jesus selv som den oppstandne».⁹⁷ På dette grunnlaget vil jeg allerede nå slå fast at Paulus trodde på at Jesu oppstandelse var en reell hendelse av fysisk og kroppslig karakter.

3.1.3 Utleggelse av 1 Kor 15,1-19

3.1.3.1 Vers 1-11

I v. 1 leser vi at Paulus γυνήριζω (kunngjør) det evangelium (εὐαγγέλιον) som han hadde forkynt til menigheten i Korint. Εὐαγγέλιον betyr «god nyhet» og denne gode nyheten beskriver han som selve grunnen korinterne sto på: «Det evangelium jeg forkynte dere, det dere også tok imot, det dere også står på» (v. 1), og nettopp gjennom å holde «fast på ordet» slik Paulus forkynte det så er det at korinterne blir frelst (v. 2).

Videre beskriver han hva denne forkynnelsen, denne grunnvollen, består av. Paulus ønsket å minne korinterne på det evangeliet han allerede hadde forkynt dem og søkte å lede

---

⁹⁷ Ibid., 374.

dem tilbake til den opprinnelige kursen i deres etterfølgelse av Jesus.⁹⁸ Dersom de ikke holdt fast på «ordet» som Paulus hadde forkynt dem, ville hele troen falle sammen. Var det riktig at det ikke fantes noen oppstandelse fra de døde, ble konsekvensen at budskapet om Jesus var en løgn⁹⁹ og da ville det vært «forgjeves» at de kom til tro (v. 2). Enkelte skeptiske forskere er også enige i at dersom vi klarer å rive ned historisiteten til Jesu oppstandelse, så vil troverdigheten til kristendommen falle. McDowell siterer ateisten og forskeren i Det nye testamentet, Gerd Lüdemann, på at Lüdemann gjennom eget og andre teologers arbeid har blitt overbevist om at det å motbevise Jesu oppstandelse, samtidig vil påvise at den kristne troen er falsk.¹⁰⁰

Før Paulus siterte trostradisjonen i v. 3-5 var han som nevnt opptatt av å poengtere at han stod i kontinuitet med de andre apostlene. Selve trostradisjonen kan imidlertid ikke forveksles med evangeliet, for enighet omkring tradisjonen garanterer ikke en rett forståelse av denne tradisjonen. Korinterne hørte og aksepterte troen på Jesu død og oppstandelse, men samtidig er det tydelig at noen av dem ikke forsto disse hendelsene på riktig måte. Kanskje forsto de Jesu oppstandelse i åndelig form og mente derfor at det ikke fantes noen kroppslig oppstandelse fra de døde. Kristi død og oppstandelse ble i det minste ansett for å være historiske fakta, men selve betydningen av disse hendelsene måtte tolkes etter Skriftene for å forstås på en rett måte.¹⁰¹ Overleveringen som Paulus videreformidlet, besto blant annet i tanken om at Kristi død og oppstandelse var oppfyllelsen av gammeltestamentlig profeti som inntraff i henhold til «Skriftene» (v. 3). Kristi død var unik fordi det var en soningsdød for menneskehetens synd, samt at han etter sin død ble reist opp igjen med en legemlig oppstandelse fra de døde, noe som skjedde helt og holdent på bakgrunn av Guds plan i frelseshistorien. I tillegg «viste» Jesus seg for en rekke mennesker, en reell erfaring, hvor apostlene så Jesus med sine egne øyne og hørte han med ørene.¹⁰²

Teologen Rudolf Bultmann kritiserte i sin tid Paulus på dette punktet, at Paulus presenterte vitner til Jesu oppstandelse på en slik måte at han fremstilte den som en faktisk hendelse.¹⁰³ For kanskje tok Paulus feil? Klarer vi det kreative kunststykket å påvise at Paulus tok feil, beveger vi oss imidlertid mot konklusjonen til Gerd Lüdemann og kristendommen vil

---

⁹⁸ David E. Garland, *1 Corinthians: Baker Exegetical Commentary on the New Testament* (Michigan: Baker Academic, 2003), 682.

⁹⁹ Gordon D. Fee, *The First Epistle to the Corinthians: Revised Edition* (Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 2014), 801.

¹⁰⁰ McDowell, *Evidence That Demands a Verdict*, 237.

¹⁰¹ Garland, *1 Corinthians*, 684.

¹⁰² Ibid., 688.

¹⁰³ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 317.

falle sammen som et korthus. N. T. Wright peker på sin side på Paulus' henvisning til øyenvitnene som en bekreftelse og et argument *for* den tradisjonelle kristne forståelsen av Jesu oppstandelse. Korinterne hadde hatt besøk fra mange apostler og lærere, hvorav Kefas og Apollos (1 Kor 1,12) kun var to blant sannsynligvis mange flere. Dersom Paulus hadde sagt noe vesentlig annerledes enn de andre apostlene, ville korinterne ha lagt merke til det, og poenget var dermed at han sto på nøyaktig samme grunn som alle de andre apostlene.¹⁰⁴

De fleste bibelforskere anser v. 3-5 for å være en del av en tidlig kristen trosbekjennelse.¹⁰⁵ Gordon Fee¹⁰⁶ deler versene opp i de fire påfølgende punktene, og jeg vil nå se litt nærmere på punkt 1-3:

1. at Kristus døde for våre synder etter skriftene
2. at han ble begravet
3. at han sto opp den tredje dagen etter skriftene
4. at han viste seg for Kefas og deretter for de tolv

1. Kristi død for synder var helt tydelig et sentralt begrep innen den kristne troen helt fra starten. I sitt tidligste brev skriver Paulus: «For om Jesus døde og sto opp, og det tror vi, så skal Gud også ved Jesus føre dem som er sovnet inn, sammen med ham» (1 Tess 4,14). Trosbekjennelsen i 1 Kor 15,3 bruker tittelen Kristus som et navn: «Kristus døde», og denne messianske overtonen peker mot realiteten av at Jesus døde for å ta bort menneskehetens synder på korset (1 Kor 1,23; 2,2). Tilleggsfrasen «etter skriftene» sikter sannsynligvis ikke til ett spesifikt avsnitt eller sett av avsnitt, men heller til en helhetlig forståelse av GT. I henhold til skriftene sørget Gud for et lyteløst lam som skulle ta del i Israels frelse fra slaveriet i Egypt. Et språk som plukkes opp i Jesaja for å beskrive at Jesus skulle «lik et lam [...] føres bort for å slaktes» (Jes 53,7).¹⁰⁷

Også Jesaja 53,11-12 er viktig i den forbindelse, og Stuhlmacher trekker frem Rom 4,25 og Luk 24,34 til sammenligning med 1 Kor 15,3b-5. Jesu død er ganske enkelt forutsatt i Luk 24,34, mens Rom 4,25 er tolket ut fra den hebraiske teksten i Jesaja 53,11-12 som en stedfortredende offerdød.¹⁰⁸ N. T. Wright peker på Gal 1,4 som erklærer at Jesus ga seg selv

---

¹⁰⁴ Ibid., 318-319.

¹⁰⁵ Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 802.

¹⁰⁶ Ibid., 803. (Min oversettelse).

¹⁰⁷ Ibid., 803-805.

¹⁰⁸ Stuhlmacher, *Biblical Theology of the New Testament*, 195.

for våre synder for å fri oss ut fra den nåværende «onde» tiden. Håndteringen av synden er selve nøkkelpunktet til det store eskatologiske vendepunktet.¹⁰⁹

2. Understrekningen av Jesu død og gravferd tyder på at Paulus her videreformidler trostradisjon som fremhever at Jesus virkelig var død, og ikke bare skinndød, samt at graven som Jesus lå begravet i virkelig er tom etter oppstandelsen. Paulus nevner ikke den tomme graven eksplisitt, men jeg ser det som lite sannsynlig at han, med sitt kjennskap til blant annet Peter, skulle ha implisert noe annet enn at oppstandelsen fordrer at Jesu kropp, som døde og ble begravet, også skal ha resultert i en tom grav ved hans oppstandelse.

3. Ordene ὅτι ἐγήγερται «at han sto opp» impliserer både at Jesus var reist opp fra de døde, samt at han fortsatt levde.¹¹⁰ Verbet er perfektum og ikke aorist som noen oversettelser kan antyde, og den greske tidsbestemmelsen perfektum indikerer de pågående resultatene av en engangshendelse, i dette tilfellet det permanente resultatet av at Jesus nå er den oppstandne Messias og Herre.

Nøyaktig hva Paulus mente med «at han stod opp den tredje dagen etter skriftene» er et interessant spørsmål. Personlig får jeg assosiasjoner til profeten Jona. Jesus uttalte at «slik profeten Jona var i buken på den store fisken i tre dager og tre netter, slik skal Menneskesønnen være i jordens dyp i tre dager og tre netter» (Matt 12,40). Jona sier selv at han «sank ned til foten av fjellene. Bommene på jordens porter slo igjen bak meg for alltid. Men du, Herre, min Gud, *førte meg levende opp av graven*» (Jona 2,7, min uthevelse). Jesus kaller også sin død og oppstandelse for «Jona-tegnet» (Matt 16,4). Mer sannsynlig er det vel kanskje heller at han siktet til Hos 6,2: «Han gjør oss levende etter to dager, den tredje dagen reiser han oss opp, så vi kan leve for hans ansikt».

Wright peker på hvordan frasen «den tredje dagen» i 1 Kor 15,4 har et tilbakeblikk hovedsakelig på Hos 6,2, og at denne frasen ofte er referert til i rabbinske benevnelser av oppstandelsen.¹¹¹ Stuhlmacher skriver noe lignende: «Hos 6,2 er ofte brukt i jødiske tekster om endetids-oppstandelsen til alle døde [...] formuleringen er tilsynelatende tiltenkt å foreslå at Jesu oppstandelse er begynnelsen og den lovende innledende demonstrasjonen av den generelle oppstandelsen».¹¹²

1 Kor 15,3-5 inneholder en fireledds bekjennelse som både ser tilbake på Jesu offerdød, begravelse, oppstandelse og blir understøttet av at Jesus viste seg for Peter og de

---

¹⁰⁹ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 320.

¹¹⁰ Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 806.

¹¹¹ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 322.

¹¹² Stuhlmacher, *Biblical Theology of the New Testament*, 196. (Min oversettelse).

tolv.¹¹³ Når Paulus skriver frasen «etter skriftene» både i 1 Kor 15,3 og 15,4 appellerer han til Guds autoritet, til de gammeltestamentlige skriftene som gudommelig profeti og inspirert/innblåst litteratur. Akkurat slik det fremkommer i eksegese min av 2 Pet 1,19-21; 3,15-16.

Like viktig som øyenvitnene til at Jesus levde, var at dette skjedde i henhold til Guds åpenbaring i GT. Skriftene forklarte betydningen av Jesu død og oppstandelse, mens øyenvitnene bekreftet disse høyst merkverdige hendelsene som historisk troverdige. Wright summerer v. 3-5 slik:

«Dette er den form for grunnlags-historie som et fellesskap ikke har frihet til å endre på. Den var sannsynligvis formulert innen de to eller tre første årene etter påsken, siden det allerede var i formel-form da Paulus ‘mottok’ det. Vi er her i kontakt med den tidligste kristne tradisjonen, med noe som var blitt sagt to tiår eller mer før Paulus skrev dette brevet [...] Det som betyr noe er at hjertet i formelen er noe Paulus vet at korinterne ville ha hørt fra alle andre, i tillegg til seg selv, og at han kan appellere til den som den uforanderlige kristne berggrunnen.»¹¹⁴ (min oversettelse).

Mer enn 500 mennesker så Jesus på en og samme tid, kan vi lese i v. 6. «Av dem lever de fleste ennå, men noen er sovnet inn» (v. 6b). Forskere er enige om at Paulus skrev 1 Kor omkring år 54 e. Kr, noe som bare er rundt 15-20 år etter Jesu død, og i denne tidsepoken (under pax romana) var det både trygt og enkelt å reise rundt Middelhavet. Vi ser derfor her i slutten av v. 6 at Paulus utfordrer korinterne på at de selv kunne oppsøke og spørre de opprinnelige øyenvitnene, for «av dem lever de fleste ennå».¹¹⁵

I v. 7 står det at Jesus «viste» seg, ὤφθη, og dette verbet blir brukt tre ganger i v. 6-8. Han ὤφθη seg for mer enn fem hundre på en gang, for Jakob og alle apostlene og aller sist for Paulus selv. Denne listen av vitner er, til tross for protester fra blant annet Bultmann og hans etterfølgere, en klar indikasjon på at Paulus ikke forsto Jesu oppstandelse som en slags ikke-fysisk opplevelse hos disiplene, men som en faktisk historisk hendelse. Den store variasjonen med tanke på tidspunkt og steder som Jesus viste seg, gjør det vanskelig å tenke seg at alle de forskjellige rapportene kun er legender.¹¹⁶ Jakob, broren til Jesus, som før den angivelige

---

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 319.

¹¹⁵ Timothy Keller, *?Gud?: Kristen tro møter moderne skepsis* (Oslo: Lunde Forlag, 2013), 205.

¹¹⁶ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 323-324.

oppstandelsen ikke var en disippel av Jesus, ble etter hvert den sentrale kristne lederen i Jerusalem. Siden han, som levde så tett på Jesus i oppveksten, opprinnelig ikke trodde at Jesus var den han sa at han var, er det vanskelig å se for seg at han plutselig skulle bli en så sentral leder i den første kirken uten at han hadde sett Jesus etter oppstandelsen.¹¹⁷

Paulus poengterer for øvrig igjen i v. 11: «enten det er jeg eller de andre – dette forkynner vi, og dette har dere tatt imot i tro». Paulus' budskap var altså akkurat det samme som hos alle de andre apostlene og frasen οὗτως κηρύσσομεν, «dette forkynner vi» peker tilbake på åpningsverset. Korinterne mottok ordet fra «den minste av apostlene» og den samme nåden som gjorde Paulus til apostel, hadde også gjort korinterne til troende. Ordet han forkynnte var ikke bare en kognitiv tro på historiske hendelser, men også et levende ord om Jesu død og oppstandelse som transformerte liv og videreformidlet Guds kraft til frelse.¹¹⁸

3.1.3.2 Vers 12-19

Paulus sitt spørsmål i v.12 uttrykker overraskelse: «hvordan kan noen blant dere da si at det ikke finnes noen oppstandelse fra de døde?» Det apostoliske vitnesbyrdet forkynnte entydig at Jesus var blitt reist opp fra de døde, en forkynnelse som også korinterne hadde trodd og tatt imot (1 Kor 15,1.11). Hvor mange disse «noen» var er usikkert. Trolig besto de bare av en mindre gruppe innen menigheten.¹¹⁹ Wright regner det som svært usannsynlig at innvendingen i v. 12 – det finnes ingen oppstandelse fra de døde – skulle referere til mennesker som trodde at oppstandelsen allerede hadde skjedd, men snarere viser det til en, i likhet med hedensk antikk og postmoderne opplysningstid, en benektelse av at noe slikt i det hele tatt kan skje.¹²⁰

For vårt anliggende er v. 14 og 17 særlig viktige: «er ikke Kristus stått opp, da er vårt budskap tomt, og deres tro er også tom [...] hvis Kristus ikke er stått opp, da er deres tro uten mening, og dere er fremdeles i deres synder». Dersom oppstandelsen ikke var et historisk faktum av fysisk karakter, ble konsekvensen en meningsløs kristen tro. Da betød det at Jesus ikke stod opp, og med det faller trosgrunnen og selve innholdet i evangeliet bort (v. 3-5).

«Forkynnelsen som ledet korinterne til tro ville da være tom (κενος, *kenos*), uten noe åndelig verdi (1 Kor 15,14). Det spiller ingen rolle hvorvidt det ble overlevert med en

---

¹¹⁷ Ibid., 325.

¹¹⁸ Garland, *1 Corinthians*, 695.

¹¹⁹ Ibid., 697-698.

¹²⁰ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 330.

overbevisende retorisk smak eller ikke (1 Kor 2,1-4), hvis budskapet var falskt var det verdiløst. Alt står eller faller på sannheten i påstanden om at Gud reiste Kristus opp fra de døde.»¹²¹ (min oversettelse).

Garland skriver videre at det andre som faller, er troen deres. Dersom selve kjernen i troen viser seg å være en vrangforestilling, da vil også alt annet de trodde ut fra denne forkynnelsen om evangeliet, være diskreditert og bryte sammen. Det tredje som ryker, er troverdigheten til alle apostlene, som proklamerte at Kristus var stått opp. Konsekvensen vil da være at de talte på Guds vegne vel vitende om at det de hevdet ikke var sant. At Jesus døde på vegne av menneskehetens synd, ville også være løgn, for om Jesus ikke hadde stått opp, da var korinterne fortsatt i sine synder, og de som hadde sovnet inn i troen på Jesu oppstandelse var fortapt (v. 18).¹²²

«V. 14 tar dette på ett nivå: dersom oppstandelsen ikke finner sted, da har apostlene talt tomt tullprat, og de som trodde dem hadde trodd tomt tullprat. V. 17 tar dette enda et hakk videre: deres tro er ikke bare ‘tom’, men ‘nytteløs’, *mataia*, bortkastet tid, og det avgjørende punktet er ikke bare at de har trodd nonsens om oppstandelsen, og om Jesus, men at den nye tidsalderen hvor syndene er lagt bak, tross alt ikke har blitt igangsatt.»¹²³ (min oversettelse).

Paulus fremstiller altså oppstandelsestroen som den mest fundamentale grunnsteinen i hele den kristne troen. Dersom Jesus ikke stod kroppslig opp fra de døde for ca. 2000 år siden, faller altså hele den kristne troen sammen, og viser seg å være bygget på en løgn. «Hvis vårt håp til Kristus gjelder bare for dette livet, er vi de ynkeligste av alle mennesker» (v. 19), men så fortsetter han i v. 20: «Men nå er jo Kristus stått opp fra de døde». Forsvaret for sannhetsgehalten i Jesu oppstandelse presenteres med to hovedargumenter: a. Med øyenvitner til at Jesus viste etter å ha vært død. b. At disse hendelsene skjedde «etter skriftene».

---

¹²¹ Garland, *1 Corinthians*, 701.

¹²² Ibid., 702.

¹²³ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 332.

3.2 Andre tekster hos Paulus om Jesu oppstandelse fra de døde

3.2.1 Paulinske brev og forfatterskap

I NT har vi tretten brev som oppgir Paulus som avsender,¹²⁴ men hvorvidt alle disse går tilbake til Paulus selv, er omstridt. Blant de utvilsomme regnes gjerne Paulus' brev til romerne; Paulus' brev til galaterne; Paulus' første og andre brev til korinterne; Paulus' brev til filipperne; Paulus' brev til Filemon og Paulus' første brev til tessalonikerne. Mange regner også Paulus' andre brev til tessalonikerne som paulinsk, mens Paulus' brev til efeserne og kolosserne diskuteres.

Sterkest er tvilen når det kommer til de såkalte pastoralbrevene (Paulus' første og andre brev til Timoteus, samt Paulus' brev til Titus).¹²⁵

På denne bakgrunnen velger jeg å hovedsakelig trekke frem tekster fra de utvilsomme brevene: Paulus' første brev til tessalonikerne, Paulus' brev til galaterne, filipperne, romerne og andre brev til korinterne, i tillegg til Paulus' andre brev til tessalonikerne, og de to mer omdiskuterte brevene til efeserne og kolosserne. Pastoralbrevene utelater jeg imidlertid helt fra denne drøftingen.

Uten å gå inn i selve diskusjonen omkring forfatterskap, nøyer jeg meg ganske enkelt med å her opplyse om hvilken brevlitteratur jeg vil behandle, samtidig som jeg er klar over den pågående diskusjonen.

3.2.2 Paulus' første og andre brev til tessalonikerne

Dette og følgende punkter er ikke ment som en komplett liste over alle Paulus' tekster om Jesu oppstandelse fra de døde, men mer tenkt som et lite utvalg av noen aktuelle bibelord. Etter å ha sett litt nærmere på 1 Kor 15,1-19 tenker jeg det nå er interessant å se på andre vers hvor Paulus omtaler samme påståtte historiske hendelse.

I Paulus' første og andre brev til tessalonikerne tenker jeg disse versene er viktige å trekke frem: 1 Tess 1,10; 4,14 og 2 Tess 2,14.

Det første verset (1 Tess 1,10) lyder som følger: «vente på hans Sønn fra himmelen, han som Gud reiste opp fra de døde, Jesus som redder oss fra vreden som kommer». Her får vi en rekke opplysninger, for det første at Jesus for øyeblikket befinner seg i οὐρανός (himmelen), for det andre at Gud reiste Jesus opp fra de døde, og for det tredje at Jesus frelser oss fra en vrede som skal komme. 1 Tess 4,14 utdyper dette noe med å peke på at som en

---

¹²⁴ Turid Karlsen Seim, «paulinske brev», i Store Norske Leksikon. Sist endret 19. februar 2019, https://snl.no/paulinske_brev.

¹²⁵ Ibid.

følge av Jesu død og oppstandelse vil alle de som har dødd i denne troen, bli ført sammen med Jesus. Jesus frelser fra vreden ved at de som dør i troen på ham, skal få være der hvor han er.

2 Tess 2,14 sier ikke noe direkte om Jesu oppstandelse, men den ligger innbakt i ordet «evangeliet». Siden Jesus er stått opp, skulle tessalonikerne «få del i vår Herre Jesu Kristi herlighet». N. T Wright skriver: «Denne ‘herligheten’ er en parallell til ‘frelsen’ i v. 13, som antagelig er det samme som ‘frelsen’ i 1 Tess 5,9. [...] I Jesu død og oppstandelse har Gud skaperen overvunnet dødens makt, slik at livet i denne nye verden [...] allerede er foregrepet i livene til dem som har fått tak i ordet i evangeliet»¹²⁶ (min oversettelse). Bakgrunnen for denne frelsen var Jesu oppstandelse fra de døde. Ingen historisk oppstandelse – ingen frelse.

Den tidligste kristendommen var med andre ord fullt og helt en «oppstandelses-bevegelse». Jesu oppstandelse hadde en tofoldig betydning. For det første betydde det å gå gjennom døden og ut til en ny form for kroppslig eksistens, noe som skjedde i to steg, først Jesus og alle andre senere. For det andre betydde denne oppstandelsen samtidig en ny måte å leve på også i dette livet.

«Dersom de første kristne virkelig trodde at Jesus hadde blitt reist opp kroppslig fra de døde, hva kan vi si om deres tro? Har vi en alternativ forklaring til fremveksten av den tidlige kirken, og spesielt for dens bekreftelse, utvikling og modifisering av den jødiske oppstandelses-troen? Hvis ikke, hva må vi si, som historikere, om selve påsken?»¹²⁷ (min oversettelse).

Den som ikke tror på Jesu oppstandelse, sliter med å forklare hvordan den kristne kirke oppstod, skriver Timothy Keller.¹²⁸ For i det øyeblikket kristendommen oppstod, var dens tro og lære helt enestående i verdenshistorien. Likevel oppstod den brått som en helhetlig tro kort tid etter Jesu død. Det var ingen prosess frem til denne troen, den bare oppsto brått og uventet. Den kristne tro var ikke resultatet av langtrekkende filosofiske diskusjoner og samtaler.¹²⁹

I 1 Tess 4,14 antyder Paulus at de som allerede er gått bort, vil bli reist opp på samme måte som Jesus, en dag der fremme. Jesu oppstandelse anses altså (i kontinuitet med 1 Kor 15) som selve modellen for den fremtidige oppstandelsen til dem som tilhører Jesu menighet,

---

¹²⁶ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 219.

¹²⁷ Ibid., 211.

¹²⁸ Keller, *?Gud?*, 203.

¹²⁹ Ibid., 210.

og denne «oppstandelsen er noe nytt, noe de døde for øyeblikket ikke erfarer, det vil bli liv etter ‘livet etter døden’». ¹³⁰

3.2.3 Paulus’ brev til galaterne

Paulus skriver at han som apostel var utsendt av Jesus Kristus, og av Gud «som reiste ham opp fra de døde» (1,1), τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Som jøde trengte ikke Paulus noen argumenter for teisme, for Gud som skaper eller for Guds frelsende interesse for sitt folk, og etter å ha blitt konfrontert av Jesus begynte Paulus prinsipielt å tenke på Israels Gud i relasjon til det Gud hadde gjort gjennom Jesu Kristi forløsende verk. Når han her taler om Gud er det derfor i form av hva han har gjort, Gud er den som «reiste ham (Jesus Kristus) opp fra de døde».

«Han som ga seg selv for våre synder [...] fri oss ut fra den onde tiden vi nå lever i» (Gal 1,4). Paulus tenkte ut fra en fariseisk og rabbinsk eskatologisk tradisjon, og han mente at noe så radikalt hadde skjedd at den fremtidige tidsalderen allerede hadde brutt ut i den nåværende tidsalder. De to hendelsene, Jesu død og oppstandelse, er oppfyllelsen av «Gud, vår Fars vilje» (Gal 1,4) om å «fri oss ut». Denne utfrielsen er basert på Jesu oppstandelse, og det er derfor essensielt hvordan vi stiller oss til denne frelseshandlingen fra Guds side.

3.2.4 Paulus’ brev til filipperne

«Herren Jesus Kristus. Han skal forvandle vår skrøpelige kropp og gjøre den lik den kroppen han selv har i herligheten» (Fil 3,20-21). Uttrykket «vår skrøpelige kropp» (τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν) beskriver svakheten, fallenheten og dødeligheten til alle mennesker, kristne inkludert. Kroppen ifølge Paulus er ikke kun et slags ytre skall som dekker den menneskelige ånd, og som han håper at vil bli forkastet en dag. Han tenkte heller ikke at kroppen var et fengsel for sjelen, men for Paulus så *er* en persons kropp, den personen. ¹³¹

Når Jesus kommer tilbake vil han forvandle menneskets dødelige kropp og legemlig reise den opp, slik at den blir lik den han selv har. De siste versene i Fil 3 (v. 19-21) gir oss et godt utkikkspunkt hvor en del av Paulus’ tanker om oppstandelsen kommer til syne.

«Paulus ser frem mot den fremdeles legemliggjorte fremtiden for det sanne folket til den ene sanne Gud. De som for øyeblikket lever, vil bli forvandlet [...] de som

---

¹³⁰ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 215. (Min oversettelse).

¹³¹ Gerald F. Hawthorne, *Philippians*. Word Biblical Commentary, Volume 43 (Waco: Word Books Publisher, 1983), 172.

allerede er døde, vil bli reist opp til en ny form for kroppslig liv. Nøkkelkontrasten her mellom 'ydmykelse' og 'herlighet', som er beslektet med lignende kontraster i 1 Kor 15, taler ikke om en fremtid hvor troende vil skinne som stjerner [...] men om det fremtidige styresettet over verden som de troende vil dele med Messias, i kontrast til deres nåværende tilstand av undertrykkelse. Siden oppstandelsen av dem som allerede er døde, snarere er implisert enn å være hans hovedfokus, så nevner han ikke her noen form for mellom-stadium.»¹³² (min oversettelse).

Det som ligger foran, er derfor ikke en slags lykke-tilstand i åndelig form mens kroppen blir igjen på jorda for å råtne, men et oppstandelsesliv med en legemlig gjenoppstått og forvandlet kropp. Følgene av Jesu oppstandelse får dermed konsekvenser for alle troende Jesus-disipler, døde eller levende.

3.2.5 Paulus' brev til efeserne og kolosserne

Ef 1,20; Kol 1,18 og 2,12 er verdt å nevne i denne sammenheng. Ef 1,20 lyder slik: «Med denne veldige makt og styrke reiste han Kristus opp fra de døde og satte ham ved sin høyre hånd i himmelen». John Stott fremhever hvordan oppstandelsen og himmelfarten var «spesielle demonstrasjoner av guddommelig makt». For om vi skal nevne to makter som mennesker ikke kan kontrollere, så må det være døden og det onde. Mennesket er dødelig, fallent og kan dermed ikke beseire det onde, «men Gud har i Kristus beseiret både døden og det onde. Derfor kan han også befri oss fra begge».¹³³

I Ef 1,20 er vi vitne til to kraftfulle handlinger fra Guds side, for det første at Guds kraft reiste Jesus opp fra de døde, og for det andre at Gud deretter plasserte Jesus i en helt spesiell posisjon av autoritet: «ved sin høyre hånd i himmelen». William W. Klein skriver at dersom Gud kunne reversere dødens endelighet for Jesus, da er ingenting for vanskelig for ham.¹³⁴ Som kristne har vi fått tilgang til denne samme kraften som reiste Jesus opp fra de døde (v. 19). De som er «i Kristus Jesus» er også «reist opp fra døden sammen med ham» og «satt [...] i himmelen med ham» (Ef 2,6). Det som er sant om Jesus i denne forbindelse, er altså også sant for dem som er «i ham».

---

¹³² Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 232-233.

¹³³ John Stott, *Efesebrevet* (Lunde Forlag & Credo Forlag, 1979), 51.

¹³⁴ William W. Klein, «Text and Exposition», *The Expositor's Bible Commentary – Ephesians-Philemon* 12: 45-173, 60.

Kolosserbrevet poengterer, noe tilsvarende Ef 1,20, at Jesus ble reist opp fra de døde «ved troen på Guds kraft» og at Jesus med det ble «den førstefødte fra de døde» (Kol 2,12 og 1,18). I Kol 2,12 markerer dåpen full identifikasjon med Jesu død, begravelse og oppstandelse. Kolosserne døde med Kristus ved hans korsfestelse, ble begravd med Kristus og reist opp igjen i ham gjennom dåpen.¹³⁵

3.2.6 Paulus' brev til romerne

Et lite (men viktig) knippe vers om Jesu oppstandelse i Paulus' brev til romerne er Rom 1,3-4; 4,24-25; 6,4-5; 8,11 og 10,9.

Rom 1,3-4 slår fast at Jesus ble stadfestet som Guds Sønn ved at han stod opp igjen fra de døde. Martin Luther skriver i sin kommentar til disse versene at innholdet i evangeliet er Jesus Kristus, Guds Sønn, født av Davids ætt og nå erklært konge og Herre over alle ting med makt av Den Hellige Ånd som reiste ham opp fra de døde.¹³⁶ Harrison og Hagner utdyper innholdet slik:

«Disse to versene virker til å nedfelle og tilpasse en tidlig liturgisk tradisjon [...] Hans oppstandelse var faktisk 'fra de døde' [...] Kristus er forløperen til andre i denne transformasjonen [...] 'Som menneske' [...] ble han ikke bare en israelitt (9,5), men en sønn av David (Matt 1,1; Luk 1,32; Apg 13,22-23; 2 Tim 2,8), en kvalifikasjon han trengte som Messias (Jes 11,1). Med bekreftelsen av Jesu guddommelige sønnekår på begynnelsen av v. 3, beskytter Paulus hele sin uttalelse fra å gjøre tjeneste for en heretisk, adoptiansk kristologi.»¹³⁷ (min oversettelse).

6,4 sier at Kristus ble reist opp fra de døde «ved sin Fars herlighet», og v. 5 i samme kapittel peker på at de som følger Jesus, vil bli «ett med ham i en oppstandelse som er lik hans». Videre leser vi at Gud reiste Jesus opp ved sin Ånd (8,11), og sist men ikke minst (i 10,9) kobles troen på Jesu oppstandelse opp mot selve frelsen: «for hvis du med din munn bekjenner at Jesus er Herre, og i ditt hjerte tror at Gud har oppreist ham fra de døde, da skal du bli frelst».

---

¹³⁵ Todd D. Still, «Text and Exposition», *The Expositor's Bible Commentary – Ephesians-Philemon* 12: 275-360, 314.

¹³⁶ Martin Luther, *Commentary on Romans* (Grand Rapids: Kregel Publications, 1976), 35.

¹³⁷ Everett F. Harrison og Donald A. Hagner, «Text and Exposition», *The Expositor's Bible Commentary – Romans-Galatians* 11: 21-237, 35-36.

Bekjennelsen av Jesus som Herre baseres på at Gud reiste ham opp fra de døde. Selv om man er født som hedning (ikke-jøde), får alle de som har denne troen, del i paktsfornyelsen som har funnet sted. Jesu oppstandelse er ifølge Paulus nettopp øyeblikket for paktsfornyelsen, og troen på denne hendelsen er den definerende karakteristikken på dem som tilhører denne nye pakten. Akkurat som Abraham i 4,18-22: «det gjelder også oss: Vi skal bli regnet som rettferdige når vi tror på ham som reiste Jesus, vår Herre, opp fra de døde, han som ble overgitt til døden for våre synder og oppreist for at vi skulle bli rettferdige» (4,24-25).

Troen på Jesu fysiske oppstandelse fra de døde og bekjennelsen av Jesus som Herre er altså avgjørende for å bli rettferdig, og virker for meg dermed til å være bestemmende for om man i det hele tatt kan kalle seg en kristen i nytestamentlig forstand.

3.2.7 Paulus' andre brev til korinterne

Jesus døde for alle og sto opp for alle leser vi i 2 Kor 5,15:

«Αλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, ‘men for ham som døde og sto opp for dem’. Antitesen til å leve for selvet er å leve for ham som døde for alle. Vi noterer at ἀποθανόντι er en aorist partisipp og aktiv, som ikke bare antyder et historisk faktum, men at Jesus frivillig la ned sitt liv; aorist partisippet ἐγερθέντι antyder også oppstandelsen som et historisk faktum (...) Men vi noterer at ἐγερθέντι er passiv, noe som setter lys på Guds handling i oppstandelsen.»¹³⁸ (min oversettelse).

Grunnen til at Jesus døde, som dette verset peker på, er at vi som lever, ikke lenger skal tenke mest på oss selv, men snarere leve for Jesus «som døde og sto opp» for oss. Murray J. Harris skriver at Paulus' overbevisning var at det å dø sammen med Kristus også skulle lede til et liv for Kristus. «Paulus taler ikke om alle uten unntak, men om ‘dem som lever’ i enhet med den oppstandne Kristus. Mens alle ‘døde’ når Menneskesønnen som representerte alle, døde, ble ikke alle reist opp når han oppstod. Men for dem som oppstod med Kristus for å ‘vandre i et nytt liv’ [...] har slaveriet under synden og selvet endt, mens hengivenhet til

---

¹³⁸ Ralph P. Martin, *2 Corinthians*. Word Biblical Commentary, Volume 40 (Waco: Word Books Publisher, 1986), 132.

Kristus og hans kirke er begynt».¹³⁹ Jesu oppstandelse forutsettes i 2 Kor 5,15 og presenteres som at det videre får store konsekvenser også for den nåværende tidsalderen.

3.3 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 applisert som tolkningsnøkkel på Paulus' tekster om Jesu oppstandelse fra de døde

3.3.1 Paulus' fremstilling av Jesu oppstandelse

Nå skal vi med et overblikk se på avsnittene ovenfor i lys av tolkningsnøkkelen vi kom frem til under punkt 2.4.1. På hvilken måte fremstiller Paulus Jesu oppstandelse? Finnes det eventuelt noen likheter mellom Paulus' skriftforståelse og slutningene mine utarbeidet fra eksegeseen? Hvilke konsekvenser får tolkningsnøkkelen for vår tolkning av de valgte Paulus-tekstene?

For det første har vi sett hvordan Paulus på lik linje med de andre apostlene forstod Jesu oppstandelse til å være en kroppslig og fysisk oppstandelse fra de døde (1 Kor 15,53-54). Dersom korinterne ikke sto fast på evangeliet slik som Paulus forkyste det, ville de ikke bli frelst, og det var dermed forgjeves at de kom til tro (vers 1-2). Grunnvollen som troen deres sto på, var Kristi død og oppstandelse på den tredje dag etter skriftene (vers 3-5). Dersom grupperingen som ikke trodde på oppstandelsen innen menigheten i Korint hadde rett, så ville det bety at troen og budskapet var tomt og uten innhold. Hvis Kristus ikke sto opp igjen, var troen deres uten mening og korinterne var fremdeles i sine synder uten noe håp om frelse (v. 14 og 17).

For det andre har jeg sett på hvordan Paulus i kontinuitet med evangelistene trodde på en kroppslig oppstandelse hvor den samme kroppen som dør også blir forvandlet og får nytt liv. Paulus formulerer det som at den «forgjengelige» kroppen, «dette dødelige», skal bli «ikledd udødelighet» (jf. 1 Kor 15,53).

Dersom det stemte at det ikke var noen historisk oppstandelse fra de døde, slik som gruppen innen menigheten i Korint hevdet, ville hele den kristne troen falle sammen, minnet Paulus om. For å overbevise denne gruppen siterte han trostradisjonen som vi finner i v. 3-5, og med dette viste han at budskapet hans stod i kontinuitet med de andre apostlene.

I likhet med slutningene utledet av 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 fremhever Paulus betydningen av at hendelsene omkring Jesu død og oppstandelse måtte tolkes etter Skriftene for å forstås på riktig måte. Skriftene forklarer betydningen av oppstandelsen, mens

---

¹³⁹ Murray J. Harris, «Text and Exposition», *The Expositor's Bible Commentary – Romans-Galatians* 11: 417-545, 479. (Min oversettelse).

øyenvitnene til den oppstandne Jesus bekrefter denne uvanlige hendelsen som historisk troverdig. Gjennom v. 3-5 er vi i kontakt med den tidligste kristne tradisjonen, den uforanderlige berggrunnen Paulus vet at korinterne hadde hørt fra for eksempel apostelen Peter (1 Kor 1,12). Denne tradisjonen var allerede blitt formidlet to tiår eller mer før Paulus skrev dette brevet, og var en form for grunnlags-historie som ingen kristne fellesskap hadde frihet til å endre på.

Skal vi tro disse slutningene, blir konsekvensen derfor den at vi ikke under noen omstendighet skal tolke Jesu oppstandelse billedlig eller i en slags åndelig forstand innen en kristen menighet. Men hva om vi imidlertid ikke tror på dette og anser Jesu oppstandelse for å være en umulighet? Viser ikke gruppen i korintermenighet at det er mulig å være en del av en kristen menighet, bekjenne seg som kristen, men likevel ikke tro på at Jesus stod kroppslig opp fra de døde?

3.3.2 Sekulær hermeneutikk

Med ordet «sekulær» mener jeg her en type bibellesning som (i større eller mindre grad) er fristilt fra troen/læren som tekstene selv formidler.

Det er ingen hemmelighet at de mest radikale nyere hermeneutiske posisjonene ofte frakjenner bibeltekstene enhver objektivitet. Dermed blir det ikke lenger noen hermeneutisk målsetning å tjene teksten eller tekstens egen mening/selvforståelse.¹⁴⁰ På denne måten gjør man leseren selv til den autoritet som avgjør hvorvidt den aktuelle bibeltekst skal få betydning inn i eget liv eller ikke. Da blir det ikke bare tale om at tolken vurderer sannhetsgehalten i tekstens budskap, men tolken gjør også seg selv til «herre» over hvorvidt man i det hele tatt behøver å ta hensyn til at en helbibelsk forståelse ikke tillater tolken å velge å vrake hva som måtte passe av trosinnhold for den aktuelle tolken.

Jeg vedkjenner meg imidlertid enhver tolks selvsagte rett til å avvise Jesu oppstandelse som en kroppslig oppstandelse i historien, samtidig som jeg mener det ikke er hermeneutisk redelig å konstruere sitt eget trosinnhold hvor man for eksempel utelater tilliten til en kroppslig oppstandelse samtidig som man velger å holde seg til andre deler av den bibelske læren. Dette prinsippet blir spesielt viktig når det kommer til Jesu oppstandelse, for her er det ikke bare tale om en perifer kristen trossetning, men den sentrale kjernen som den kristne troen står og faller med.

---

¹⁴⁰ Ådna, «Hva vil det si å tolke en bibelsk tekst?», 175.

En absolutt og forutsetningsløs fortolkning av bibeltekster er selvsagt en umulighet, men det betyr *ikke* at det er umulig å søke å foreta en horisontsammensmeltning slik at vi kan tolke tekstene konsekvent på basis av dens selvforståelse, og samtidig handle deretter: enten forkaste hele troen *eller* søke å omfavne *hele* den «kanoniske» troen ut fra dens autoritet som Guds ord.

3.3.3 Anvendelse av tolkningsnøkkelen

Paulus' spørsmål i 1 Kor 15,12 uttrykte som nevnt sannsynligvis overraskelse: «Men når det blir forkynt at Kristus er stått opp fra de døde, hvordan kan noen blant dere da si at det ikke finnes noen oppstandelse fra de døde?» Det apostoliske vitnesbyrdet forkynte entydig Jesu oppstandelse, en forkynnelse som også medlemmene i korintermenigheten hadde trodd og tatt imot (1 Kor 15,1.11). Jeg mener Paulus i v. 14 og 17 dermed utelukker muligheten for en alternativ forståelse av Jesu oppstandelse i en kristen forsamling. I likhet med vranglærerne i Peters andre brev kan vi også selvsagt tolke en tekst etter eget forgodtbefinnende, uten å ta hensyn til hva tekstene betyr i lyset av en helhetlig apostolisk lære. Vi kan også argumentere mot bibeltekstenes påståtte sannhet og velge å kun forholde oss til dem som en tekst på lik linje med alle andre tekster. Min utleggelse av 1 Kor 15,1-19 mener jeg imidlertid viser at vi *ikke* kan tolke Paulus til å mene noe annet enn Jesu oppstandelse i form av kroppslig oppstandelse fra de døde som en hendelse i historien, hvor denne kroppen samtidig forvandles. Dette tenker jeg viser oss en helt tydelig ytre klarhet i Bibelens vitnesbyrd om Jesu oppstandelse.

Reformatoren Martin Luther skjelnet mellom nettopp bibelordets ytre og indre klarhet. Den delen i fortolkningsprosessen som kan metodologiseres, forholder seg til den ytre klarheten, ifølge Luther. Men Bibelens indre klarhet som troen ser, er det bare Den Hellige Ånd som kan åpne tolkens øyne for. «Det skjer imidlertid ikke uavhengig av det ytre ord og den ytre klarhet, men tvert imot kun ved hjelp av og tvers gjennom det ytre bibelordet.»¹⁴¹

Det som gjør bibeltekstene annerledes å tolke, er at vi, dersom vi skal kunne tolke Bibelen på dens egne premisser, er nødt til å gjøre det i lys av en helbibelsk sammenheng der hver enkelttekst på historisk-kanonisk plan anses for å være Guds ord. Å tolke bibeltekstene på deres egne premisser er derfor noe som må foregå innenfor den kristne menighetens aksept av Bibelen som Guds ord.

---

¹⁴¹ Ibid., 182.

Paulus fremstiller på sin side oppstandelsestroen som den mest fundamentale grunnsteinen i hele den kristne troen. Dersom Jesus ikke stod kroppslig opp fra de døde for ca. 2000 år siden, faller hele den kristne troen sammen. Og skal vi tro bibelordenes innbyrdes forhold til hverandre som inspirert kanon-samling, er Paulus' budskap om Jesu oppstandelse samtidig Guds budskap og Guds ord.

Slik jeg ser det, understøtter og utfyller brevlitteraturen under punkt 3.2 den samme forståelsen av Jesu oppstandelse hos Paulus, som den vi fant i 1 Kor 15,1-19. For som en følge av Jesu død og oppstandelse vil alle som dør i denne troen, bli frelst fra den kommende vreden (1 Tess 4,13-14; 1,10). Det var *Gud* som reiste ham opp fra de døde ved Den Hellige Ånd og Jesus ble «den førstefødte fra de døde» (Gal 1,1; Ef 1,20; Kol 1,18; 2,12; Rom 8,11). Jesu oppstandelse blir også betegnet som forbildet for hvordan oppstandelsen vil se ut for etterfølgerne hans (Fil 3,21). Gjennom oppstandelsen fra de døde er Jesus stadfestet som Guds Sønn (Rom 1,3-4). Bekjennelsen av Jesus som Herre og troen på hans oppstandelse fra de døde kobles til og med opp mot selve frelsen. Denne troen anses som avgjørende for at et menneske kan bli regnet som rettferdig/frelst (Rom 10,9; 4,18-22.24-25). For ikke å glemme at Jesu død og oppstandelse, for alle, også gir store konsekvenser for hvordan hans etterfølgere skal leve (2 Kor 5,15).

Dette er Bibelens vitnesbyrd og en trostradisjon vi på grunnlag av Guds ords autoritet enten må bøye oss for eller benekte. Om vi velger å benekte Jesu oppstandelse som en kroppslig reell historisk hendelse, faller imidlertid hele den bibelske kristentroen sammen. Det finnes altså ingen middelvei om vi ønsker å kalle oss selv bibelske, apostoliske kristne. Enten velger vi å tro Bibelens selvvitnesbyrd på dette punktet, eller så er vi nødt til å forkaste *hele* dens grunnleggende selvvitnesbyrd og som en konsekvens forkaste hele den kristne troen. Velger vi å benekte oppstandelsestroen, står hele budskapet igjen som en tom, meningsløs og innholdsløs tro (1 Kor 15,14.17).

Da blir Bibelen kun en mer eller mindre interessant skriftsamling på lik linje med all annen litteratur. Men dersom Jesus *virkelig* stod opp igjen fra de døde, så kan det imidlertid forandre hele vår virkelighetsforståelse og våre «fordommer» i møte med de bibelske tekstene.

KAPITTEL 4: Jesu oppstandelse som historisk hendelse

Etter å ha sett litt nærmere på noen av Paulus' tekster om Jesu oppstandelse vil jeg nå diskutere Marcus Borgs og Carl Fredrik Wisløffs bibelsyn og til slutt se på aktuell diskusjon i avisen Vårt Land fra snaue to år tilbake i tid. På hvilken måte får tolkningsnøkkelen konsekvenser for de synspunktene jeg nå vil ta for meg?

4.1 Marcus J. Borgs «etter-påske-Jesus»

4.1.1 Gjenoppdaget kristendom

I boken *Gjenoppdag kristendommen* legger Marcus Borg (tidligere professor i religion og kultur ved Oregon State University), frem det han kaller en «historisk-metaforisk tilnærming» til det kristne vokabularet. Det bibelske språket er rikt, men trenger å bli frigjort fra sitt «kulturelle fangenskap i bokstavtroskapen», mener Borg.¹⁴² Dersom vi kun forstår bibeltekstene bokstavelig og faktisk, blir de ikke troverdige. Videre stiller han spørsmålsteget ved om kristen tro er ensbetydende med å tro Bibelens bokstavelige og absolutte sannheter som man ellers ikke ville ha tatt seriøst.

Det kristne språket om Bibelen, at den er inspirert av Gud og er Guds ord forsterker denne forståelsen ifølge Borg. Han trekker også frem hvordan tekstlesningene i en del gudstjenester blir etterfulgt av et: «dette er Herrens ord». Denne forståelsen av de bibelske tekstene baserer deres absolutte autoritet på at de er inspirert av Gud. Innvendingen Borg kommer med i den forbindelse, er at millioner av kristne har store problemer med nettopp denne forståelsen av Bibelen.¹⁴³

Borg søker med det en alternativ forståelse av det kristne (bibelske) språket. Bokstavtroen er en ny retning innen kristenheten, mener han. I den «historisk-metaforiske tilnærmingen» hans til det kristne språket mener han «historisk» *ikke* i form av hvorvidt Bibelens begivenheter virkelig har skjedd, men snarere «historisk» i form av å sette det (ikke-historiske) bibelske språket inn i sin historiske kontekst. Med Borgs egne ord:

«En historisk tilnærming hindrer oss også i å overføre moderne og ofte villedende meninger til fortiden. Det blir en måte å slippe unna nåtiden på. Den anerkjenner at Bibelen ikke var skrevet til oss eller for oss, men innenfor og til mennesker i et antikt

---

¹⁴² Marcus J. Borg, *Gjenoppdag Kristendommen* (Trondheim: Kom Forlag, 2017), 38.

¹⁴³ Ibid., 61.

samfunn. *Dermed gjør den historiske tilnærmingen det kristne språket mer relativt og ikke så absolutt.*»¹⁴⁴ (min uthevelse).

Denne tilnærmingen hevder altså at man gjennom å tenke seg til hva de sentrale kristne begrepene betydde i sin opprinnelige kontekst, kan man på den bakgrunn forstå dem mindre absolutt enn det tekstene virker til å formidle i lys av våre egne kulturelle «briller». Bibelen ble verken skrevet til oss eller for oss, og vi kan derfor ikke uten videre ta den tids sannheter seriøst i dag. Frelse gjennom Jesu liv, død og oppstandelse trenger dermed ikke forstås bokstavelig. Forsoningen og Jesus som eneste vei til frelse med absolutte sannheter og retningslinjer trenger ikke lenger tas bokstavelig slik det tradisjonelt er blitt forstått.

4.1.2 Før og etter påske

Selve troen på Jesu legemlige oppstandelse fra de døde, som et historisk faktum, kaller Borg for en «bokstavelig faktisk forståelse av påsken»:

«Når vi hører disse historiene og historien om den tomme graven i en moderne kulturkrets der språket ofte tas bokstavelig, er det naturlige inntrykket vi får av påsken at den handler om en fysisk eller i det minste en nesten-fysisk hendelse der Gud på mirakuløst vis forvandlet det fysiske liket av Jesus og førte ham tilbake til livet.»¹⁴⁵

Har Borg et poeng her? Er det sant at vi moderne lesere forstår tekstene om den tomme graven og Jesu oppstandelse vidt forskjellig fra de bibelske forfatterne og de første leserne? For de fleste av oss kan i det minste være tilbøyelige til å mene at vi, ut fra den vestlige kulturen vi er en del av, ofte kan ha en tendens til å tolke tekster mer materialistisk enn de kanskje gjorde i antikken.

Denne måten å se påsken på (faktisk-historisk) behandler oppstandelsen som en «offentlig» hendelse, i den forstand at enhver som var der, kunne ha opplevd den, skriver Borg. Hvis Pilatus hadde sjekket graven, ville han ha funnet at den var tom. Hvis vi hadde vært der med et videokamera da Jesus kom og viste sårene til Tomas, kunne vi ha spilt av filmen.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ Ibid., 34.

¹⁴⁵ Ibid., 112.

¹⁴⁶ Ibid., 112-113.

Borg kommer også med en påstand hva gjelder historiske bevis for Jesus som historisk skikkelse. I den sammenheng viser han til et arkeologisk funn for noen år tilbake der det ble funnet en leir-boks med bein ifra det første århundret, og med innskriften «Jakob, bror av Jesus». Autentisiteten er sterkt omstridt, skriver han, og sier at «hvis funnet var autentisk [...] ville det ha vært det første beviset utenfor Det nye testamentet på at Jesus var en historisk skikkelse».¹⁴⁷

I sterk motsetning til hva Borg tenker, har vi imidlertid flere gode kilder utenom Det nye testamentet som bekrefter Jesu eksistens. For i tillegg til de kristne kildene har vi en rekke ikke-bibelske kilder hvor de to mest solide er den romerske historikeren Tacitus som levde omkring år 56-120 e.Kr. og den jødiske historikeren, politiker og soldaten Josefus som levde omkring år 37-100 e.Kr.¹⁴⁸ Videre har vi kilder av noe lavere verdi som for eksempel Thallus, Plinius den yngre, Suetonius, Mara Bar-Serapion, Lukian fra Samosata og Celsus.¹⁴⁹ Vi trenger altså ikke Det nye testamentet for å vite at Jesus er en person som eksisterte i antikken. For øvrig er det heller ingen grunn til å ha mindre tillit til de 27 ulike selvstendige kristne kildene til Jesu liv, snarere tvert imot. Det finnes ingen annen litteratur fra antikken som kan måle seg med det attesterte grunnlaget bak de kristne kildene.¹⁵⁰

Spørsmålet om hvorvidt noe overnaturlig skjedde med Jesu legeme eller ikke ved oppstandelsen, er også en distraksjon hevder Borg. Den tomme graven anser han derfor som helt irrelevant med tanke på å forstå påskens betydning. Historiene og rapportene i evangeliene tyder på at det handler om «noe mer enn en enkeltstående spektakulær hendelse i fortiden. Jesu oppstandelse handler om noe annet enn Jesu legeme.»¹⁵¹ Videre presenterer han sin alternative forståelse og taler om Jesus før og etter påske. På bakgrunn av den tradisjonelle tolkningen av Jesu oppstandelse som historisk hendelse, stiller Borg seg spørrende til hvorfor vi på denne måten skal gjøre Jesu oppstandelse sårbar for skepsis og tvil. Derfor presenterer han sin alternative forståelse:

«I denne alternative måten å forstå påsken på ser man påskehistorien som lignelser – lignelser om Jesus. Det vil si at man forstår disse historiene metaforisk [...] Vil den overførte betydningen av disse historiene bli ugyldiggjort hvis graven ikke var tom?

---

¹⁴⁷ Ibid., 113.

¹⁴⁸ McDowell, *Evidence that demands a verdict*, 150; 153.

¹⁴⁹ Stefan Gustavsson, *Skeptikerens Guide til Jesus 1 – Om evangeliene troverdighet* (Oslo: Luther Forlag, 2014), 79.

¹⁵⁰ McDowell, *Evidence that demands a verdict*, 52; 56.

¹⁵¹ Borg, *Gjenoppdag Kristendommen*, 114.

Hvis vi oppdager bein av Jesus, ville det bety at påsken ikke er sann? Handler påsken om mye mer enn hva som skjer med Jesu legeme? Ifølge Det nye testamentet gjør den det. Maktene dreper Jesus. Men det var ikke slutten. Jesus lever og er Herre.»¹⁵²

Denne alternative forståelsen leder Borg til tanken om «før-påske-Jesus» og «etter-påske-Jesus». «Før-påske-Jesus» representerer Jesus som historisk skikkelse, et menneske av kjøtt og blod. Denne Jesus er imidlertid død og borte, ifølge Borg. Videre påstår han at påsken og oppstandelsen ikke handler om en tilbakeføring av Jesus til sin tidligere tilstand, men at «etter-påske-Jesus» handler om hva Jesus fikk bli i den kristne erfaringen, refleksjonen og tradisjonen etter at han døde.¹⁵³

Ut fra denne tankegangen viser «etter-påske-Jesus» til hvordan Jesus blir omtalt gjennom de tradisjonene som ble utviklet av tilhengerne hans etter Jesu historiske levetid, noe som inkluderer hele Det nye testamentet. Jesu guddommelighet tilhører «etter-påske-Jesus» og ikke «før-påske-Jesus», mener Borg.¹⁵⁴

«For å slå fast det opplagte: Et menneske kan ikke være allmektig og likevel være et menneske. Et menneske kan ikke være allvitende, vite alt, og fortsatt være et menneske.»¹⁵⁵

4.1.3 Tolkingsnøkkelen applisert på Borgs forståelse av Bibelen og Jesu oppstandelse

Det underliggende aksiomet og den underliggende overbevisningen til Borg virker på meg til å være at han anser kun *enkelte deler* av innholdet i Det nye testamentet for å være historisk troverdig. Når jeg leser Borg, får jeg det inntrykk at han - i motsetning til det han hevder selv - leser bibeltekstene i lys av en moderne filosofisk naturalisme og en tenkning preget av postmodernisme. Dermed leser han, for å bruke et av hans egne uttrykk, «villedende moderne tanker inn i tekstene».¹⁵⁶ Siden det er uvanlig, ja for ikke å si umulig, at noen står opp igjen fra de døde, kan vi ikke ta dette som en faktisk historisk påstand, mener Borg. Vi må heller forstå den metaforisk. Slik sett blir det irrelevant hvorvidt for eksempel et filmkamera hadde kunnet fange opp oppstandelsen eller ikke. Det som betyr noe, er budskapet om at Jesus lever og er Herre.

---

¹⁵² Ibid., 116-117.

¹⁵³ Ibid., 90-91.

¹⁵⁴ Ibid., 92; 94.

¹⁵⁵ Ibid., 94.

¹⁵⁶ Ibid., 34.

Min påstand er at en slik måte å lese Det nye testamentet står i grunnleggende strid med tekstenes selvforståelse. Slik det fremkommer av punkt 3.1.3 ovenfor, gir ikke 1 Kor 15,1-19 oss muligheten til å tolke Jesu oppstandelse på en slik vilkårlig måte som det Borg skisserer for oss. Selve grunnpilaren i kristen tro og tanke er at Jesu oppstandelse er en faktisk hendelse i historien, og uten den faller kristen tro sammen (1 Kor 15,14.17). Siden de fleste som hadde sett Jesus etter oppstandelsen fortsatt var i live, kunne Paulus faktisk henvise korinterne til å oppsøke øyenvitnene selv (1 Kor 15,6). Slik det fremgår av min utleggelse mener jeg det levnes liten tvil om at Paulus, i kontinuitet med alle de andre apostlene, anså Jesu oppstandelse for å være av faktisk historisk karakter.

Skal vi tro Paulus og Det nye testamentets historie-presentasjon, blir det derfor et – ja – til at vi hadde kunnet spilt av filmen dersom et filmkamera hadde vært plassert i graven. Enten i form av at vi kunne se Jesus reise seg og gå ut av graven, eller at filmkameraet ganske enkelt kun rakk å fange opp et sterkt lys, eventuelt at kameraet ble ødelagt og bare viste scenene fram til rett før Jesus stod opp igjen fra de døde.

Sett i lys av tolkningsnøkkelen mener jeg at vi trygt kan si at Borg bryter med etterrettelig historisk-kontekstuell tolkning, samt at han fullstendig avviser Det nye testamentets selvforståelse som Guds ord. I sin kamp mot det han kaller «bokstavtro» taler han i stedet for en type tilnærming til det kristne språket som gjør det mer relativt og ikke fullt så absolutt. På denne måten blir kristen tro mer «spiselig» for de millioner av «kristne» som ikke tror på Jesu oppstandelse som en historisk hendelse.

Jeg vil påstå at det Marcus Borg kritiserer som bokstavtro, gjennom min eksegesi i kapittel 2 med påfølgende tolkningsnøkkel, samt Paulus' tekster i kapittel 3, har vist seg å være Bibelens egen selvforståelse. Jeg tviler på at Borg ville ha forsvart en alternativ lese måte av for eksempel skjønnlitteratur til å skulle forstås faktisk-historisk. Slik jeg ser det, er det nettopp en slik holdning hans tilnærming til Bibelen foreslår. I stedet for å rette seg etter Bibelens selvforståelse som både menneskeord og Guds ord på samme tid, velger han seg sin egen tilnærming uten holdepunkt i tekstenes selvforståelse. Han gjør etter min oppfatning akkurat slik som vranglærerne i Peters andre brev og tolker Bibelen vilkårlig på egen hånd, uten å ta hensyn til Bibelens selvvitnesbyrd og påstander om historisitet og inspirasjon.

Slik jeg ser det, presenterer ikke Det nye testamentet et skarpt skille mellom Jesus før og etter påske. Med bakgrunn i Jesu oppstandelse forteller Paulus oss i 1 Kor 15,42-44 hvordan oppstandelse fra de døde foregår. Det er riktig, som Borg sier, at det er en slags forskjell; samtidig ser vi at det er den jordiske kroppen som blir forvandlet. Den samme

kroppen som Jesus gikk omkring med tidlig i det første århundret, er den samme kroppen som ble reist opp fra de døde og forvandlet til en «åndelig kropp» med mange av de samme egenskapene som hans tidligere menneskelige kropp. Da Jesus viste seg for disiplene i Luk 24,39, sa han: «Se på hendene og føttene mine. Det er jeg. Ta på meg og se! En ånd har ikke kjøtt og bein, som dere ser at jeg har.»

Dermed blir det et unaturlig og kunstig skille Borg presenterer for oss mellom «før-påske-Jesus» og «etter-påske-Jesus». Hvorfor? Fordi evangeliene selv fremstiller de to «utgavene» av Jesus i sterk kontinuitet med hverandre, og setter slett ikke noe slikt skille mellom en historisk Jesus på den ene siden og en troens Jesus på den andre. En ting er å velge å la være å tro på evangeliens beretninger eller tenke at de kristne i løpet av de ca. 20 årene etter Jesu død hadde konstruert sin egen fiktive tro på en oppstandne Jesus. Men det å påstå at evangeliene og Det nye testamentet viser oss to forskjellige «Jesus'er» før og etter oppstandelsen, er etter mitt syn en posisjon som ikke gir hermeneutisk mening i lys av tolkningsnøkkelen. Med tanke på treenighetslæren blir heller ikke innvendingen mot Jesu samtidige guddommelige og menneskelige natur noe logisk problem, slik Borg synes å mene.

4.2 Carl Fredrik Wisløff og Bibelens autoritet

Dette vil bli en noe kortere refleksjon. Jeg vil ta mitt utgangspunkt i boken *Jeg vet på hvem jeg tror* hvor Wisløff kommer inn på spørsmålene om Bibelens inspirasjon, autoritet og Jesu oppstandelse. Wisløff kan vel på mange måter regnes som et motstykke til Borgs tilnærming, noe som er bakgrunnen for at jeg har valgt å trekke frem nettopp disse to. Professor Carl Fr. Wisløff er for øvrig kjent som teolog, lagssekretær, prest, prestelærer, kirkehistoriker og forkynner.¹⁵⁷

4.2.1 Bibelens selvvitnesbyrd

Wisløffs utgangspunkt er at Jesus holdt Det gamle testamentet for å være Guds eget ord. Jesus viste tilbake til Moses, profetene og salmene. De som skrev Bibelens hellige skrifter, var opplyst, ledet og undervist av Den Hellige Ånd. Det nye testamentet er skrevet av apostler og evangelister som gjorde krav på å tale på Guds vegne. Deres budskap er gitt ved Den Hellige Ånd og dette er inspirasjonen, mente Wisløff. Slik som Guds Ånd var aktiv da GT ble til, var han også med da NT fikk sin skriftlige form.¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ Carl Fredrik Wisløff, *Jeg vet på hvem jeg tror: en klassisk troslære* (Oslo: Lunde Forlag AS, 2004), 17-18.

¹⁵⁸ Ibid., bokens bakside.

Derfor gir det ingen mening for Wisløff å skjelne mellom det i Bibelen som er guddommelig inspirert, og det som er rent menneskelig. Dette fordi alt var menneskelig, siden mennesker skrev, og like fullt skrev de ikke etter et slags mekanisk diktat, men ved Ånden. Alt sammen er guddommelig inspirert fordi Den Hellige Ånd fylte forfatterens sinn og ga dem det de skulle skrive.¹⁵⁹

«Vi må være klar over én ting: Hvis vi i det hele tatt vil tro på Bibelen, må vi først og fremst ta hensyn til det den sier om seg selv. Det fører ikke til noe å overveie frem og tilbake om hvordan en guddommelig inspirasjon fornuftigvis må være. Bibelen blir da fullstendig underlagt vår vurdering. Men det skulle være omvendt: Bibelens ord skulle få dømme oss og sette oss på plass.»¹⁶⁰

Gjennomgående i Wisløffs tankegang i denne boken er altså at det Bibelen sier om seg selv skal være et styrende hermeneutisk prinsipp. Ettertrykkelig sier han: «I Bibelen møter vi ikke tanker som vi innbys til å diskutere, men et guddommelig budskap som vi må bøye oss for».¹⁶¹

4.2.2 Jesu oppstandelse

I sitt korte avsnitt om Jesu oppstandelse peker Wisløff på hvordan Bibelen sterkt understreker at den var kroppslig.¹⁶² Oppstandelseskroppen er den samme kroppen som han hadde mens han levde midt iblant disiplene. Av beretningene om Jesu åpenbaring etter oppstandelsen nevner imidlertid Wisløff at dette legemet hadde fått nye egenskaper og var et «herlighetslegeme».¹⁶³

Wisløff var av den oppfatning at Bibelen er den kristne kirkes eneste autoritet i alt som har med kristen tro og moral å gjøre. Bibelen har en ufeilbarlig læreautoritet og kan ikke feile; derfor er Wisløff sikker på at Bibelens ord heller ikke kan motsi hverandre i noe spørsmål som har å gjøre med frelsen. Et annet viktig prinsipp for Wisløff er at de klare og tydelige ordene i Bibelen skal kaste lys over de vanskelige.¹⁶⁴ Videre var han opptatt av at Bibelens ufeilbarlige læreautoritet var avhengig av at alle Bibelens fortellinger er bokstavelig sanne.

---

¹⁵⁹ Ibid., 21.

¹⁶⁰ Ibid., 22-23.

¹⁶¹ Ibid., 24.

¹⁶² Ibid., 73.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid., 27.

For hvordan kan en fortelling være et vitne om Guds trofasthet dersom historien ikke er sann? Guds redningsoperasjon for Israel i Egypt viser Guds trofasthet nettopp fordi fortellingen er sann, skriver Wisløff. Han ser også arkeologiens og forskningens resultater til å være av største interesse. Disse fagfeltene kaster lys over fortiden og bekrefter ofte at Bibelens opplysninger er korrekte. Likevel kan vi ikke gjøre tilliten til Bibelen avhengig av arkeologer, sier han:

«Vi leser GTs og NTs fortellinger med tillit fordi vi tror at Bibelen er Guds ord, gitt oss ved inspirerte vitner. Dette gjelder både urhistorien (1 Mos 1-11), patriarkfortellingene – og fortellingene om Jesu og apostlenes undergjerninger. Så sant vi tror at Gud er allmektig, og at han har åpenbart seg ved profeter og apostler, er det intet i Bibelens fortellinger som ikke er troverdig.»¹⁶⁵

Wisløff skriver også at dersom Jesu død og oppstandelse ikke er sann historie, lever kristne på en løgn. Da hjelper det ikke med en allmenn religiøs-etisk idé om Guds store kjærlighet. Samtidig understreker han at vi må være klar over at det i Bibelen noen ganger kan være tale om svært vanskelig tilgjengelige historiske hendelser. Kildene kan være sparsomme og kan tolkes på ulike måter, og i tillegg har det flere ganger vist seg at historiske forhold man mente var ukorrekte senere viste seg å være riktig likevel. Dette fordi utgravinger og arkivundersøkelser stadig gir oss nytt kildemateriale å undersøke.¹⁶⁶

4.2.3 Tolkingsnøkkelen applisert på Wisløffs forståelse av Bibelen og Jesu oppstandelse

Wisløffs bibelsyn ligger forholdsvis tett på konklusjonen min ut fra eksegese av 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16. Tolkingsnøkkelen (under punkt 2.4.1) peker på hvordan Bibelen må tolkes ut fra opprinnelig kontekst og på samme tid anses som ord fra Gud. Men hvordan kan vi vite hvor vi skal legge vekten? Dersom Bibelen både er menneskeord og Guds ord, er det ikke rimelig å lete etter noe som kan hjelpe oss å skille det ene ut fra det andre? Og hvordan kan vi si at Bibelen har en ufeilbarlig læreautoritet når den er skrevet av feilbarlige mennesker?

Wisløff er tydelig på at Bibelen er Guds ord, og som en konsekvens blir det naturlig at disse ordene ganske enkelt bare er noe vi må bøye oss for, selv om vi måtte ha innvendende

---

¹⁶⁵ Ibid., 29-30

¹⁶⁶ Ibid., 29.

følelser, preferanser og meninger. Han er også klar på at vi ikke skal sette noe skille mellom menneskeordet og gudsordet i Bibelen. Har Bibelen noe å si om dette selv?

«Aldri ble noen profeti båret fram fordi et menneske ville det, men drevet av Den hellige ånd talte mennesker ord fra Gud», skriver Peter (2 Pet 1,21). Ifølge dette verset er det altså ikke noe ord fra Gud i Bibelen som er skrevet fordi et menneske plutselig fikk lyst til det. Det er ikke tale om en person som ønsket å dikte opp en samling med mer eller mindre religiøse tanker. Tvert imot så ble de bibelske forfatterne «drevet» av Den Hellige Ånd. Spesielt assosiasjonen til det maritime finner jeg hjelpsomt her. Under punkt 2.2.3.3 pekte jeg på en kommentar som viser til hvordan ordet «drevet» også er benyttet i Apg 27,15, og der som et maritimt uttrykk.

I henhold til dette bildet er de bibelske forfatterne «seilskuter» som blir styrt av vinden. Seilere bruker den kunnskap og erfaring de har for å få mest mulig vind i seilene, men de kan imidlertid ikke få det til å blåse. På tilsvarende måte brukte de bibelske forfatterne den kunnskapen og skriveerfaringen de hadde; verken retningen eller ordene gikk imidlertid «fremover» uten «vinden», uten ledelsen fra Den Hellige Ånd.

Skal vi tro dette bildet, betyr det på den ene siden at Wisløff har rett i at det ikke var tale om noe diktat ord for ord, og på den andre siden betyr det at hvert eneste ord som profeter, evangelister, apostler og aposteldisipler skrev, er Guds egne ord. Uten vind – ingen fremdrift. Ingen Åndens inspirasjon – ingen ord.

Dermed blir det vanskelig, for ikke å si umulig, å skulle skille ut gudsordet fra menneskeordet. Siden Den Hellige Ånd er den som har gitt «fremdriften», som har «drevet» forfatterne og gitt dem budskapet, så tenker jeg at Wisløff har rett i at den naturlige konsekvensen blir at Bibelens bøker er den kristnes ufeilbarlige læreautoritet. Siden Gud er den som har inspirert forfatterne, er også innholdet inspirert og dermed er innholdet ufeilbarlig akkurat som Gud er ufeilbarlig.

4.3 Aktuell diskusjon i norsk kontekst

Nå skal jeg hovedsakelig bevege meg ett til to år tilbake i tid for å se på seks artikler fra avisen Vårt Land, som forhåpentligvis kan kaste litt lys over en aktuell diskusjon i norsk kontekst omkring Jesu oppstandelse som historisk hendelse. Først ut er Halvor Nordhaugs innlegg med påfølgende svar og kommentarer; deretter har jeg valgt å trekke frem artikler av Marius Timman Mjaaland, Sturla J. Stålsett og Karl Olav Sandnes.

4.3.1 Halvor Nordhaug – *Gjenoppdaget kristendom?*

Biskop i Bjørgvin, Halvor Nordhaug, peker i papirutgaven av Vårt land 07.02.2018 på noen av de samme momentene i forhold til Marcus Borgs bok som jeg nevnte ovenfor.¹⁶⁷ Borgs syn på Jesus Kristus er et uttalt brudd med kirkens trosbekjennelse, mener Nordhaug. Siden Jesus ifølge Borg i utgangspunktet kun er et menneske, blir Jesus guddommelig først etter oppstandelsen. Videre understreker Nordhaug hvordan Borg skiller skarpt mellom oppstandelsens historiske karakter og dens betydning for de første kristne.

Nordhaug innvender med å spørre hvorfor Borg konstruerer en slik motsetning mellom historiske hendelser og deres betydning. Det kan vel ikke være uvesentlig for troen om Jesu oppstandelse er en historisk realitet, spør Nordhaug.

4.3.1.1 Halvor Moxnes – *Jesus før og etter påske*

Halvor Moxnes, professor emeritus ved Teologisk fakultet, UiO, svarer imidlertid i papirutgaven av Vårt land 12.02.2018 med at Nordhaug misforstår Borgs skille mellom «før-påske-Jesus» og «etter-påske-Jesus».¹⁶⁸ Moxnes understreker at Borg med «før-påske-Jesus» mener den historiske Jesus fra Nasaret, en jøde som levde i det første århundret, mens «etter-påske-Jesus» betyr troens Jesus, slik han er betegnet i kristne tradisjoner og trosbekjennelser. Borg bekrefter begge, men er samtidig opptatt av hvordan de skiller seg ut fra hverandre, påpeker Moxnes.

Siden evangeliene ble skrevet én til to generasjoner etter Jesus og dermed gjenspeiler den troen på Jesus som hadde utviklet seg siden påsken, fremhever Borg et skille nettopp der. Moxnes hevder at disse tradisjonene dels presenterer minner om hva Jesus sa og gjorde, men at de også inneholder vitnesbyrd og tolkninger av den betydningen Jesus hadde fått i de første

---

¹⁶⁷ Nettversjon: Halvor Nordhaug, «Gjenoppdaget Kristendom?», *Vårt Land*. Sist endret 6. februar 2018, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11714577-gjenoppdaget-kristendom>.

¹⁶⁸ Nettversjon: Halvor Moxnes, «Jesus før og etter påske», *Vårt Land*. Sist endret 12. april 2018, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11715050-jesus-for-og-etter-paske>.

kristnes liv etter påsken. Videre uttaler Moxnes at dersom kirken skal tale om Jesus som menneske, så må den bruke historieforskningen.

I sin bok *Historien om Jesus* skriver Moxnes at evangeliene ikke kan måle seg med det han kaller «moderne historieskriving». Tvert imot så er det «minner» om Jesus og fortolkninger av ham vi finner i evangeliene. «De er ‘minner’ om Jesus, skrevet ut fra de sterke inntrykkene av ham og ut fra troen på at han fortsatt levde og var Guds Sønn.»¹⁶⁹ Moxnes skal også ha uttalt følgende: «Troen på at Jesus lever er ikke for meg avhengig av en fysisk oppstandelse.»¹⁷⁰

4.3.1.2 Jostein Ådna – Før og etter påske

Professor i Det nye testamentet ved VID vitenskapelige høyskole, Jostein Ådna, gir en liten kommentar til Moxnes' innlegg i papirutgaven av Vårt Land 15.02.2018.¹⁷¹ Ådna går ikke inn i debatten omkring en rett tolkning av Borgs bok *Gjenoppdag kristendommen*, men kommenterer kort skillet mellom før og etter påske, som Moxnes sidestiller med skjelningen mellom «den historiske Jesus» og «troens Jesus». Innvendingen Ådna presenterer, er at det later til at Moxnes mener det er betydningsløst hvordan den historiske Jesus og den Kristus de første kristne trodde på, forholder seg til hverandre. Ådna presiserer at dette verken historisk eller teologisk er likegyldig. Troen er bygget på sand dersom troen slik den er presentert i evangeliene og NT viser seg å ikke ha et faktisk grunnlag i hvem Jesus virkelig var, mener Ådna.

Det er bare naturlig at påsken med dens grensesprengende hendelser, Jesu død, den tomme graven og enkeltdisiplers møter med Jesus som oppstanden, har preget utformingen av den urkristne troen. Videre fremhever Ådna at det var nettopp «før-påske-Jesus» som gjorde disiplene i stand til å takle krisen ved hans død, og at det består en tydelig kontinuitet mellom «etter-påske-Jesus» og «før-påske-Jesus». «Jeg mener det kan historiefaglig sannsynliggjøres at de avgjørende impulsene for bekjennelsen av Jesus som Messias og Guds Sønn, frelser for syndere gjennom sin død på korset, stammer fra Jesus slik han underviste disiplene sine», skriver Ådna.

For mitt anliggende: Kan det historiefaglig sannsynliggjøres at troen på Jesus ikke har blitt forandret i løpet av de én til to generasjonene mellom Jesu død og nedtegnelsen av de fire

---

¹⁶⁹ Halvor Moxnes, *Historien om Jesus* (Verbum Forlag, 2017), 10.

¹⁷⁰ Espen Ottosen, «Sto han virkelig opp?», *Aftenposten*. Sist endret 31. mars 2010, <https://www.aftenposten.no/mening/kronikk/i/R9Bo2/Sto-han-virkelig-opp>.

¹⁷¹ Nettversjon: Jostein Ådna, «Før og etter påske», *Vårt Land*. Sist endret 14. februar 2018, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11715284-for-og-etter-paske>.

evangeliene? Et av poengene jeg har gjentatt i denne avhandlingen, er nettopp viktigheten av denne kontinuiteten mellom Bibelens selvvitnesbyrd og oppstandelsens historisitet, samt hvordan vi på det grunnlaget kan tolke Bibelen. I den sammenheng er det selvsagt ikke likegyldig hvorvidt Jesus faktisk stod opp fra de døde eller ikke, og derfor er vi avhengig av troverdigheten til evangeliene og NT for øvrig. Så la oss se litt nærmere på evangeliene som kilder.

4.3.1.3 Evangelienes historiske troverdighet

For er vi egentlig i besittelse av korrekte og faktiske opplysninger om Jesu liv, død og oppstandelse i våre evangelier? Eller har det funnet sted en teologisk utvikling i perioden mellom evangeliene ble formidlet muntlig og tidspunktet for deres endelige nedtegnelse?

Uansett hva slags forklaring vi gir på den tomme graven og de første kristnes opplevelser i møte med den oppstandne Jesus, er det ingen hemmelighet at disse historiene fra første stund av ble fortalt, gjenfortalt og på et senere punkt skriftlig nedfelt. Skal vi tro Paulus og evangeliene var Jesu oppstandelse av en helt merkelig karakter. Graven var tom, linklærne hans lå igjen i graven og over 500 personer hadde sett Jesus i live etter hans såkalte oppstandelse. Kan ikke disse historiene ganske enkelt bare være et resultat av de første kristnes gradvis utviklede teologi om hva Jesus betydde for dem personlig? I så fall betyr det at forfatterne av evangeliene har overdrevet, lagt til og funnet opp en del av stoffet i bøkene sine. Er dette siste en god teori?

Jeg mener det er få tegn til at oppstandelseshistoriene har blitt lagt til eller forandret i løpet av 40 - og 50 tallet e.Kr.

Det er forøvrig godt kjent at evangeliet etter Matteus og Lukas har mye felles stoff, og at dette fellesstoffet ikke er å finne i evangeliet etter Markus (som er det tidligste daterte evangeliet). Dermed er det nærliggende å tenke at evangeliet etter Matteus og Lukas bygger på en felles ukjent kilde. Denne kilden kaller man Q-kilden¹⁷² og inneholder talestoff, siden det er talene og fortellingene til Jesus de to evangeliene har felles. Reidar Hvalvik regner det forøvrig som lite sannsynlig at den muntlige Jesus-tradisjonen skulle være begrenset til Markus og Q.¹⁷³ Denne tradisjonen omfatter også adskillig mer, påpeker Hvalvik. For å understøtte dette viser han blant annet til Joh 20,30: «Jesus gjorde også mange andre tegn for øynene på disiplene, tegn som det ikke er skrevet om i denne boken.» Særstoffet som finnes i

---

¹⁷² Hans Johan Sagrusten, *Det store Puslespillet: Jakten på de tidligste manuskriptene til Bibelen* (Oslo: Verbum Forlag, 2014), 204.

¹⁷³ Hvalvik et al., *Den store fortellingen*, 186.

evangeliet etter Matteus og Lukas kan dermed være like opprinnelig som Markus- og Q-stoffet, mener Hvalvik.

Dersom man tenker at evangelistene har «utviklet» denne overleveringen teologisk, støter man imidlertid på en del problemer. N. T. Wright peker i den forbindelse på de overraskende momentene i evangeliene. For det første mangler oppstandelseshistoriene helt og fullt utbroderende støtte-skrifter fra Det gamle testamentet. Om vi ser på referansene til Det gamle testamentet i for eksempel evangeliet etter Markus kapittel 11-15, finner vi sterke bibelske assosiasjoner, til og med historien om Jesu gravferd har sterke gammeltestamentlige undertoner. Siden trostradisjonen i 1 Kor 15,3-5 er den tidligste vi har, blir dette et desto sterkere argument siden Paulus skriver at Jesu død og oppstandelse skjedde «etter skriftene». For dersom man i tiden etter Paulus' første brev til korinterne skulle ha «utviklet» en historie om Jesu oppstandelse – hvorfor utelatte man å komme med et skriftbelegg for oppstandelsen i det tidligste evangeliet i Mark 16,1-8?¹⁷⁴ Hvor enkelt hadde det ikke vært for forfatteren å få engelen ved graven, eller til og med en av kvinnene, til å gi stemme til et bibelsk avsnitt som kunne ha passet på dette avsnittet slik det gjerne blir gjort på de andre stedene i evangeliet, fremhever Wright.

For det andre er det ingen av de fire evangeliene som nevner noen slags form for fremtidig håp i oppstandelseshistoriene.¹⁷⁵ De ganske enkelt bare presenterer hendelsene. Dersom evangeliene er utviklet etter 1 Kor 15, er det merkelig at det er Paulus' første brev til korinterne som legger ut om den teologiske betydningen for oppstandelseshendelsene.

For det tredje tegnes det et merkelig bilde av Jesus. Dersom det skulle være slik at evangeliene etter Matteus, Markus, Lukas og Johannes har «utviklet» oppstandelseshistoriene, blir imidlertid Jesus ikke fremstilt slik vi kanskje kunne ha forventet. Personlig ville jeg ha skrevet mer som i linjene fra Matteus 17,2 om at Jesus «skinte som solen» og at klærne var «hvite som lyset». I stedet er det en merkelig dobbelthet vi blir konfrontert med. På den ene siden hadde Jesus en menneskelig kropp, men samtidig med egenskaper som ikke er spesielt menneskelige. Lukas forteller at Jesus spiste stekt fisk, og at han inviterte etterfølgerne sine til å ta på ham og se. I tillegg kunne han dukke opp og forsvinne ut av et rom på et øyeblikk, for ikke å glemme at han hadde en forvandlet kropp som det ikke alltid var like lett å gjenkjenne som Jesus (Luk 24,13-43).

---

¹⁷⁴ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 600.

¹⁷⁵ Ibid., 602.

Wright skriver at det evangelistene *ikke* kan sies å gjøre - i motsetning til det en lang forskningstradisjon hevder - er å motbevise doketisme.¹⁷⁶ Docketismen lærer at Kristi kropp bare var et uvirkelig skinn, og at hans død bare tilsynelatende fant sted. Beslektet tankegang er at Kristus bare en kort tid forente seg med personen Jesus.¹⁷⁷ Wright peker på at dersom det virkelig var en form for utvikling ville vi heller ha forventet en slags hellenistisk «åndeliggjøring» av tradisjonen, og ikke en «re-jødifisering» av den.¹⁷⁸

For det fjerde er det mildt sagt bemerkelsesverdig at Markus forteller oss at det var *kvinner* som kom først til graven (Mark 16,1-8). Det er godt kjent at kvinner på den tiden ikke var akseptert som juridisk gyldige vitner i en rettssal.¹⁷⁹ Så dersom Markus skulle ha utviklet/funnet på en ny type oppstandelsestro, ville han ganske enkelt ikke ha benyttet seg av kvinner som de første vitnene til den tomme graven. Også Matt 28,1-10; Luk 24,1-11 og Joh 20,1-18 fremhever kvinner som de første vitnene til den tomme graven og den oppstandne Jesus. Dersom 1 Kor 15,3-5 var den aller tidligste tradisjonen, mens evangeliene var en senere tradisjon, skulle vi ha funnet det motsatte. For i 1 Kor 15 er kvinnene utelatt som vitner, mens de i evangeliene får merkverdig stor plass.

Selv om muntlig overlevering over en periode på 10-30 år kan høres sårbart ut for oss moderne mennesker ca. 2000 år senere, må vi huske på at muntlig formidling i antikken var det vanlige. All utdanning skjedde på denne måten fordi det kun var en liten minoritet som kunne lese. Dermed er det forståelig at det ikke var disiplenes førsteprioritet å nedfelle den nye kristne troen skriftlig. Femten ganger beskrives Jesus forøvrig som «rabbi» i evangeliene. Disiplenes oppgave var blant annet å lære seg Mesterens lære slik at de kunne gjengi den til andre og allerede under Jesu egen virksomhet fikk disiplene i oppdrag å reise ut og forkynne (Matt 10,7; Luk 10,16). Dermed måtte de tidlig tenke gjennom og memorere Jesu budskap.¹⁸⁰

Teologen Stefan Gustavsson peker på fire faktorer som viser at det er en ubrutt kontinuitet mellom de faktiske hendelsene omkring Jesus og evangelieteksternes gjengivelse av disse.¹⁸¹ For det første den muntlige overleveringen, som vi allerede har sett kort på. For det andre skriftlige notater. Vi vet at det i antikken ikke var uvanlig å ta notater når lærere underviste. Derfor er det godt mulig at en eller flere av Jesu disipler tok notater. For det tredje er det vanskelig å komme bort fra øyenvitnene som var til stede under hele prosessen (både

---

¹⁷⁶ Ibid., 606.

¹⁷⁷ Hallgeir Elstad, «Docketisme», i Store Norske Leksikon. Sist endret 20. februar 2018, <https://snl.no/docketisme>.

¹⁷⁸ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 606.

¹⁷⁹ Ibid., 606.

¹⁸⁰ Gustavsson, *Skeptikerens guide til Jesus I*, 119-120.

¹⁸¹ Ibid., 131-134.

den muntlige og den skriftlige). Disse var offentlige og ikke anonyme garantister for sannhetsgehalten i alle påstander om Jesu oppstandelse. For det fjerde har vi lederskapet i Jerusalem. Oppstandelsesbevegelsen hadde sitt sentrum i Jerusalem med Peter, Jakob (Jesu bror) og Johannes i front. Da Paulus møtte Jesus var det denne menigheten i Jerusalem han besøkte for å få legitimitet som formidler av evangeliet om Jesus. Senere når det dukket opp stridsspørsmål i kirken samlet de kristne seg i Jerusalem. Det vi gjerne kaller det første kirkemøtet (i Apg 15,6). Man kunne altså ikke påstå hva som helst uten at de første øyenvitnene reagerte. Et annet viktig poeng er at lederskapet selv befant seg i samme by som Jesu død, begravelse og påståtte oppstandelse hadde funnet sted. Derfor kunne ikke de heller komme unna med ubegrunnede påstander; alle deres bekjente hadde jo selv vært vitner til disse begivenhetene.

Wright konkluderer med at den vanlige ideen om at når kristne sa «Jesus er stått opp fra de døde», skulle bety noe sånt som «han er levende på en åndelig, ikke-kroppslig måte og vi gir ham vår troskap som Herre», er historisk sett umulig.

Jeg er enig i Wrights konklusjonen og støtter dermed også Jostein Ådna i at det er kontinuitet mellom Jesus før og etter påske.

På bakgrunn av argumentene jeg har skissert ovenfor, finner jeg det vanskelig å kunne betrakte, det jeg mistenker som Moxnes' bakenforliggende posisjon, at et såkalt skille mellom Jesu liv og nedtegnelsene i evangeliene skulle være historisk forsvarbart. Dermed er jeg enig med biskop Nordhaug i at tilnærmingen til Marcus Borg er et uttalt brudd med kirkens trosbekjennelse. De historiske forholdene tatt i betraktning, så er det lite som skulle tilsi at noen plutselig skulle ha funnet på en jødisk Messias som døde på et kors og deretter sto fysisk opp fra de døde. I mine øyne er dette langt fra en troverdig forklaring på hvordan den kristne bevegelsen kunne bli til, stikk i strid med all menneskelig fornuft og erfaring.

Med dette sagt, også i tiden omkring påsken 2017 ble det skrevet interessante innlegg om Jesu oppstandelse, og jeg velger nå å drøfte interessante perspektiver i innleggene til henholdsvis Marius Timman Mjaaland, Sturla J. Stålsett og Karl Olav Sandnes.

4.3.2 Marius Timman Mjaaland

Mjaaland, professor i systematisk teologi og religionsfilosofi ved Teologisk fakultet, UiO, mener på sin side at Jesu oppstandelse ikke uten videre lar seg innordne som en historisk hendelse. Dersom den virkelig har funnet sted, sprenger den alle våre erfaringsrammer og de grensene vi orienterer oss ut ifra til daglig, skriver han i papirutgaven av Vårt Land

12.04.2017.¹⁸² Følgelig overskrider oppstandelsen språkets evne til å beskrive det som skjer, påstår Mjaaland. Videre påpeker han at de eldste tekstene vi kjenner til, er skrevet av Paulus, og at Paulus som kjent ikke har noen referanser til den tomme graven. Mjaaland mener også at jo mer detaljert vi leser evangeliene, desto mer får vi øye på at tvilen blir hengende igjen. De visste ikke helt hvordan de skulle forholde seg til oppstandelsen og eventuelle konsekvenser av denne. Dermed er også tvilen innskrevet i kristendommen og gir den dermed større grad av troverdighet, mener Mjaaland.

Han viser også til 1 Kor 15 hvor Paulus blir opprørt på bakgrunn av at enkelte i menigheten der ikke trodde det fantes noen oppstandelse fra de døde. Dette tar Mjaaland til inntekt for at det også er fullt mulig å tenke seg at Jesus er stått opp uten at det skal gjelde etterfølgerne hans. Betydningen av Jesu oppstandelse kunne være tilgivelse og frihet fra loven, eller den kan ligge i selve kraften fra oppstandelsen for hverdagslivet. «Det var ingen grunn til å avfeie slike overveielser da, og er det heller ikke nå» mener Mjaaland. I tillegg fremkommer det av kronikken at Mjaaland mener at oppstandelsen selvsagt ikke kan bekreftes av et skjult kamera, og at han definerer ordet «oppstandelse» slik det blir brukt om Jesus, til å skulle forstås billedlig. Når man sier at Jesus «våknet» eller «sto opp» er det ganske enkelt fordi dette gir en enkel forklaring på det Gud gjør gjennom Jesus Kristus, påpeker Mjaaland.

For det første mener jeg forrige punkt (4.3.1.3) om evangelienes historiske troverdighet tilbakeviser Mjaalands påstand om at Jesu oppstandelse ikke lar seg innordne som en historisk hendelse. Bare fordi Jesu oppstandelse er en engangshendelse som sprenger alle våre erfaringsmessige grenser, betyr det ikke at den historisk sett ikke kan etterprøves på lik linje med alle andre hendelser som påstås å være faktiske. Å tvile på at Jesu oppstandelse er en virkelig hendelse har Mjaaland sin fulle rett til, men samtidig kan jeg ikke se at hans påstander står seg mot bibeltekstenes egen forståelse av saken. Som vi så i utleggelsen av 1 Kor 15,1-19, var det riktignok en liten gruppe mennesker innen korintermenigheten som stilte spørsmålsteget ved oppstandelse fra de døde. Dette har også vi vår fulle rett i å slutte oss til, slik som Mjaaland påpeker. Samtidig er jeg uenig i hans konklusjon om at det ikke var noen grunn til å avfeie slike overveielser da (noe Paulus tydeligvis mente), og at det heller ikke er det nå. Vi kan ikke lese 1 Kor 15 og hoppe bukk over det faktum at det Paulus hevder å være i

---

¹⁸² Nettversjon: Marius Timman Mjaaland, «Slik den himmelske er», *Vårt Land*. Sist endret 1 April 2017, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11682307-slik-den-himmelske-er>.

kontinuitet med de andre apostlene, er forfektelsen av en kroppslig, og ikke billedlig eller åndelig, oppstandelse fra de døde. Valget er vårt om vi «kjøper» Bibelens forklaringer omkring Jesu død og oppstandelse eller ikke, men det er lite som tyder på at Bibelen skulle være tvetydig på dette punktet.

4.3.3 Sturla J. Stålsett

Professor i diakoni, religion og samfunn ved MF vitenskapelige høyskole, Sturla J. Stålsett, fulgte opp med samme tema i papirutgaven 19.04.2017.¹⁸³ Hva kan vi vite om oppstandelsen? Egentlig ingenting, sier Stålsett. Siden oppstandelsen er utilgjengelig for vitenskapens rekkevidde, ville heller ikke denne hendelsen bli fanget opp av et hypotetisk kamera i graven. Det blir ikke rapportert om en eneste person i Det nye testamentet som var vitne til selve oppstandelsen. Derfor er den tomme graven et mangetydig tegn, mener Stålsett. Om oppstandelsen vet vi ingenting, men vi tror på den, og denne troen vet vi ganske så mye om, presiserer han. Stålsett betegner også denne troen for «trassig». Tekstene forteller om sorg, skepsis og tvil, og dermed kan ikke denne oppstandelsestroen ha kommet så brått, påstår Stålsett. Bakgrunnen for at oppstandelsestroen ikke bare har overlevd, men blomstret opp gjennom historien er ikke på grunn av bevisvurderinger eller sannsynlighetsvurderinger. «Få vil nok slutte seg til troen på den oppstandne av rent historisk eller vitenskapelig interesse» skriver han. Vi kan ikke se oppstandelsen fortsetter han, men vi kan leve i dens lys.

At en tom grav kan være et mangetydig tegn, er jeg fullt ut enig med Stålsett i. Siden gravtyverier ikke var uvanlig på den tiden¹⁸⁴, ville det ha vært nærliggende for Jesu egne disipler å tenke at liket ganske enkelt var stjålet. I vår moderne overtro på egen kulturs overlegenhet har vi lett for å tenke at mennesker i antikken var mer tilbøyelige til å tro på mirakler enn det vi er. Faktum er at oppstandelseshistoriene viser at flere av Jesu nærmeste etterfølgere ikke trodde kvinnes vitnesbyrd om hans angivelige oppstandelse (jf. Mark 16,11; Luk 24,11; Joh 20,24-25). Vi leser også om noen som tvilte, selv om de så Jesus med sine egne øyne: «da de fikk se ham, falt de ned og tilba ham; *men noen tvilte.*» (Matt 28,17. Min uthevelse).

Stålsett tar dette til inntekt for at oppstandelsestroen *ikke* kan ha oppstått så brått. Slik jeg ser det taler imidlertid sorgen, skepsisen og tvilen *for* at Jesu oppstandelse ikke var noe disiplene hans hadde forventet skulle skje. At mange av apostlene døde som martyrer på

---

¹⁸³ Nettversjon: Sturla J. Stålsett, «Oppstandelsens lys», *Vårt Land*. Sist endret 18 April 2017, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11682496-oppstandelsens-lys>.

¹⁸⁴ Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 688.

grunn av denne oppstandelsestroen taler også for troverdigheten til evangeliene vitnesbyrd. Det er gode historiske kilder¹⁸⁵ som hevder at Peter, Paulus, Jakob (sønn av Sebbedeus) og Jakob (Jesu bror) døde som martyrer for sin tro. Kilder med mer moderat kildegrunnlag påstår også at Tomas og Andreas led martyrdøden. Dermed vet vi at enkelte av Jesu apostler døde for denne nye oppstandelsestroen. Dette taler for at de i det minste trodde så sterkt på sannheten i sitt eget budskap at de var villige til å dø for det. Det unike er at disse døde for noe de hadde førstehåndskunnskap om selv. De fikk verken makt, innflytelse eller penger for å dele budskapet om Jesu oppstandelse. Et bevis for oppstandelsen er dette riktignok ikke, men det viser dybden i apostlenes overbevisninger. De trodde på sitt eget budskap, og dermed kan de heller ikke anses som regelrett løgnere som utviklet og fant opp sin egen religiøse tro.

4.3.4 Karl Olav Sandnes

Professor i nytestamentlig teologi ved MF vitenskapelige høyskole, Karl Olav Sandnes, fremmer *sin* posisjon 25.04.2017 i Vårt Land. Der peker han på at det imidlertid *er* en tydelig kontinuitet mellom før og etter oppstandelsen i evangeliene.¹⁸⁶ De tidligere innleggene har understreket at oppstandelsen er uten analogier, og dersom måleinstrumenter eller fotoapparat hadde vært plassert i graven ville ingenting blitt registrert, gjenforteller han. Sandnes sier seg enig i at oppstandelsen gripes kun av troen. Samtidig spør han om man virkelig mener at ingenting skjedde. Oppstandelsen er uforståelig og uforklarlig, men Det nye testamentet peker også på noen antydninger vi kan ta vare på når vi snakker om Jesu oppstandelse. For å illustrere dette peker Sandnes på noen argumenter og motsvaret på disse ut ifra Joh 20: Argument: Graven var ikke tom. Svar: Peter og «den elskede disippel» så at den var tom. Argument: Liket var stjålet (gravtyveri). Svar: Linklærne og hodetørkle var rullet sammen hver for seg. Ingen røvere forlater et åsted slik. Argument: oppstandelsen er et rykte. Svar: Maria og disiplene vitner: «vi har sett Herren» og Tomas har rørt ved hans sår.

Jesu oppstandelse har med kropp å gjøre, sier han videre. Lukas forteller i Luk 24,36-43 om Jesus som viser seg for disiplene, de fikk se hans hender og føtter, og han spiste mens de så på. Det er et åpenbart poeng å la disiplene se at Jesus spiser, noe verken en ånd, metafor eller en mening gjør, påpeker Sandnes. Til tross for det analogiløse er det dermed en kontinuitet mellom før og etter oppstandelsen. Jesus blir gjenkjent, men ikke umiddelbart. Denne dobbeltheten beskriver Paulus i 1 Kor 15 med bildet av frøet og planten. Sandnes

---

¹⁸⁵ McDowell, *Evidence that demands a verdict*, 363.

¹⁸⁶ Nettversjon: Karl Olav Sandnes, «Slik frøet bærer skissen til et tre», *Vårt Land*. Sist endret 20 april 2017, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11682609-slik-froet-baerer-skissen-til-et-tre>.

avslutter: «at oppstandelsen skaper erfaringer som øker livsmotet, er utvilsomt riktig, men ikke en tilstrekkelig forståelse av det mysterium som Det nye testamentet beskriver som Jesu oppstandelse».

Jesu oppstandelse som «mysterium» er for mitt anliggende et viktig poeng. Siden det her er tale om en hendelse i historien så ulikt alt annet vi kjenner til, er vi nødt til å gripe bibelordets vitnesbyrd i tro/tillit. Som jeg forhåpentligvis har vist til nå så er det fullt mulig å argumentere for en sterk kontinuitet mellom før og etter oppstandelsen. Samtidig som vi godt kan innrømme at vi ikke nødvendigvis forstår helt rekkevidden og detaljene omkring hendelsene vi presenteres for. På verdidebatt.no 30.04.2019 skriver Sandnes: «Særlig Paulus, (1 Kor 15), Lukas (kap. 24) og Johannes (kap. 20) prøver på litt ulikt vis å forstå hva oppstandelseskroppen er. Her står de overfor noe de ikke helt forstår eller kan gjøre rede for. Jesu oppstandelse overvelder dem».¹⁸⁷

Jeg mener at Jesu oppstandelse var en hendelse som inntraff i verdenshistorien, slik som også andre hendelser inntreffer i verdenshistorien. Likevel er den samtidig så mye mer, et mysterium uten paralleller, men like fullt en historisk hendelse ifølge Paulus og evangeliene.

---

¹⁸⁷ Karl Olav Sandnes, «Når Jesus fra Nasaret blir til 'noe'», *Vårt Land*. Sist endret 30 april 2019, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11751622-nar-jesus-fra-nasaret-blir-til-noe>.

KAPITTEL 5: Konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt å svare på følgende problemstilling:

Hvordan tolke Bibelen på dens egne premisser?

- *Peters andre brev 1,19-21 og 3,15-16 som tolkningsnøkkel med fokus på Jesu oppstandelse som historisk hendelse*

For å undersøke dette spørsmålet har jeg benyttet meg av eksegesis og hermeneutisk metode. Gjennom å analysere Bibelens selvforståelse i 2 Pet 1,19-21 og 3,15-16 (i kapittel 2) kom jeg frem til følgende tolkningsnøkkel: «Bibelen må tolkes ut fra opprinnelig kontekst og anses som ord fra Gud». Denne tolkningsnøkkel har jeg brukt som grunnlag for å kunne drøfte hvordan vi kan tolke Bibelen på dens egne premisser. Som test-case har jeg valgt å fokusere på Jesu oppstandelse som historisk hendelse, og hvordan Bibelens selvforståelse i form av tolkningsnøkkel min får konsekvenser for hermeneutikken i møte med de valgte bibeltekstene om Jesu oppstandelse.

I kapittel 3 har jeg tatt for meg tekster som viser Paulus' forståelse av Jesu oppstandelse. 1 Kor 15,1-19 ble særlig drøftet, i tillegg til flere andre tekster hos Paulus om Jesu oppstandelse. I kapittel 4 drøfter jeg Marcus J. Borgs og Carl Fredrik Wisløffs forståelse av Bibelen og Jesu oppstandelse. Til slutt drøfter jeg aktuell diskusjon i norsk kontekst.

I analysen fant jeg at Bibelens selvforståelse fordrer en hermeneutikk hvor vi ikke kan skille mellom såkalte menneskeord og gudsord i bibeltekstene. Tendensen virker til å være at både GT og NT blir ansett for å være Guds ord og at urkirken forholdt seg til en helhetlig apostolisk lære i møte med spørsmål omkring den kristne troen. Jeg tenker det er et feilsteg å hevde at Bibelens autoritet i ettertid skal kunne autoriseres av teologien eller en form for kirkelig tradisjon. Det betyr i så fall at man forsøker å bekrefte Jesu autoritet ved å betvile den.

Av kapittel 3 så vi hvordan Paulus fremstiller Jesu oppstandelse som selve grunnsteinen i kristen tro og tanke. Dersom Jesus faktisk *ikke* sto kroppslig opp fra de døde for ca. 2000 år siden, faller hele den kristne troen sammen, og står igjen som en meningsløs tro uten rot i virkeligheten.

Ut i fra mine konklusjoner i drøftingen representerer synspunktene til både Marcus J. Borg (tidligere professor i religion og kultur ved Oregon State University), Halvor Moxnes

(professor emeritus ved Teologisk fakultet, UiO), Marius Timman Mjaaland (professor i systematisk teologi og religionsfilosofi ved Teologisk fakultet, UiO) og Sturla J. Stålsett (professor i diakoni, religion og samfunn ved MF vitenskapelige høyskole) et tydelig brudd med Bibelens selvforståelse. Slik jeg ser det innebærer det å tolke Bibelen på dens egne premisser et klart og tydelig minimumskrav om at vi tolker Jesu oppstandelse til å være en historisk hendelse av kroppslig og fysisk karakter.

LITTERATURLISTE

Bøker

Borg, Marcus J. *Gjenoppdag Kristendommen*. Trondheim: Kom Forlag, 2017.

DeSilva, David A. *An Introduction to the New Testament: Contexts, Methods, & Ministry Formation*. Nottingham: InterVarsity Press, 2004.

Fee, Gordon D. *New Testament Exegesis. A Handbook for Students and Pastors*. Louisville/London: John Knox Press, 2002.

Gadamer, Hans Georg. *Truth and method*. New York: The Continuum Publishing Company, 2000.

Gulddal, Jesper og Møller, Martin. *Hermeneutik – En antologi om forståelse*. København: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, A.S, 1999.

Gustavsson, Stefan. *Skeptikerens guide til Jesus 1: Om evangeliene troverdighet*. Oslo: Luther Forlag, 2014.

Gustavsson, Stefan. *Skeptikerens guide til Jesus 2: Om Jesu identitet og oppstandelse*. Oslo: Lunde Forlag, 2015.

Henriksen, Jan Olav. *Tegn, tekst og tolk: Teologisk hermeneutikk i fortid og nåtid*. Oslo: Universitetsforlaget AS, 1994.

Hvalvik, Reidar og Stordalen, Terje. *Den store fortellingen: Om Bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning*. Oslo: Det Norske Bibelselskap, 1999.

Keller, Timothy. *?Gud?: Kristen tro møter moderne skepsis*. Oslo: Lunde Forlag, 2013.

Krogh, Thomas. *Hermeneutikk: Om å forstå og fortolke*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2014.

Kvalbein, Hans. *Jesus Hva ville han? Hvem var han?: En innføring i de tre første evangeliene budskap*. Oslo: Luther Forlag, 2008.

Maier, Gerhard. *Biblical Hermeneutics*. Wheaton: Crossway Books, 1994.

McDowell, Josh og McDowell, Sean. *Evidence That Demands a Verdict: Life.Changing Truth for a Skeptical World*. Nashville: Harper Collins Publishers, 2017.

Moxnes, Halvor. *Historien om Jesus*. Oslo: Verbum Forlag, 2017.

Mæland, Jens Olav. *Konkordieboken: Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*. Oslo: Lunde Forlag, 2000.

Ottosen, Espen. *Guds stemme: Er Bibelen til å stole på?* Oslo: Lunde Forlag AS, 2005.

Porter, Stanley E. *A Handbook to the Exegesis of the New Testament*. Leiden: Brill Academic Publishers, Inc. Boston, 2002.

Sagrusten, Hans Johan. *Det store Puslespillet: Jakten på de tidligste manuskriptene til Bibelen*. Oslo: Verbum Forlag, 2014.

Skarsaune, Oskar. *In the Shadow of the Temple: Jewish influences on early christianity*. Downers Grove: InterVarsity Press, 2002.

Stuhlmacher, Peter. *Biblical Theology of the New Testament*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 2018.

Sørensen, Sten. *Bibelen – Bøkenes bok*. Oslo: Hermon Forlag, 2018.

Wisløff, Carl Fredrik. *Jeg vet på hvem jeg tror: en klassisk troslære*. Oslo: Lunde Forlag AS, 2004.

Wright, N. T. *The Resurrection of the Son of God*. Minneapolis: Fortress Press, 2003.

Referanseverk

Biblex - Hermons store bibelhåndbok. Skjetten: Hermon Forlag AS, 2004.

Caprona, Yann De. *Norsk etymologisk ordbok*. Oslo: Kagge Forlag AS, 2015.

Leivstad, Ragnar. *Nytestamentelig gresk grammatikk: 3. utgave ved Bjørn Helge Sandvei*. Oslo: Universitetsforlaget AS, 1996.

Ulrichsen, Jarl Henning. *Gresk-norsk ordbok til Det nye testamentet: Bind 1: A-I*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2009.

Ulrichsen, Jarl Henning. *Gresk-norsk ordbok til Det nye testamentet: Bind 2: K-Ω*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2009.

Tekstutgaver

Bibelen Guds Ord, Nesbyen: Bibelforlaget, 2007.

Bibelen, Oslo: Bibelselskapet, 2011.

Bibelen, Oslo: Det Norske Bibelselskap, 1930.

Novum Testamentum Graece. Based on the work of Eberhard and Erwin Nestle. Edited by Barbara and Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, 28th Revised Edition. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012.

Kommentarlitteratur

Bauckham, Richard J. *Jude, 2 Peter*. Word Biblical Commentary, 50 vol. Waco: Word Books Publisher, 1983.

Bjerkrheim, Trygve. *Fortolkning til Peters første og annet brev*. Bibelverket. Oslo: Luther Forlag, 1976.

Bray, Gerald. *Ancient Christian Commentary on Scripture*. Downers Grove: InterVarsity Press, 2000.

Fee, Gordon D. *The First Epistle to the Corinthians: Revised Edition*. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 2014.

Garland, David E. *1 Corinthians: Baker Exegetical Commentary on the New Testament*. Michigan: Baker Academic, 2003.

Hawthorne, Gerald F. *Philippians*. Word Biblical Commentary, Volume 43. Waco: Word Books Publisher, 1983.

Luther, Martin. *Commentary on Romans*. Grand Rapids: Kregel Publications, 1976.

Martin, Ralph P. *2 Corinthians*. Word Biblical Commentary, Volume 40. Waco: Word Books Publisher, 1986.

Reicke, Bo. *The Epistles of James, Peter and Jude*. The Anchor Bible, 37 vol. New York: Doubleday & Company, Inc, 1964.

Stott, John. *Efeserbrevet*. Lunde Forlag & Credo Forlag, 1979.

The Expositor's Bible Commentary. Tremper Longman III & David E. Garland. 11 vol. Grand Rapids: Zondervan, 2006.

The Expositor's Bible Commentary. Tremper Longman III & David E. Garland. 12 vol. Grand Rapids: Zondervan, 2006.

The Expositor's Bible Commentary. Tremper Longman III & David E. Garland. 13 vol. Grand Rapids: Zondervan, 2006.

Tidsskrifter

Alfsvåg, Knut. «Kan Bibelens autoritet begrunnes?» *Ung Teologi* 3/2006, 57-67.

Ådna, Jostein. «Hva vil det si å tolke en bibelsk tekst?» *Teologi og kirke* 3/1994, 173-186.

Artikler

Jensen, Oddvar Johan. «Skriftsynet og de teologiske skoleretninger». *Bibelsyn og forståelse*, 26-47. Bergen: NLA-Forlaget, 1992.

Kilcrease, Jack. «Læren om Skriftens ufeilbarlighet: aktuelle problemstillinger». I *Guds Ord det er vårt arvegods*, redigert av Konrad Fjell, 142-155. Oslo: Lunde Forlag AS, 2017.

Internettartikler

Elstad, Hallgeir. «Doketisme». I Store Norske Leksikon. Sist endret 20. februar 2018, <https://snl.no/doketisme>.

Leivestad, Ragnar og Seim, Turid Karlsen. «Bibelvitenskap». I Store Norske Leksikon. Sist endret 21. januar 2019, <https://snl.no/bibelvitenskap>.

Mjaaland, Marius Timman. «Slik den himmelske er», *Vårt Land*. Sist endret 1 April 2017, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11682307-slik-den-himmelske-er>.

Moxnes, Halvor. «Jesus før og etter påske». *Vårt Land*. Sist endret 12. februar 2018, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11715050-jesus-for-og-etter-paske>.

Nestle, D. Eberhard «Novum Testamentum Latine - Textum Vaticanum». <http://www.wilbourhall.org/pdfs/OTNT/novumtestamentu01nestgoog.pdf>.

Nordhaug, Halvor. «Gjenoppdaget Kristendom?». *Vårt Land*. Sist endret 6. februar 2018, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11714577-gjenoppdaget-kristendom>.

Ottosen, Espen. «Sto han virkelig opp?». *Aftenposten*. Sist endret 31. mars 2010, <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/R9Bo2/Sto-han-virkelig-opp>.

Sandnes, Karl Olav. «Når Jesus fra Nasaret blir til 'noe'», *Vårt Land*. Sist endret 30 april 2019, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11751622-nar-jesus-fra-nasaret-blir-til-noe>.

Sandnes, Karl Olav. «Slik frøet bærer skissen til et tre», *Vårt Land*. Sist endret 20 april 2017, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11682609-slik-froet-baerer-skissen-til-et-tre>.

Seim, Turid Karlsen. «Paulinske brev». I Store Norske Leksikon. Sist endret 19. februar 2019, https://snl.no/paulinske_brev.

Seim, Turid Karlsen. «Peter-apostel». I Store Norske Leksikon. Sist endret 12. februar 2019, https://snl.no/Apostelen_Peter.

Stålsett, Sturla J. «Oppstandelsens lys», *Vårt Land*. Sist endret 18 April 2017, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11682496-oppstandelsens-lys>.

Tønnessen, Sigurd. «Hans Georg Gadamer». I Store Norske Leksikon. Sist endret 5. juli 2018, https://snl.no/Hans-Georg_Gadamer.

Wikipedia, «Hilarius av Arles», sist endret 23. oktober 2018, https://no.wikipedia.org/wiki/Hilarius_av_Arles.

Ådna, Jostein «Før og etter påske», *Vårt Land*. Sist endret 14. februar 2018, <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11715284-for-og-etter-paske>.

Upublisert litteratur

Ådna, Jostein. «Detaljseksege av nytestamentlige tekster: Arbeidsskritt i besvarelsen av skriftlige eksamener og hjemmeoppgaver». Upublisert studie/mal for eksege. VID vitenskapelige høyskole, Campus Stavanger, 2019.